

Inzicht in loyaliteit bij pleegkinderen

Aan de hand van het Relatiediagram van het PSI-P

Master Education and Child Studies

Orthopedagogiek

Masterproject Pleegzorg 2010-2012

Begeleiders: Dr. P.M. van den Bergh en Dr. A.M. Weterings

Universiteit Leiden

Naam: Heleen Rosmolen

Studentnummer: S0424692

Datum: Juli 2012

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven in het kader van de Masteropleiding van de studie Orthopedagogiek aan de Universiteit Leiden. Het is het resultaat van statistische en inhoudelijke analyse van signaleringslijsten van het PSI-P om inzicht te krijgen in loyaliteit bij pleegkinderen.

Naast mijn stage viel het niet mee om vorderingen te maken met mijn scriptie, daarna heb ik het echter met hernieuwde energie weer opgepakt. Met een voldaan gevoel kijk ik nu terug op het resultaat dat voor u ligt. Dit masterproject was leerzaam en daarbij erg interessant om aan mee te kunnen werken. Het is een onderwerp dat veel aandacht behoeft.

Deze scriptie zou nooit tot stand zijn gekomen zonder de begeleiding van dhr. Peter van den Bergh en met name mevr. Tonny Weterings. Met haar uitgebreide kennis van de pleegzorg en het PSI heeft zij mij veel hulp geboden bij mijn scriptie en nieuwe inzichten gegeven in het onderwerp. Hartelijk dank hiervoor.

Samenvatting

Loyaliteit naar ouders is een veelgenoemd argument voor terugplaatsing van pleegkinderen naar hun ouders. Hierbij wordt veelal uitgegaan van de bloedband tussen ouder en kind, die wordt beschreven in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en door Nagy, een Hongaarse gezinstherapeut. Beide noemen de band tussen ouder en kind van groot belang en stellen dat ouders de plicht en het recht hebben het kind op te voeden en het kind recht heeft opgevoed te worden door zijn ouders. Daarbij dient het belang van het kind dient voorop te staan. Loyaliteit is hierin een onduidelijk, en soms verkeerd geïnterpreteerd, begrip. In deze scriptie worden twee soorten loyaliteit van het kind beschreven: emotionele loyaliteit en zijnsloyaliteit. Dit onderscheid wordt vaak niet gemaakt, maar is van belang voor het kind. In dit onderzoek is gekeken of het Relatiediagram inzicht biedt in deze vormen van loyaliteit bij pleegkinderen.

Voor onderhavig onderzoek is gebruik gemaakt van het Relatiediagram (SL7) en enkele andere signaleringslijsten van het Pedagogisch Signalerings Instrumentarium voor het Pleeggezin (PSI-P). In onderhavig onderzoek zijn 48 kinderen van 6;0-11;11 jaar onderzocht, omdat vanaf 6;0 jaar het Relatiediagram kan worden ingevuld. Aan de hand van de gegevens uit het Relatiediagram en andere signaleringslijsten van het PSI-P zijn zowel kwalitatieve als kwantitatieve analyses uitgevoerd.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat het Relatiediagram veel informatie biedt over de beleving van relaties door het pleegkind. Aan de hand hiervan, zeker in combinatie met andere lijsten kan inzicht worden verkregen in gehechtheid en loyaliteit. Onderscheid tussen emotionele en zijnsloyaliteit kan worden gemaakt en eventuele loyaliteitsconflicten kunnen naar voren komen. Emotionele loyaliteit is van belang met betrekking tot de ontwikkeling van het kind. Het PSI-P, en met name het Relatiediagram, zou in geval van eventuele terugplaatsing goed kunnen worden ingezet. Oudercontacten zijn negatief van invloed gebleken op de hechtings- en opvoedingsrelatie tussen het pleegkind en zijn pleegouders. Oudercontacten zijn echter wel van belang voor het kind in verband met de zijnsloyaliteit en zijn identiteitsontwikkeling. De hechtings- en opvoedingsrelatie is van groot belang voor het kind om zich te kunnen ontwikkelen. Ondersteuning in de relatie met pleegouders is nodig, waarbij afspraken omtrent het contact met de ouders aangepast kunnen worden. De frequentie is niet van belang gebleken. Uit de gegevens blijkt echter dat duidelijkheid over de betekenis van de ouder voor het kind, nu en in de toekomst (zich houden aan afspraken; wel of geen terugplaatsing), van groot belang is willen problemen voorkomen kunnen worden.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Inhoudsopgave	4
Hoofdstuk 1 Theoretisch kader	
1.1 Inleiding.....	5
1.2 Pleegzorg.....	5
1.2.1 Uithuisplaatsing.....	5
1.2.2 Terugplaatsing.....	5
1.3 Gehechtheid.....	6
1.4 Ontwikkeling van het pleegkind.....	7
1.5 Loyaliteit.....	10
1.6 Onderzoek naar loyaliteit.....	11
Hoofdstuk 2 Methode	
2.1 Het Pedagogisch Signalerings Instrument voor het pleeggezin (PSI-P).....	15
2.2 De Signaleringslijsten.....	16
2.3 Onderzoekspopulatie.....	18
2.4 Onderzoeksprocedure.....	18
2.5 Onderzoeksvragen.....	19
2.6 Data analyse.....	20
Hoofdstuk 3 Resultaten	
3.1 De onderzoeksgroep.....	23
3.2 Analyses.....	23
Hoofdstuk 4 Discussie	
4.1 Conclusie.....	32
4.2 Discussie.....	35
Literatuurlijst	37
Bijlagen	
Bijlage I: Overzicht meetinstrumenten	
Bijlage II: Informatie over het PSI	
Bijlage III: Overzicht inhoudelijke antwoorden	

Hoofdstuk 1 Theoretisch kader

1.1 Inleiding

In de afgelopen tien jaar is het aantal pleegkinderen bijna verdubbeld. In 2009 werden totaal 23.355 pleegkinderen tijdelijk of langdurig opgevangen in een pleeggezin. Van de kinderen waarbij de pleegzorg is beëindigd in 2009 was in 38 procent sprake van opvang van langer dan één jaar. Verder was 71 procent van de kinderen tussen de nul en elf jaar, waarvan 36 procent tussen de vijf en elf jaar (Pleegzorg Nederland, 2010).

1.2 Pleegzorg

Pleeggezinplaatsing vindt plaats wanneer een kind opgroeit in een problematische opvoedingssituatie, waarbij het voor de ontwikkeling van het kind beter is om (tijdelijk) niet thuis te wonen. De meest voorkomende reden is verwaarlozing, in sommige gevallen in combinatie met een vorm van mishandeling (Bent-Goodley & Chipungu, 2004; Van den Bergh & Weterings, 2010). De ouders zijn dan niet in staat het kind op te voeden en door middel van liefde en sturing een veilige situatie te bieden waarin het kind zich kan ontwikkelen.

1.2.1 Uithuisplaatsing

Er zijn twee soorten uithuisplaatsing; acute uithuisplaatsing en dreigende uithuisplaatsing. Bij acute uithuisplaatsing is er sprake van een onveilige en onverantwoorde situatie voor het kind, het kind loopt dan onmiddellijk gevaar. Bij dreigende uithuisplaatsing zijn de ouders niet in staat aan de meest basale levensbehoeften van het kind te voldoen. In het geval van dreigende uithuisplaatsing moet worden bepaald of de situatie ernstig of langdurig is en daarmee de ontwikkeling van het kind bedreigt. Deze afweging wordt gemaakt aan de hand van gronden voor uithuisplaatsing. Deze gronden zijn: als ouders geen blijk geven voor het kind te kunnen of willen zorgen, als zij niet in staat zijn voor zichzelf (en het kind te zorgen), als de ouders niet beschikbaar zijn voor het kind, als de ouders niet beschikken over de noodzakelijke voorzieningen, als de ouders geen veiligheid en bescherming bieden of als de ouders niet begrijpen dat hun handelen of hun situatie schadelijk is voor hun kind (Bureau Jeugdzorg Utrecht Jeugdbescherming, 2006).

1.2.2 Terugplaatsing

Uitgangspunt bij uithuisplaatsing is dat dit tijdelijk van aard is en vrijwel altijd terugplaatsing als doel heeft. Dit traject bestaat uit een aantal fasen dat doorlopen moet worden (Bureau Jeugdzorg Utrecht Jeugdbescherming, 2006). In de eerste fase wordt onderzocht of terugplaatsing kan worden overwogen. Hierbij wordt nagegaan of de ouders blijk geven weer voor het kind te willen zorgen, in staat zijn hun eigen leven vorm te geven, een positieve houding hebben naar hun kind en of het kind

mogelijkheden heeft om bij de ouders op te groeien. Wanneer hieruit een positieve bevestiging komt, zowel vanuit de situatie van de ouders als van het kind, wordt overgegaan naar de tweede fase; de aanwezigheid van basale voorwaarden. Gekeken wordt of ouders continuïteit en stabiliteit kunnen bieden op gebied van financiën en huisvesting, of ouders veiligheid kunnen bieden, aandacht hebben voor de behoeften van het kind en of het kind blijk geeft van een (toenemende) positieve band met de ouders. Wanneer deze voorwaarden aanwezig zijn kan het traject van terugplaatsing worden ingezet. Dit gebeurt met de derde fase, waarin de bezoeksregeling wordt uitgebreid en wordt nagegaan of nog steeds aan de voorwaarden uit de eerste fasen wordt voldaan en de ouders voor het kind met diens behoeften kunnen zorgen en of het kind nog steeds in staat is om terug te keren naar de ouders (Bureau Jeugdzorg Utrecht Jeugdbescherming, 2006).

Uithuisplaatsing is meestal gegrond op het functioneren van de ouders (Van den Bergh & Weterings, 2009) en heeft tot doel het kind te beschermen, het functioneren van ouders te verbeteren, met mogelijk terugplaatsing tot gevolg. Bij uithuisplaatsing en de bescherming van het kind wordt ook uitgegaan van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK, 1989), waarbij veel waarde wordt gehecht aan artikelen die beschrijven dat kinderen het recht hebben opgevoed te worden door hun ouders, artikel 7 en artikel 9, en dat ouders andersom ook het recht hebben hun kind op te voeden, artikel 5. Het begrip veiligheid wordt hierin genoemd, maar wordt echter niet nader toegelicht, waardoor het vaak letterlijk wordt geïnterpreteerd. Echter, in artikel 6 wordt genoemd dat kinderen naast recht op overleven ook recht hebben op ontwikkeling. Naar aanleiding hiervan kan worden gesteld dat ontwikkeling als een eerste levensbehoefte wordt gezien. Ontwikkeling is echter niet gespecificeerd, waardoor wellicht niet altijd wordt gedacht aan de ontwikkeling anders dan lichamelijk. Dit artikel aangaande de ontwikkeling van het kind kan soms niet samengaan met de artikelen die stellen dat het kind recht heeft op opvoeding door zijn ouders. Welk artikel voorrang heeft in dat geval wordt niet benoemd. In artikel 9 is beschreven dat de mening van zowel de ouders als het kind telt in een geval van scheiding tussen het kind en diens ouders (IVRK, 1989). Voor een kind, zeker op jonge leeftijd en bij afhankelijkheid van ouders, kan het moeilijk zijn deze mening te formuleren.

Hiernaast is de visie over uithuisplaatsing en terugplaatsing binnen de jeugdzorg grotendeels gestoeld op de theorie van de Amerikaans Hongaarse gezinstherapeut Boszormenyi-Nagy, vaak kortweg Nagy genoemd. Nagy (1986; 1994) stelt dat ouders en hun kinderen onlosmakelijk verbonden zijn aan hun ouders door de zogenoemde bloedband. Het kind komt voort uit zijn ouders en deelt hiermee zijn genetische kenmerken. Door deze relatie ontstaan wederzijdse rechten en plichten. Nagy komt zo op het begrip loyaliteit (Onderwaater, 2003) waarop later zal worden ingegaan.

1.3 Gehechtheid

Bowlby (1969, 1973, 1982) is de grondlegger van de gehechtheidstheorie en ziet de gehechtheidsrelatie als de affectieve, duurzame en specifieke band tussen een kind en diens

gehechtheidsfiguur. Deze gehechtheidsfiguur, de primaire verzorger, is veelal de moeder. De gehechtheidsrelatie ontstaat door de aangeboren neiging van het kind om nabijheid en veiligheid te zoeken in stressvolle situaties. Ainsworth en Bell (1970) hebben in navolging van de theorie van Bowlby (1969, 1973, 1982) drie gehechtheidstypen onderscheiden; veilig (type B), vermijdend (type A) en ambivalent (type C), waaraan in 1990 door Main en Solomon een vierde type, gedesorganiseerd (type D), is toegevoegd.

Een kind dat veilig gehecht is zoekt troost en nabijheid in stressvolle situaties en kan vanuit een veilige basis de omgeving exploreren. Om deze veilige basis te creëren is het noodzakelijk dat de primaire verzorger sensitief en adequaat reageert op de behoeften van het kind (Bowlby, 1969, 1973, 1982; Ainsworth, 1989). Beschikbaarheid, sensitiviteit en responsiviteit, van de primaire verzorger(s) zijn van cruciaal belang en noodzakelijk om een veilige gehechtheidsrelatie te kunnen ontwikkelen (Van Druten, in Delfos & Visscher, 2001; Van den Bergh, Weterings & Schoenmakers, 2010). Het kind weet dan dat deze verzorger er voor hem zal zijn, wat zekerheid biedt. Een onveilige, vermijdende gehechtheid wordt ontwikkeld wanneer ouders weinig sensitief en adequaat reageren en het kind vaak wordt afgewezen. Het kind zal dan weinig toenadering zoeken naar de ouders, ook in situaties van stress. Een ambivalente hechting ontstaat wanneer ouders wisselend reageren. Deze onvoorspelbaarheid zorgt voor onzekerheid vanuit het kind, omdat hij niet weet wanneer hij op zijn ouders kan rekenen. Het kind zal dan ambivalent gedrag vertonen; het ene moment aanklappend, het andere moment vermijdend. De later toegevoegde gedesorganiseerde gehechtheid wordt gekenmerkt door tegenstrijdige en moeilijk te plaatsen reacties, het kind is in verwarring en weet zich geen houding te geven. Deze houding is ernstig en veelal een voorloper van hechtings- en gedragsproblematiek en is vaak een gevolg van angst of afwijzing naar aanleiding van mishandeling of verwaarlozing (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1973; DeHart, Sroufe & Cooper, 2003). Risicofactoren als mishandeling en verwaarlozing, maar ook de sociaal-economische status, zijn op het niveau van ouders. Risicofactoren op dit niveau tellen zwaarder dan risicofactoren op het niveau van het kind zoals prematuriteit en temperament. Met name onvoorspelbaarheid van de primaire verzorger en de hoeveelheid en kwaliteit vertonen een samenhang met gedesorganiseerde gehechtheidsrelatie (Van IJzendoorn, 1994).

Op basis van de gehechtheid, en daarmee de ervaringen die het kind heeft met hechtingsfiguren, worden door het kind strategieën en verwachtingen ontwikkeld welke van invloed zijn op het aangaan van nieuwe relaties van het kind in de toekomst. Dit wordt het interne werkmodel genoemd, wat verwachtingspatronen zijn op basis van eerdere ervaringen (Van IJzendoorn, Schuengel & Bakermans-Kranenburg, 1999). Wanneer een kind positieve ervaringen heeft, zal het sneller nieuwe relaties aangaan. Veilige gehechtheid heeft ook een positieve invloed op de opvoeding. Als sprake is van een veilige gehechtheidsrelatie zal het kind zich meer voegen naar deze persoon om de liefde en aandacht te behouden. Het kind zal rekening houden met de wensen en geboden van deze persoon en de gevolgen van zijn acties, zo ontstaat gewetensvorming. Op deze manier zal het kind sturing van zijn

ouders aanvaarden en zich inlaten met zijn ouders. Op basis hiervan ontwikkelt zich bij het kind ook gevoelens van loyaliteit ten opzichte van zijn ouders. (Van den Bergh, Weterings & Schoenmakers, 2010).

1.4 Ontwikkeling van het pleegkind

In onze cultuur is het vanzelfsprekend dat kinderen opgroeien in het gezin waarin ze zijn geboren. Dit is echter niet in alle culturen het geval, bijvoorbeeld kibboetsen in Israël en kostscholen in Engeland. In deze gevallen leidt dit echter niet tot grote problemen. In deze gevallen is in relatie met ouders dan ook vaak geen sprake van problematisch of onregelmatig contact. De situatie van pleegkinderen, die ook buiten hun gezin opgroeien, blijkt wel problematisch (Van der Stoel, 1991). Pleegkinderen ondervinden zowel fysieke als mentale problemen, zij hebben een traumatische ervaring. Pleegkinderen hebben al zoveel te verwerken; emotionele en/of fysieke mishandeling of verwaarlozing, dat hun energie op jonge leeftijd uitgaat naar het overleven in de thuis- of pleegzorgsituatie in plaats van naar de ontwikkeling. Dit leidt tot een ontwikkelingsachterstand (Zetlin, 2006). Zo blijven ze vaak achter in groei en hebben ze een zwakke gezondheid (Van den Bergh & Weterings, 2010). Daarnaast is er vaak sprake van achterblijvende schoolprestaties (Bass, Behrman, & Shields, 2004) en van sociale en emotionele problematiek die kan uitmonden in gedragsproblemen (Van den Bergh & Weterings, 2010). Voorbeelden van veelvoorkomende problemen voor pleegkinderen zijn: onzekerheid over de toekomst; of ze in het pleeggezin zullen blijven of terug zullen gaan naar hun ouders, een negatief zelfbeeld en zich een buitenstaander voelen in het pleeggezin (Van der Stoel, 1991). Uit een internationale meta-analyse is gebleken dat 20.000 pleegkinderen regelmatig, en vaak langdurig, gedragsproblemen hebben (Oosterman, Schuengel, Slot, Bullens, & Doreleijers, 2007).

Onderzoek van Weterings, Bloemberg, Pruijs en Pool (1998) onder 58 pleegkinderen heeft uitgewezen dat bijna 80% bij aankomst in het pleeggezin achterstanden bleken te hebben op twee of meer ontwikkelingsgebieden. Bij 40% van de kinderen was sprake van een achterstand op alle gebieden; lichamenlijk, motorisch, spraak-taal, sociaal en emotioneel. Ook uit recent onderzoek van Weterings (2009, N=61) en Van Duijn (2009, N=116) blijkt een groot aantal problemen bij aankomst in het pleeggezin. Onderzoek van Van Duijn (2009) toonde aan dat 60% van de kinderen problemen laat zien op ten minste drie ontwikkelingsgebieden. Naast achterstanden op andere ontwikkelingsgebieden blijkt uit onderzoek van Weterings (2009) dat 95% van de kinderen bij aankomst in het pleeggezin problemen ondervindt wat betreft de emotionele ontwikkeling. Na gemiddeld drie jaar in een pleeggezin te zijn verbleven nemen de problemen wel af, maar blijft vooral de sociale en met name de emotionele ontwikkelingsproblematiek een grote rol spelen (Van den Bergh & Weterings, 2010). Ondanks voortdurende problematiek op bepaalde gebieden is aan de mate van afname van problematisch gedrag wel een significante vooruitgang in de ontwikkeling van het pleegkind te zien (Van Duijn, 2009). Een pleeggezinsituatie komt het kind dus ten goede, maar omdat het kind dusdanig

beschadigd is, is gemiddeld drie jaar nodig voordat deze vooruitgang te zien is. Een pleegkind vraagt door zijn achtergrond van deprivatie en/of mishandeling meer zorg dan ‘gewone’ kinderen (Borchers et al., 2000, Van den Bergh & Weterings, 2010). Duurzame beschikbaarheid van de primaire verzorgers is nodig en houdt in dat deze sensitief en responsief reageren zodat het kind weet dat het op deze verzorgers kan rekenen en zo een goede hechtingsrelatie kan opbouwen. Vanuit deze omgeving die zekerheid, liefde, stimulatie en sturing biedt kunnen kinderen zich optimaal ontwikkelen.

Naast de negatieve ervaringen die het kind heeft opgedaan voordat het uit huis geplaatst werd, kan ook de plaatsing in het pleeggezin zelf problemen en stress met zich meebrengen. Eén van de belangrijkste emoties die een pleegkind vaak ervaart is verdriet (Weterings, 1984). Een pleegkind kan zijn ouders missen, verdrietig zijn vanwege de ervaringen of omwille van de uithuisplaatsing zelf. Uithuisplaatsing gaat samen met afscheid nemen van ouders, vriendjes, omgeving en school en afscheid gaat vaak samen met verdriet (Bent-Goodley & Chipungu, 2004; Groothoff, in: Weterings (red.), 1984). Ook angst neemt een plek in in het leven van pleegkinderen. Zowel de traumatische ervaringen en de pleeggezinplaatsing (Delfos, in: Delfos & Visscher, 2001), als het gebrek aan begeleiding bij stressvolle perioden roepen angst op (Bradley, 2000). Voordat pleegkinderen in een pleeggezin terecht komen ontbreekt bij hen begeleiding door primaire verzorgers in perioden van stress, waardoor zij hier niet mee om leren gaan (Bradley, 2000). Psychofysiologisch onderzoek heeft aangetoond dat de aanwezigheid en afwezigheid van primaire hechtingsfiguren (biologische ouders of pleegouders) samenhangt met reacties die het autonome zenuwstelsel van het kind vertoont in stressvolle situaties (Oosterman & Schuengel, 2007). De langdurige afwezigheid van primaire hechtingsfiguren, en daarmee ook de afwezigheid van een adequaat ontwikkelde stressregulatie, is van grote invloed op de ontwikkeling van psychopathologie (Bradley, 2000). Angst zorgt ervoor dat iemand alert is, het lichaam is er dan op ingesteld dat het ieder moment kan vechten of vluchten, het adrenalinegehalte is dan erg hoog. Wanneer hechtingsfiguren ontbreken in het leven van het kind, kan het kind langere tijd in deze staat van opwinding blijven verkeren wat kan leiden tot neurologische- en gedragsproblemen (Schore, 2001). Deze lichamelijke reactie die angst teweegbrengt wordt deels bepaald door aanleg, maar ook door opgedane ervaringen. Wanneer iemand langere tijd stress ervaart, zal deze een hoger reactieniveau van het autonome zenuwstelsel ontwikkelen (Delfos, in: Delfos & Visscher, 2001). Niet alleen traumatische ervaringen, maar ook het moment van de plaatsing in het pleeggezin zelf brengt angst met zich mee. Delfos (in: Delfos & Visscher, 2001) noemt dit ‘pleegangst’, welke voor een groot deel wordt veroorzaakt door de tijdelijkheid en daarmee de onzekerheid van de pleeggezinplaatsing. Pleegkinderen kunnen ook erg gefrustreerd zijn en kunnen veel agressie in zich hebben, zeker gedurende de eerste maanden na de plaatsing. Ze kunnen kwaad zijn op hun ouders, de situatie, de veranderingen en het feit dat ze hier zelf niets over te zeggen hebben (Bent-Goodley & Chipungu, 2004).

Voor het ontwikkelen van een goede gehechtheid is het dus van belang dat de primaire verzorger beschikbaar is en sensitief en adequaat reageert op de behoeften van het kind. Een goede gehechtheid

aan een primaire verzorger is ook noodzakelijk voor de ontwikkeling van een kind (Van den Bergh & Weterings, 2010). Naast sensitiviteit en responsiviteit zijn stabiliteit en continuïteit belangrijke factoren voor het opbouwen van een gehechtheidsrelatie (Van Lieshout, 2009). Uit onderzoek van Van Duijn (2009) is gebleken dat pleegkinderen een significante vooruitgang in de ontwikkeling laten zien na gemiddeld 3 jaar in het pleeggezin te verblijven. Gezien de verschillende problemen op vaak meerdere ontwikkelingsgebieden, kan geen snelle verbetering in hun ontwikkeling worden verwacht. Gezegd kan worden dat een pleeggezin een gedepriveerd kind ten goede komt, maar dat gemiddeld minstens drie jaar nodig is tot herstel en een verdere normale ontwikkeling (Van den Bergh & Weterings, 2010)

1.5 Loyaliteit

Gehechtheid is de basis voor het ontwikkelen van loyaliteit jegens anderen. Het begrip loyaliteit is lastig te definiëren en nog weinig onderzocht. Het begrip loyaliteit is vooral ontwikkeld door Nagy, die dit gebruikte in zijn gezinstherapie. Hij stelt dat kinderen en hun ouders onlosmakelijk verbonden zijn door de bloedband die ze delen. Deze relatie schept volgens hem wederzijdse rechten en plichten. Ouders hebben gekozen voor dit kind en hebben hiermee de plicht het kind te verzorgen omdat het kind hiertoe zelf nog niet in staat is. Dit schept dan weer de verplichting bij het kind om loyaal te blijven aan zijn ouders en zoveel mogelijk terug te doen en te voldoen aan de verwachtingen van zijn ouders (Nagy, 1973; 1994)

Nagy maakt onderscheid tussen existentiële en verworven loyaliteit. Existentiële loyaliteit is de unieke en niet te verbreken relatie tussen ouders en kinderen. Dit is terug te zien bij adoptiekinderen die vaak willen weten wie hun biologische ouders zijn (Onderwaater, 2003). Het gaat hier om een zijnsloyaliteit (Van den Eerenbeemt & Van Heusden, 1990) welke gebaseerd is op de bloedbanden en de drang om te willen weten van wie je afstamt. Ouders zijn onvervangbaar en zijnsloyaliteit blijft bestaan. Kinderen willen erkenning en willen bewijzen dat ze van hun ouders houden. Deze zijnsloyaliteit is altijd aanwezig, maar niet altijd zichtbaar totdat het aangevallen wordt. Omdat zijnsloyaliteit altijd aanwezig is, is het belangrijk dat dit voor het kind bespreekbaar blijft zodat het erkend wordt (Van den Eerenbeemt & Van Heusden, 1990).

Hiernaast stelt Nagy (1973; 1994) dat loyaliteit ook kan worden verworven. Wanneer ouders tijdens de ontwikkeling van hun kind steeds beschikbaar zijn voor het kind, verwerven zij de loyaliteit van het kind. Nagy spreekt hier van een ouder-kind loyaliteitsband. Ook de ontwikkeling van deze loyaliteitsband is terug te zien bij adoptiekinderen, welke nieuwsgierig zijn naar hun biologische ouders, maar loyaal blijven aan hun adoptieouders die er altijd waren tijdens het opgroeien (Onderwaater, 2003).

Deze loyaliteitsband kan echter niet worden gezien als een relatie omdat de loyaliteit van ouder naar kind niet vanzelfsprekend gelijk is aan de loyaliteit van het kind naar de ouder. Van den Bergh en Weterings (2010) introduceren het begrip emotionele loyaliteit, welke specifiek vanuit het kind naar

de ouder ontstaat als de ouder sensitief en responsief ingaat op diens behoeften. Emotionele betrokkenheid is een voorwaarde voor emotionele loyaliteit. Wanneer de primaire verzorger dus beschikbaar is tijdens de ontwikkeling en sensitief en adequaat reageert op de behoeften van het kind ontstaat een goede hechting. Een goede hechting leidt tot emotionele loyaliteit vanuit het kind naar de primaire verzorger. Het kind zal dan te sturen zijn en rekening houden met deze verzorger om deze liefde te behouden (Van den Bergh & Weterings, 2010).

Loyaliteit kan echter ook destructief zijn en schadelijke gevolgen hebben voor de ontwikkeling van het kind (Nagy, 1973; 1994). Loyaliteit bestaat uit geven en ontvangen. In de ouder-kind relatie is dit niet in evenwicht, het kind is afhankelijk. Als ouders meer geven dan nemen is er sprake van een gezonde balans. Bij pleegkinderen is er sprake van onbalans. Loyaliteit kan ertoe leiden dat hoe slechter de ouders voor het kind zijn, hoe trouwer het kind zich opstelt. Een pleegkind heeft soms de zorg over ouders en geeft zorg aan ouders, terwijl het kind zelf zorg nodig heeft (Van Eerenbeemt & Van Heusden, 1990). Gezinstherapeuten noemen: onzichtbare loyaliteit, gespleten loyaliteit, overloyaliteit en loyaliteitsconflict, maar ook parentificatie, waarbij het kind de zorg voor de ouder op zich neemt in plaats van andersom (Schoenmakers, 2008).

Loyaliteitsbanden naar verschillende personen kunnen onafhankelijk van elkaar bestaan. Wanneer verschillende volwassenen het kind de liefde voor een ander kwalijk nemen kunnen loyaliteitsconflicten ontstaan. Dit kan het geval zijn bij gescheiden ouders, maar ook bij een pleeggezinplaatsing (Van den Bergh, Weterings & Schoenmakers, 2010). Als het pleegkind de loyaliteit naar ouders mag tonen en pleegouders tegelijkertijd niet oordelen over de ouders van het kind, kan hechting tussen het pleegkind en zijn pleegouders toenemen. Het pleegkind kan dan emotionele loyaliteitsgevoelens ontwikkelen tegenover zijn pleegouders. Wanneer het kind dan zou moeten kiezen tussen zijn ouders en pleegouders, kan een loyaliteitsconflict ontstaan (Van den Bergh & Weterings, 2010; Van den Eerenbeemt & Van Heusden, 1990)

1.6 Onderzoek naar loyaliteit

Hoewel er binnen de gezinspedagogiek veel is geschreven over loyaliteit blijkt uit literatuurstudie dat er naast slechts enkele definities ook nauwelijks meetinstrumenten te vinden zijn die loyaliteit meten. Ondanks het kleine aantal definities valt wel op dat affectie, betrokkenheid en trouw terugkerende begrippen zijn en samenhangen met loyaliteit. Een definitie van loyaliteit vanuit een andere hoek is die van Oglensky (2008). Hij definieert loyaliteit vanuit het bedrijfsleven als ‘een specifieke manier van het zich verbinden aan iets of iemand, waarbij iemand vanuit een gevoel van affectie of plicht wil laten zien dat men trouw is en blijft aan iets of iemand, om de continuïteit van de relatie te handhaven’. Met ‘iets’ refereert Oglensky naar een bedrijf of organisatie. In onderhavig onderzoek wordt emotionele loyaliteit gezien als een affectieve, liefdevolle band, gebaseerd op beschikbaarheid, responsiviteit en vertrouwen.

Omdat loyaliteit binnen de familie (en daarmee gezinsverhoudingen, betrokkenheid en affectie) een belangrijk argument is voor terugplaatsing van pleegkinderen is het van belang dat hiervan een goede inschatting kan worden gemaakt. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar loyaliteit en er zijn dan ook weinig testinstrumenten die dit meten.

In het navolgende wordt een aantal tests besproken die mogelijk het begrip loyaliteit, of een aanverwant begrip, meten (zie ook bijlage 1.1). Met betrekking tot begrippen binnen familierelaties is in Nederland de Nijmeegse Gezinsrelatie Test (NGT; Oud & Welzen, 1989) de test die hierbij het dichtst in de buurt komt. Deze is gebaseerd op de begrippen van twee gezinstherapeuten; 'loyaliteit' van Nagy en 'binding' van Stierlin en meet onder andere affectieve binding, kwetsbaarheid, erkenning en vertrouwen (Kievit, Tak & Bosch, 2008). Deze wordt momenteel echter niet meer uitgegeven. Een afgeleide test van de NGT is de FRT (Oud & Welzen, 1989): de Family Relations Test, voor kinderen van vier tot twaalf jaar. Deze test geeft inzicht in de manier waarop het kind de relaties binnen zijn (pleeg)gezin waarneemt, zijn/haar gezin waarneemt en in de relaties binnen het (pleeg)gezin. De resultaten geven de positieve of negatieve emotionele betrokkenheid aan van het kind tegenover de andere gezinsleden. Hiermee komt het dicht in de buurt van het meten van loyaliteit, want emotionele betrokkenheid is een voorwaarde voor emotionele loyaliteit (Van den Bergh & Weterings, 2010). De test bestaat uit kaartjes met vragen of stellingen die in brievenbusjes van familieleden kunnen worden gedaan. Hierbij is ook een brievenbusje van de persoon 'niemand'. Aanbeveling hierbij is deze doosjes niet open te maken waar het kind bij is. Sommige kinderen willen dan controleren of ze iedereen evenveel kaartjes hebben gegeven, mogelijk uit loyaliteitsgevoelens. Ze hebben echter vaak niet in de gaten dat ze een duidelijke voorkeur hebben geuit (Kievit, Tak & Bosch, 2008).

De Ouder-Kind Interactie Vragenlijst (OKIV-R; Lange, Blonk, Wiers & Schaar, 1997), voor kinderen van acht tot achttien jaar, bestaat uit een ouder- en een kindversie. Hiermee wordt dus gemeten hoe zowel het kind als de ouder tegen de ouder-kind relatie aankijken. Deze test meet geen begrippen, maar feitelijk gedrag en affectie (Lange, et. al., 1997) waaruit mogelijk aan de ontwikkeling van het kind en de manier waarop ze met elkaar omgaan iets gezegd kan worden over gehechtheid en daarmee wellicht loyaliteit. Dit is echter een erg indirecte verbinding en daardoor minder betrouwbaar.

In Amerika is een veelgebruikte test om relaties binnen het gezin in kaart te brengen de Family Assessment Device (FAD; Akister & Stevenson-Hinde, 1991) welke ook een Nederlandse bewerking heeft. Deze test meet aspecten van communicatie in het gezin, de affectieve expressie, de affectieve betrokkenheid en de gedragscontrole. In de Nederlandse versie, de FAD-N, is dit echter onderverdeeld in de subschalen: 'algemeen gezinsfunctioneren' en 'dominatie en integratie'. Deze test meet dus de aanwezigheid van beschermende en noodzakelijke factoren, als sensitiviteit en responsiviteit, voor gehechtheid. Over loyaliteit kan weinig worden afgeleid.

Een Engels instrument is de Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales (FACES; Olson, Sprenkle & Russel, 1979). Ook deze vragenlijst is bewerkt tot een Nederlandse vragenlijst, Gezins

Dimensie Schalen, en meet de mate van adaptatie en cohesie binnen het gezin. Deze is echter moeilijk te interpreteren en slechts het begrip cohesie komt in de buurt van betrokkenheid.

Volgens Van den Bergh en Weterings (2010) is voor het ontstaan van loyaliteit vanuit het kind te ten opzichte van zijn primaire verzorgers een hechtingsband met deze persoon noodzakelijk. Daarop doorgaand kunnen instrumenten die hechting meten mogelijk ook inzicht geven in loyaliteit. De Globale Indicatielijst Hechting (GIH, Polderman, 2009) geeft een globaal beeld van het hechtingsgedrag in een (pleeg)gezin. Bastiaensen (2007) stelt, in tegenstelling tot Van den Bergh en Weterings (2010), dat loyaliteit een voorwaarde is voor hechting. Hieruit zou men kunnen afleiden dat indirect loyaliteit wordt gemeten met deze vragenlijst. Echter, hechting kan op zeer jonge leeftijd al plaatsvinden en voor het ontwikkelen van loyaliteitsgevoelens is rationeel denkvermogen noodzakelijk. (Nagy, 1973;1994; Van den Bergh & Weterings, 2010; Siegler, Deloache & Eisenberg, 2003). In onderhavig onderzoek zal dan ook worden uitgegaan van en doorgedaan op het idee dat hechting noodzakelijk is voor loyaliteit.

Een andere koppeling die gemaakt is, is die tussen faalangst en loyaliteit (Nieuwenbroek, 1998). De Vragenlijst voor Angst bij Kinderen (VAK, Oosterlaan, Prins, Hartman & Sergeant, 1995), van zes tot en met twaalf jaar, bestaat uit een onderdeel faalangst, deze test zou dan indirect inzicht kunnen geven in loyaliteit. Deze samenhang is echter onvoldoende onderzocht.

De Story Stem Method (Green, Goldwyn & Stanley, 2000) bestaat uit verschillende onderdelen die af te nemen zijn in verschillende leeftijdsbereiken tussen de drie en elf jaar, dit verschilt per onderdeel. Hierbij wordt gebruik gemaakt van poppen en wordt inzicht verkregen in de interne werkmodellen van de gehechtheidsrelaties van het kind. Gesprekjes die worden gestart en uitgebeeld met poppen moeten door de kinderen worden afgemaakt. Interne werkmodellen worden gevormd door de gehechtheid die kinderen (hebben) ervaren. Aan de hand hiervan kan de gehechtheidsstijl worden vastgesteld (Van IJzendoorn, Schuengel & Bakermans-Kranenburg, 1999) en kan uitspraak worden gedaan over mogelijke loyaliteit. In geval van onveilige gehechtheid, kan geen sprake zijn van loyaliteit.

Verder onderzochte meetinstrumenten zijn de Family Environment Scale (FES, vanaf 11 jaar) ofwel de Gezinsklimaatschaal in Nederland, de Nijmeegse Vragenlijst voor de Opvoedings Situatie (NVOS, in te vullen door ouders), de Nijmeegse Ouderlijke Stress Index (NOSI, in te vullen door ouders met kinderen in de leeftijd van 2-13 jaar), de Leuvense Gezinsvragenlijst (LGV, 12-65 jaar), de GEzins Systeem Test (GEST, vanaf 6 jaar), de Schaal voor Ouderlijk Gedrag (SOG, 4-7 jaar, 8-14 jaar met kindversie), het Gehechtheidsbiografisch Interview (voor volwassenen), de Vreemde Situatie Procedure (op 1-jarige leeftijd) en de Attachment Q-sort (AQS, 1-5 jaar). Deze tests meten echter meer de opvoedkundige kwaliteiten, problemen en stressfactoren, veelal vanuit het oogpunt van de ouder of zijn slechts experimentele of projectieve instrumenten.

Concluderend kan worden gesteld dat de NGT, de FRT en de Story Stem Method het meest in de buurt komen van het meten van loyaliteit. De Story Stem Method kan op verschillende leeftijden worden afgenomen en geeft een duidelijk beeld van de gehechtheid en daarmee ook inzicht in

loyaliteit. De NGT en de FRT meten emotionele betrokkenheid, wat door Van den Bergh en Weterings (2010) als voorwaarde wordt gesteld voor loyaliteit. Naast het begrip 'betrokkenheid' komt ook 'trouw' steeds terug. Ter verduidelijking: het begrip 'vertrouwen' staat los van loyaliteit. Loyaliteit kan namelijk ook destructief zijn en is in dat geval dus niet gebaseerd op vertrouwen. Ook is uit bovenstaande literatuurstudie gebleken dat duurzaamheid en beschikbaarheid bijzonder belangrijk zijn voor de ontwikkeling van kinderen. Zeker voor pleegkinderen, welke al een heftige geschiedenis hebben. Vanuit het veelgebruikte huidige idee dat het kind het beste af is bij zijn ouders is het doel van pleegzorg vaak terugplaatsing. Echter, om het belang van het kind voorop te stellen, en daarmee de ontwikkeling van het kind, zal moeten worden gekeken waar het kind zich het beste ontwikkelt. Eerder al is genoemd dat een veilige gehechtheid noodzakelijk is voor de ontwikkeling van een kind. Per kind zal dus moeten worden gekeken met wie het kind een hechtingsband heeft opgebouwd en waar het kind zich het beste zal kunnen ontwikkelen. Hiervoor is het belangrijk om deze hechtingsband en loyaliteit te kunnen meten. Daarom zal in onderhavig onderzoek gebruik worden gemaakt van het Pedagogisch Signalerings Instrumentarium voor Pleeggezinnen. Begrippen als gehechtheid en de ontwikkeling van het kind komen hier aan de orde. Aan de hand van een aantal signaleringslijsten en de invulling van het Relatiediagram zal worden onderzocht of het Relatiediagram inzicht geeft in loyaliteit bij pleegkinderen. Wanneer dit het geval is kan het Relatiediagram een belangrijke rol kunnen spelen overwegingen tot terugplaatsing van pleegkinderen. Er zal worden nagegaan hoe loyaliteit geoperationaliseerd en gemeten kan worden, zodat het mogelijk gebruikt kan worden in de jeugdzorg.

Hoofdstuk 2 Methode

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de onderzoekspopulatie is verworven en hoe de onderzoekspopulatie eruit ziet. Tevens zal het meetinstrument, het Pedagogisch Signalerings Instrumentarium voor het Pleeggezin (PSI-P), worden beschreven. Daarna zullen de analyses en toetsen die uitgevoerd zullen gaan worden per deelvraag worden besproken.

2.1 Het Pedagogisch Signalerings Instrumentarium voor het pleeggezin (PSI-P)

Onderzoeksgegevens zijn verkregen met behulp van het Pedagogisch Signalerings Instrumentarium voor het pleeggezin (PSI-P). Het Pedagogisch Signalerings Instrumentarium (PSI) is in de afgelopen jaren (1990-2008) ontwikkeld door Weterings, Pruijs, Bloemberg, Pool en Van den Bergh, in nauwe samenwerking met instanties voor Jeugdzorg en Jeugdbescherming. Het PSI brengt de opvoedingssituatie als geheel in beeld. Doel van dit instrument is om de begeleiding van problematische opvoedingssituaties in een gezin of pleeggezin te ondersteunen, waarbij het bevorderen van de mogelijkheden voor de ontwikkeling van het kind centraal staat en de relatie van het kind tot zijn ouders en/of pleegouders bijzondere aandacht krijgt.

Het PSI-P bestaat uit 16 signaleringslijsten. Elke signaleringslijst bevat een vragenlijst met gedetailleerde subvragen over een bepaald onderdeel van de opvoedingssituatie, zoals: Ontwikkeling van het kind, Gedrag van het kind, Hechtings- en Opvoedingsrelatie tussen de pleegouders en het kind, Zorg in het dagelijks leven en Verloop van de oudercontacten. Daarnaast bevat elke signaleringslijst aan het eind van iedere vragenlijst ook een wegingsformulier. Met behulp hiervan wordt de verkregen informatie uit de vragenlijsten 'gewogen' door een van het gezin onafhankelijke beoordelaar. Iedere vraag (met subvragen) uit de vragenlijst wordt op het wegingsformulier geformuleerd als een indicator voor hulp. Als de 'weger' van mening is dat er hulp nodig is bij een bepaald aspect van de opvoedingssituatie, wordt dit gescoord met 1 punt en wanneer dit niet het geval is met een score 0. Het totaal aantal indicatoren dat een punt heeft gekregen, geeft het totaal aantal problemen aan bij een bepaald onderdeel van de opvoedingssituatie. Voor het bepalen van de mate van de hulp zijn drie categorieën gemaakt; Taxatie Waarden (TW), vastgesteld aan de hand van een normgroep van 200 'gewone' gezinnen.

De Taxatie Waarden zijn als volgt omschreven:

TW 1 = Weinig of geen problemen/aandachtspunten voor hulp; dit aantal komt ook in 'gewone' gezinnen voor; hulp mogelijk nodig.

TW 2 = Het aantal problemen/aandachtspunten komt in 16% van 'gewone' gezinnen voor; hulp is nodig.

TW 3 = Het aantal problemen/aandachtspunten komt in 2½ % van 'gewone' gezinnen voor; hulp is noodzakelijk.

Voor verdere informatie over het PSI, zie bijlage II: Weterings & Van den Bergh, 2008).

2.2 De Signaleringslijsten

In onderhavig onderzoek naar inzicht in gehechtheid en emotionele loyaliteit bij pleegkinderen ten opzichte van de ouders en pleegouders zijn de volgende signaleringslijsten gebruikt: het Relatiediagram (SL7), ontwikkeling van de Hechtings- en Opvoedingsrelatie tussen pleegkind en pleegouders (SL4) en het Verloop van de contacten tussen pleegkind en moeder¹, volgens de pleegouders (SL14) en de Ontwikkeling van het kind (SL2).

Het Relatiediagram van het Pleegkind (SL7)

Het Relatiediagram kan worden ingevuld door kinderen in de leeftijd van 6;0 tot en met 15;0 jaar en geeft de beleving van de relaties door het kind weer. Het Relatiediagram bestaat uit vier concentrische cirkels, met in het midden het kind. Het kind wordt gevraagd welke personen voor hem belangrijk zijn en die hij niet zou willen missen. Personen die het kind in de eerste cirkel zet staan het dichtste bij het kind, en personen in de vierde, buitenste cirkel staan het verst van het kind af. Het kind kan personen in de binnenste tot de buitenste cirkels plaatsen. Hij kan daarmee aangeven welke personen het meest en, respectievelijk, minder belangrijk voor hem zijn. Het kind kan personen ook niet in het Relatiediagram zetten. De scoring voor deze signaleringslijst is als volgt: als het kind de pleegouder niet spontaan in de eerste cirkel van het Relatiediagram zet, wordt dit opgevat als “een probleem” en dus een punt toegekend, omdat de pleegouder als opvoeder heel belangrijk voor het kind zou moeten zijn. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen wel of niet in de eerste cirkel en wel of niet in het Relatiediagram (respectievelijk indicatoren 1 en 2 voor de pleegvader en indicatoren 3 en 4 voor de pleegmoeder). Als de vader en/of de moeder niet in het Relatiediagram wordt gezet wordt dit opgevat als “een probleem” en dus een punt toegekend, omdat de ouder voor het kind van belang wordt geacht in verband met zijn identiteitsontwikkeling. Hoe meer punten, hoe onduidelijker voor het kind welke personen voor hem van belang zijn.

De Ontwikkeling van de Hechtings- en Opvoedingsrelatie tussen pleegkind en pleegouders (SL4)

Deze signaleringslijst bestaat uit 8 indicatoren. Hij geeft inzicht in de ontwikkeling van de relatie tussen het pleegkind en zijn pleegouders vanaf een (half) jaar terug tot het heden. Deze vragenlijst bestaat uit acht indicatoren, met vragen over het gedrag van het pleegkind ten opzichte van de pleegouders, zorgen over het gedrag, de manier van contact maken van het pleegkind, zorgen over de manier van contact maken, het uiten van gevoelens door het pleegkind, zorgen over de manier van uiten, de invloed van de omgang tussen de kinderen in het pleeggezin op de relatie tussen pleegouder

---

¹ Er is ook een signaleringslijst over het verloop van de contacten met de vader. Uit eerdere analyses (Weeda, 2008; Huijg, 2010) is naar voren gekomen dat de contacten met de vader minder problemen geven. Deze signaleringslijst is daarom bij de analyses niet betrokken.

en kind en zorgen hierover. Pleegouders kunnen hier beschrijven hoe zij het gedrag van het kind ervaren, wat opvallend was en waarover zij zich zorgen maken.

Het Verloop van de contacten tussen pleegkind en moeder, volgens de pleegouders (SL14)

Deze signaleringslijst bestaat uit 10 indicatoren en beschrijft het verloop van de oudercontacten tussen het pleegkind en zijn moeder, volgens de pleegouders. In deze lijst wordt beschreven of het pleegkind contact heeft met zijn moeder (ind. 1), en zo ja; met welke Frequentie² (variabele aangemaakt) en of de bezoeksregeling goed verloopt of niet (ind. 4). Verder wordt door de pleegouders beschreven hoe moeder zich gedraagt tijdens de contacten (ind. 5), hoe het kind reageert op zijn moeder en of het kind ander gedrag vertoont voor en/of na de contacten (ind. 6). In het geval dat er geen contact is; hoe het kind omgaat met het ontbreken van contact met zijn moeder (ind. 2). Daarnaast wordt gevraagd naar hoe het contact tussen de moeder en de pleegmoeder verloopt, de mening van pleegmoeder over het contact en naar het contact met de familie van het kind. In onderhavig onderzoek zullen indicatoren 1, 4, 5 en 6 worden gebruikt. In combinatie met het Relatiediagram is het van belang of er sprake is van contact en hoe vaak, hoe moeder zich gedraagt en hoe het kind hierop reageert.

De ontwikkeling van het kind (SL2)

Deze signaleringslijst bestaat uit 9 indicatoren en meet het verloop van de ontwikkeling van het kind sinds de komst in het pleeggezin. De indicatoren geven aan of er sprake is van een probleem bij de ontwikkeling van het kind. De ontwikkelingsgebieden die worden bevraagd in deze lijst zijn de lichamelijke ontwikkeling, de spraaktaalontwikkeling, de motorische ontwikkeling, de sociale ontwikkeling met betrekking tot het functioneren en met betrekking tot de omgang met andere kinderen, de emotionele ontwikkeling, het hebben van een handicap, terugval in de ontwikkeling en de nood voor extra zorg in de ontwikkeling.

De bovengenoemde vragenlijsten zullen worden gebruikt om de onderzoeksvragen te beantwoorden. De Ontwikkeling van de Hechtings- en Opvoedingsrelatie tussen pleegkind en pleegouders (SL4) geeft inzicht in de gehechtheidsrelatie tussen het pleegkind en zijn pleegouders, het Verloop van contacten tussen pleegkind en moeder, volgens de pleegouders (SL14) beschrijft of er contact is met zijn moeder, hoe vaak er contact is en hoe het kind hierop reageert. Aan de hand hiervan kan worden nagegaan in hoeverre de beleving van de relatie van het pleegkind met zijn pleegouders en met zijn ouders volgens de pleegouders aansluit bij de invulling van het Relatiediagram (SL7) door het kind. Op deze wijze kan inzicht worden verkregen in de beleving van de relaties volgens het kind en mogelijk in zijn loyaliteit naar zijn pleegouders of zijn moeder en de samenhang met de ontwikkeling van het kind.

---

² Deze variabele is aangemaakt om onderscheid te maken in de hoeveelheid en intensiteit van contact die kinderen hebben met hun moeder. Verdere beschrijving hiervan is te vinden op pagina 20.

Uit de informatie van het kind over de plaats die hij zijn moeder en zijn pleegouders geeft in het Relatiediagram kan, in samenhang met de informatie over de relatie van de pleegouders en de observaties van de begeleider, worden nagegaan in hoeverre er sprake kan zijn van gehechtheid en -mogelijk- loyaliteit met betrekking tot zijn moeder en zijn pleegouders. De ontwikkeling van het kind staat centraal. Om deze reden zal ook gekeken worden naar eventuele verbanden tussen de ontwikkeling van het kind en de overige signaleringslijsten.

2.3 Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestaat uit pleeggezinnen waarbij het Pedagogisch Signalerings Instrumentarium voor het Pleeggezin (PSI-P) is afgenomen. De PSI-P's zijn afgenomen door werkers van zeventien instellingen, verspreid over Nederland. Alle PSI-P vragenlijsten zijn door mw. Dr. A.M. Weterings beoordeeld en hergescoord aan de hand van de laatste versie van het PSI-P, zodat een eenduidige scoring is ontstaan. Onderhavig onderzoek is een secundaire analyse op deze data en zal in het navolgende worden uitgelegd.

Het bestand, ingevoerd door Weterings en Huijg (2010) bestaat uit 104 pleegkinderen. In onderhavig onderzoek worden alleen de lijsten gebruikt van kinderen in de leeftijd van 6;0 tot en met 11;11³ jaar omdat vanaf 6 jaar het Relatiediagram kan worden ingevuld door kinderen. Dit zijn 58 pleegkinderen. Van deze 58 kinderen zijn alleen degenen opgenomen waarvan de in onderhavig onderzoek alle gebruikte lijsten zijn ingevuld. Hiermee komt het aantal pleegkinderen in onderhavig onderzoek op 48.

2.4 Onderzoeksprocedure

Onderhavig onderzoek is een secundaire analyse op de gegevens van 48 pleegkinderen. De totaalscores (van SL2, SL4, SL7 en SL14) zullen worden vergeleken en onderzocht (voor een overzicht, zie bijlage III). Voor de statistische analyse zal gebruik gemaakt worden van de scores uit het bovengenoemde bestand.

Voor de inhoudelijke analyse (van SL4, SL7 en SL14) wordt gebruik gemaakt van de inhoudelijke antwoorden die pleegouders hebben gegeven op de vragen uit het PSI-P. Voor de analyse is deze informatie uit de signaleringslijsten overgenomen. Drie studenten, Tamtelahitu, Benoist en Weeda, hadden reeds enkele lijsten gebruikt voor hun scriptie en daartoe informatie overgenomen. Deze informatie is eveneens gebruikt. Een gedeelte van de informatie uit SL4 was al in tabellen verwerkt door Benoist (2009). Hiervan zijn de lijsten van 9 kinderen gebruikt welke zijn aangevuld met de lijsten van 39 kinderen. Tamtelahitu (2009) heeft eerder SL7 verwerkt, hiervan zijn gegevens van 34 kinderen overgenomen, aangevuld met de gegevens van nog 14 kinderen. Weeda (2008) heeft SL14 verwerkt, waarvan de lijsten van 22 kinderen zijn gebruikt, aangevuld met de informatie van 26 andere

---

³ Het getal achter de komma geeft het aantal maanden weer.

kinderen. Om de informatie van de kinderen op alle lijsten compleet te maken is alle informatie in overzichten verwerkt (zie bijlage III).

2.5 Onderzoeksvragen

Om inzicht te krijgen in gehechtheid en loyaliteit wordt informatie gebruikt van drie informanten; het kind, de pleegouders en de begeleider tijdens de afname van het PSI. Er zal nagegaan moeten worden of er een samenhang is tussen de Hechtings- en Opvoedingsrelatie (volgens pleegouders) en het Relatiediagram. Omdat eerder al is bevestigd dat de Ontwikkeling van het kind samenhangt met de Hechtings- en Opvoedingsrelatie, zal ook deze worden getoetst op een samenhang met elkaar, maar ook op een samenhang met het Relatiediagram. Naast loyaliteit naar de pleegouders kan ook sprake zijn van loyaliteit naar de moeder. Om te meten of er een samenhang is tussen het Relatiediagram en de Contacten met moeder zal de lijst Oudercontacten worden meegenomen. Hierbij kan inhoudelijk ook onderzocht worden of, als er sprake is van loyaliteit, deze stimulerend of belemmerend is voor de ontwikkeling van het kind en voor de relatie tussen het kind en zijn pleegouders.

De hoofdvraag die in onderhavig onderzoek centraal staat luidt: *In hoeverre geeft het Relatiediagram inzicht in emotionele en zijnsloyaliteit bij pleegkinderen, ten opzichte van zijn pleegouders en zijn moeder.*

Deze hoofdvraag zal worden beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen:

- Hoe is de plaatsing van ouders en pleegouders in het relatiediagram?

Door middel van frequentietabellen wordt gekeken welke personen in het relatiediagram zijn geplaatst en in welke cirkels.

- Is er een samenhang tussen de Hechtings- en opvoedingsrelatie (SL4) en het Relatiediagram (SL7)?

Er wordt nagegaan of de beleving van pleegouders over de relatie met hun pleegkind samenhangt met de beleving van het pleegkind over zijn relaties. Verondersteld wordt dat als pleegmoeder en/of pleegvader in het Relatiediagram, en met name in de eerste cirkel staan, er sprake is van gehechtheid aan de pleegouders.

- Is er een samenhang tussen het Verloop van oudercontact met moeder (SL14) en het Relatiediagram (SL7)?

Er zal worden bekeken of er een samenhang is tussen deze signaleringslijsten en hoe de invulling van het Relatiediagram is in combinatie met verschillende indicatoren als de frequentie (aangemaakte variabele), de omgang tussen moeder en kind (ind. 5) en de reactie van het pleegkind op het contact met moeder (ind. 6).

- Is er een samenhang tussen de Hechtings- en Opvoedingsrelatie (SL4) en de Ontwikkeling van het pleegkind (SL2)?

Er wordt gekeken of – zoals in eerder onderzoek is aangetoond- een samenhang wordt gevonden tussen de Hechtings- en Opvoedingsrelatie tussen pleegkind en pleegouders en de Ontwikkeling van het pleegkind.

- Is er een samenhang tussen het Relatiediagram (SL7) en de Ontwikkeling van het pleegkind (SL2)?

Er wordt gekeken of er ook een samenhang is tussen de invulling van het Relatiediagram en de Ontwikkeling van het pleegkind.

- Is er een samenhang tussen de Hechtings- en Opvoedingsrelatie (SL4) en de duur van het verblijf in het pleeggezin?

Er zal worden gekeken of hiertussen een significant verband is. Hiernaar wordt gekeken omdat het ontstaan van een hechtingsrelatie tijd nodig heeft. Hierdoor wordt een positieve samenhang verwacht tussen de Hechtings- en Opvoedingsrelatie en de tijd dat het pleegkind in het pleeggezin verblijft.

- Is er een samenhang tussen het Relatiediagram (SL7) en de duur van het verblijf in het pleeggezin?

Er zal worden gekeken of hiertussen een significant verband is. Hiernaar wordt gekeken omdat het ontstaan van een hechtingsrelatie tijd nodig heeft. Verwacht wordt dat de hechtingsrelatie samenhangt met de invulling van het Relatiediagram.

2.6 Data-analyse

Statistische analyse

Alvorens de statistische en inhoudelijke analyse van de data zal data-inspectie worden uitgevoerd. Dit is nodig om de kwaliteit van de gegevens vast te stellen. Dit zal worden uitgevoerd met behulp van het statistische computerprogramma SPSS 19.0. Een extra variabele wat betreft oudercontacten zal worden aangemaakt waarin de frequentie van het contact met moeder is onderverdeeld. De onderverdeling ziet er als volgt uit: 1 = geen contact; 2 = nauwelijks (1 of 2 keer per jaar); 3 = af en toe (4 tot 8 keer per jaar); 4 = regelmatig (1 keer per 3 of 4 weken, langer dan een paar uur, met soms logeren); 5 = intensief (1 keer per 1 of 2 weken en/of 1 of 2 keer per maand logeren).

Ook voor de totaalscores op de verschillende signaleringslijsten zijn nieuwe variabelen aangemaakt. Zo worden bij de totaalscore van de Hechtings- en Opvoedingsrelatie (SL4) de laatste twee indicatoren niet meegerekend. Deze vragen gaan over de invloed van andere kinderen binnen het gezin (indicator 7) en de zorgen hierover (indicator 8). Deze gaan niet over het kind zelf en worden er om deze reden uit gelaten. Bij de totaalscore van het Relatiediagram is de vraag over de plaatsing van een nieuwe partner van moeder in het Relatiediagram (indicator 7) weggelaten. Naar de nieuwe partner van moeder wordt niet gekeken omdat deze minder van belang wordt geacht voor het kind in het kader van dit onderzoek. Er wordt in dit onderzoek gekeken naar de biologische ouders en het pleeggezin. Verder zijn de variabelen duur van verblijf in pleeggezin en leeftijd bij uithuisplaatsing hergecodeerd in twee groepen. De groepen zijn dan ingedeeld volgens de indeling van het PSI en zijn zo voldoende

groot. De duur van verblijf in het pleeggezin is verdeeld in nul tot en met drie jaar en vier tot en met tien jaar. De eerste periode is de korte, onrustige periode waarin pleegkinderen moeten wennen en herstellen. De tweede periode is de langere en meer stabiele groep. Na gemiddeld drie jaar in een pleeggezin te verblijven nemen de problemen significant af en is er ruimte voor een normale ontwikkeling (Van Duijn, 2009). De leeftijd bij uithuisplaatsing is ingedeeld in de groepen nul tot en met vijf jaar en zes tot en met elf jaar. Voor deze verdeling is gekozen omdat deze ook voor het PSI en het Relatiediagram geldt. Bovendien is op deze manier de verdeling binnen de ontwikkeling goed weergegeven. Vanaf zes jaar is een kind in staat om enigszins abstract te redeneren.

Daarna zal data-inspectie plaatsvinden bij numerieke en categorische variabelen. Aan de hand van frequentietabellen, histogrammen, boxplots en het berekenen van de Kurtosis kunnen de normaliteit, scheefheid en mogelijke uitbijters van de numerieke variabelen worden vastgesteld. Bij de categorische variabelen zal worden gekeken naar frequentietabellen en staafdiagrammen die informatie geven over de mediaan, modus, frequenties en percentages. Vervolgens kan data-analyse worden uitgevoerd.

Voor het beantwoorden van de deelvragen in onderhavig onderzoek zullen de volgende data-analyse methoden worden gebruikt: frequentietabellen, Chi-kwadraat kruistabellen en Spearman's rangcorrelatie.

De frequentietabellen van de invulling van het Relatiediagram en van Oudercontact met moeder worden gebruikt om inzicht te krijgen in de onderzoeksgroep, de frequentie en het verloop van contact en de invulling van het Relatiediagram. Aan de hand hiervan kunnen de volgende deelvragen worden beantwoord: 'Hoe is de invulling van het Relatiediagram?' en 'Wat is de mate van contact met moeder?'.

Spearman's rangcorrelatie zal worden gebruikt wanneer gekeken wordt naar de totaalscore van een lijst. Voor het meten van samenhang tussen indicatoren zal gebruik worden gemaakt van een Chi-kwadraat test. Wanneer bij 2x2 toetsen niet voldaan wordt aan de voorwaarden van de Chi-kwadraat zal gebruik worden gemaakt van de Fisher's Exact Test.

In onderhavig onderzoek zal tweezijdig worden getoetst. In enkele gevallen zal vanwege theoretische overwegingen eenzijdig worden getoetst. In deze gevallen wordt dit erbij vermeld.

Inhoudelijke analyse

Om mogelijke verklaringen te vinden voor de gevonden resultaten uit de statistische analyse zullen inhoudelijke analyses worden gedaan. Hiervoor zullen groepen worden gemaakt waarin de kinderen zullen worden onderverdeeld, bijvoorbeeld op de frequentie van contact met de moeder of op basis van een score per indicator.

Bij deze analyse zal alleen de plaats van de moeder en van de pleegouders worden betrokken.

Als een kind een ouder of pleegouder in de eerste cirkel van het Relatiediagram zet, wordt dit opgevat als: deze persoon is heel belangrijk voor het kind. Als het kind zowel de ouder als de pleegouder in de eerste cirkel zet, zijn beide personen van groot belang voor hem, maar kan de aard van de relatie anders zijn. Aan de hand van de inhoudelijke informatie over de relatie tussen kind en pleegouder en over het verloop van de oudercontacten, kan worden nagegaan of het kind loyaliteitsproblemen heeft. Loyaliteitsproblemen kunnen ook voorkomen als het kind zijn ouder in de eerste cirkel zet en zijn pleegouder in een andere cirkel, of in het geheel niet in het Relatiediagram. Inhoudelijke analyse kan helderheid geven over de betekenis van de plaats die ouder en pleegouder hebben gekregen in het Relatiediagram en in het leven van het kind.

Bovendien kunnen op deze wijze uitspraken worden gedaan over de validiteit van het Relatiediagram.

Hoofdstuk 3 Resultaten

3.1 De Onderzoeksgroep

Dit onderzoek is uitgevoerd over 48 pleegkinderen uit Nederland. Het aantal jongens (N = 24) en meisjes (N = 24) is gelijkelijk verdeeld. De PSI's bij deze kinderen zijn afgenomen tussen 1995 en 2010 waarin de leeftijden van de kinderen bij afname variëren van 5;11 tot 11;10 jaar. De gemiddelde leeftijd is 8;6 jaar. De leeftijd van de kinderen bij de plaatsing in het huidige pleeggezin varieert van 0;1 tot 10;5 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 5;4 jaar. De duur van het verblijf van de pleegkinderen in deze pleeggezinnen varieert van 5 maanden tot 10;6 jaar, met een gemiddelde verblijfsduur van 3;2 jaar. Deze gemiddelde verblijfsduur wordt omhoog gehaald door een aantal langverblijvende kinderen. Bijna de helft van de kinderen (48%) is nog maar kortdurig in het pleeggezin, namelijk korter dan twee jaar. De totale duur van de uithuisplaatsing, inclusief verblijf elders dan het huidige pleeggezin, loopt uiteen van 0;5 tot 11;3 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 4;5 jaar.

In dit onderzoek bestaan 40 pleeggezinnen (83%) uit twee pleegouders, de overige acht pleeggezinnen (17%) uit een pleegmoeder omdat pleegvader is overleden of pleegouders zijn gescheiden. In 25% (12 kinderen) van de gevallen is sprake van een netwerkplaatsing, waarvan zeven kinderen (15%) bij grootouders verblijven, twee kinderen (4%) bij familie en drie kinderen (6%) bij vrienden. In zes gevallen van alle pleeggezinplaatsingen (13%) is sprake van een vrijwillige plaatsing en in 42 gevallen (88%) is sprake van een kindbeschermingsmaatregel als OTS (73%) en ontheffing/voogdij (15%).

Bij acht kinderen (17%) is er geen contact met moeder, waarvan in twee gevallen omdat moeder overleden is. Met vader hebben 15 kinderen (31%) geen contact, in 2 gevallen omdat vader overleden is. Overleden (pleeg)ouders die zijn geplaatst in het Relatiediagram worden niet in de analyses meegeteld, omdat deze ouderfiguren een andere betekenis kunnen krijgen voor het kind na overlijden. In de analyses van het Relatiediagram wordt bij het bekijken van de plaatsing van de personen door het kind rekening gehouden met de personen die in het leven van het kind aanwezig zijn.

3.2 Analyses

Bij Signaleringslijst 7 is de pleegkinderen gevraagd het Relatiediagram in te vullen. In de vier concentrische cirkels van het Relatiediagram kunnen zij personen plaatsen. Personen die voor hen het belangrijkste zijn kunnen in de eerste cirkel worden geplaatst en zo wordt naar buiten toe gewerkt. Bij het invullen van het Relatiediagram gaat het om spontane uitspraken van het kind. Er mag door degene die het Relatiediagram afneemt niet worden gevraagd waar het kind zijn ouder(s) en/of pleegouder(s) wil zetten.

Deelvraag 1: Hoe is de plaatsing van ouders en pleegouders in het relatiediagram?

Uit tabel 3.1 blijkt dat pleegouders, zowel pleegmoeder als pleegvader, vaker in het Relatiediagram worden geplaatst dan de ouders. De pleegmoeder wordt het meest frequent in de eerste cirkel geplaatst, namelijk in 60% van de gevallen. Daarna komen moeder en pleegvader, met respectievelijk 57% en 55%. De pleegmoeder wordt vaker in het Relatiediagram geplaatst dan pleegvader en de moeder (52%) wordt vaker geplaatst dan de vader (41%). Slechts door zeven pleegkinderen wordt pleegmoeder helemaal niet in het Relatiediagram geplaatst. Moeder daarentegen wordt door twaalf kinderen niet geplaatst.

Meer dan de helft van de pleegkinderen (53%) zet beide pleegouders in de eerste cirkel van het Relatiediagram.

Tabel 3.1. *Frequentieverdeling van de Plaatsing van Ouders en Pleegouders in het Relatiediagram (RD) door Pleegkinderen met een leeftijd van 6;0 tot 12;0 jaar*

	1 ^o Cirkel RD		2 ^o Cirkel RD		3 ^o Cirkel RD		4 ^o Cirkel RD		Niet in RD	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
Moeder (N = 46)	26	57	4	9	3	7	1	2	12	26
Vader (N = 45)	19	42	1	2	2	4	1	2	22	49
Pleegmoeder (N = 48)	29	60	9	19	3	6	0	0	7	15
Pleegvader (N = 40)	22	55	7	18	2	5	1	3	8	20
Beide pleegouders (N = 40)	21	53	5	13	1	3	0	0	6	15
Beide ouders (N = 43)	17	40	0	0	2	5	0	0	12	28

Tabel 3.2. *Frequentieverdeling van de Plaatsing van Ouders en Pleegouders in het Relatiediagram (RD) door Pleegkinderen met een leeftijd van 6;0 tot 12;0 jaar met twee Pleegouders en twee Ouders*

	Plo + ouders in 1 ^o Cirkel RD		Plo in 1 ^e Cirkel, ouders niet in RD		Plo in 1 ^o Cirkel, moeder niet in RD		Ouders in 1 ^o Cirkel, plo niet in RD	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
Pleegkinderen met twee pleegouders en twee ouders (N = 37)	7	19	4	11	4	11	2	5

Uit de inhoudelijke analyse komt naar voren dat sommige kinderen moeite hebben met de invulling van het Relatiediagram. Een aantal kinderen moet lang nadenken, kan of durft moeilijk te kiezen of geeft aan het niet te weten. Twaalf kinderen (25%) hebben duidelijk moeite met het invullen van het Relatiediagram. Bijschriften van de pleegzorgwerker, aanwezig tijdens het invullen, zijn:

“Het kind vond het erg moeilijk om aan te geven wie er bij hem horen. Zijn eerste reactie was dat hij het niet wist. Hij werd geactiveerd door hem eerst zelf zijn eigen naam te laten zetten” (7;3 jaar, 4;11 jaar in huidig pleeggezin, Pp en Pm in 1° cirkel, M en P in 2° cirkel).⁴

“Het kind vond de opdracht erg moeilijk. Eerst hebben ze samen bedacht wie ze allemaal kent en wie er bij haar wonen. Bij de vraag wie er belangrijk voor haar zijn, wie ze niet wil missen en wie ze lief vindt, noemt ze haar klasgenootjes op. Alle anderen, zoals familie en pleegfamilie, weet ze niet te

⁴ Volledige beschrijvingen van de invulling van het Relatiediagram zijn van alle voorbeelden in dit hoofdstuk zijn te vinden in Bijlage 3. De volgende afkortingen zijn gebruikt: M is moeder, P is vader, Pm is pleegmoeder, Pp is pleegvader en Plo zijn pleegouders.

plaatsen” (9;7 jaar, 2;8 jaar in huidig pleeggezin, alleen vier klasgenootjes in 1^e cirkel, pleegouders en ouders niet geplaatst).

“Het was een moeilijke opdracht voor hem, deze is aan de hand van playmobile-poppetjes uitgevoerd” (7;0 jaar, 1;0 jaar in huidig pleeggezin, Pp in 1^e cirkel, Pm en M in 2^e cirkel, P in 4^e cirkel).

“Ze vond het zichtbaar moeilijk en had grote aarzeling om dit in te vullen. Ze moest flink gemotiveerd worden en het haar uitleggen” (11;3 jaar, 6;1 jaar in huidig pleeggezin, Pp en Pm in 1^e cirkel, ouders niet geplaatst).

“Het kind denkt erg lang na. Er wordt uitgelegd dat hij ook grote mensen mag noemen. Hij zegt dan: Ik weet het niet meer. Grote mensen? Weet ik niet, dat hoeft niet” (10;2 jaar, 6;2 jaar in huidig pleeggezin, plaatst vriendjes en zijn juf in het RD, pleegouders en ouders worden niet geplaatst).

“Het kind durft of kan geen keuze maken en kan het daarom niet invullen. Hij komt niet verder dan zijn eigen naam” (8;0 jaar, 2;2 jaar in huidig pleeggezin, alleen het pleegkind zelf staat in de eerste cirkel, ouders en pleegouders worden niet geplaatst).

Hieruit blijkt dat, ongeacht de leeftijd en de duur van het verblijf in het pleeggezin, een heel aantal pleegkinderen moeite heeft met de invulling van het Relatiediagram. Zij kunnen of durven geen keuze te maken, het is voor hen niet duidelijk wie er voor hen belangrijk zijn. In het tweede en laatste voorbeeld worden alleen klasgenootjes genoemd, ouderfiguren niet. Dit zegt iets over de verwarring bij het kind en over het interne werkmodel dat is opgebouwd. Klasgenootjes zijn voor deze kinderen vanzelfsprekend, ouderfiguren niet. Hieruit blijkt hoe heftig deprivatie voor kinderen is en wat voor gevolgen dit heeft voor het kind.

Een klein aantal pleegzorgwerkers, tijdens de afname aanwezig, geeft aan het idee te hebben dat voor het kind de opdracht niet helemaal duidelijk was. Dit werd voornamelijk bij de jongste kinderen (van zes jaar) vermeld. Wellicht komt dit doordat het abstract denken pas vanaf deze leeftijd ontwikkeld en de opdracht daarom moeilijker te begrijpen is. Het kan echter ook zo zijn dat de pleegzorgsituatie zo heftig is voor het kind, dat de moeite met de invulling ontstaat door verwarring in het kind zelf.

Het idee achter de invulling verschilt bij de kinderen. Sommige kinderen plaatsen in de vierde cirkel mensen die minder belangrijk, maar wel belangrijk of aardig zijn. Andere kinderen plaatsen mensen tegen de rand van de vierde cirkel omdat ze hen niet aardig vinden, omdat het pestkoppen zijn en omdat ze hen zo ver mogelijk weg willen hebben.

“Papa moet heel ver weg (rand van de vierde cirkel), hij mag niet voor mij zorgen. Papa moet ver weg en pleegvader moet heel dichtbij!” (7;0 jaar, 1;0 jaar in huidig pleeggezin, Pp in 1^e cirkel, M en Pm in 2^e cirkel, P in 4^e cirkel).

“Moeder in de vierde cirkel, het kind mist haar heel erg” (6;8 jaar, 3;3 jaar in huidig pleeggezin, andere ouderfiguren worden niet geplaatst in RD).

Kinderen lichten de invulling van het Relatiediagram meestal toe. De reden om personen in een bepaalde cirkel te plaatsen verschilt. Hoewel alle personen die geplaatst worden belangrijk zijn, omdat het kind met hen bezig is, worden verschillende motivaties genoemd door de kinderen.

Ouders in 1^e cirkel “Omdat mijn moeder heel belangrijk me is, mijn vader ook, maar die zie ik bijna nooit”. (“Ik hou van mijn pleegouders, omdat zij lief voor me zijn” (pleegouders in 2^e cirkel) en stiefvader in 2^e cirkel “Mijn stiefvader ook, dat moet wel, hij hoort bij mijn moeder” (10;6 jaar, 8;5 jaar in huidig pleeggezin, M en P in 1^e cirkel, Pp en Pm in 2^e cirkel).

Moeder in 1^e cirkel “Omdat ik haar dochter ben en zij mijn moeder is” (7;7 jaar, 6;4 jaar in huidig pleeggezin, Pp en Pm in 2^e cirkel (P is overleden)).

Moeder in 1^e cirkel “Daar geef ik het meest om, logisch” en zusje, stiefzusjes en stiefbroertje in 1^e cirkel “Geef ik ook wel wat om, zij komen ook uit mijn moeder” (10;10 jaar, 0;11 jaar in huidig pleeggezin, P in 1^e cirkel, Pm in 2^e cirkel (geen Pp, Plo zijn gescheiden))

Vader in 1^e cirkel “Omdat hij lief is, hij koopt heel veel spullen voor me, ik hou van hem” en broertjes in 2^e cirkel “Zijn belangrijk omdat ze lief zijn, ze houden van mij, ze kopen altijd iets voor mij” (8;1 jaar, 0;5 jaar in huidig pleeggezin, M en P in 1^e cirkel, Pp en Pm niet geplaatst in RD).

Bovengenoemde toelichtingen wijzen niet op een positieve emotionele band van liefde met de ouders, opgebouwd door verzorging en beschikbaarheid. De genoemde personen zijn familie en zijn wel van belang voor de kinderen, echter op een andere manier dan emotioneel. Deze antwoorden wijzen in de richting van zijnsloyaliteit.

Pleegouders in 1^e cirkel “Omdat zij voor mij zorgen” (11;4 jaar, 10;6 jaar in huidig pleeggezin, M en P ook in 1^e cirkel).

Pleegvader in 1^e cirkel “Ik doe vaak iets met pleegvader, televisie kijken, knuffelen, wandelen in de bossen, vind ik leuk” (6;3 jaar, 1;11 jaar in huidig pleeggezin, klasgenootje in 1^e cirkel, Pm in 3^e cirkel, ouders worden niet geplaatst in RD).

Pleegouders in 2^e cirkel “Omdat pleegvader en pleegmoeder ook een beetje bij mij horen en ik bij hen” (7;7 jaar, 6;4 jaar in huidig pleeggezin, M in 1^e cirkel (P is overleden)).

Moeder in 1^e cirkel “omdat ze zo lief is en ik hou van haar. Ik mis haar” (8;1 jaar, 0;5 jaar in huidig pleeggezin, P ook in 1^e cirkel, pleegouders niet geplaatst in RD).

Pleegouders in 2^e cirkel “Ik hou van hen omdat ze lief voor me zijn” (10;6 jaar, 8;5 jaar in huidig pleeggezin, M en P in eerste cirkel).

Pleegouders in 1^e cirkel “Daar kan ik bij terecht” (10;0 jaar, 1;0 jaar in huidig pleeggezin, stiefvader in 2^e cirkel, M in 3^e cirkel, P wordt niet geplaatst in het RD).

Pleegmoeder en moeder in de 2^e cirkel “Die zijn allebei even lief” (6;3 jaar, 3;11 jaar in huidig pleeggezin, 2 klasgenoten in 1^e cirkel, P en Pp worden niet geplaatst in RD).

Pleegouders in 1^e cirkel “noemt ze haar ouders” (11;5 jaar, 3;1 jaar in huidig pleeggezin, P en M ook in 1^e cirkel).

Deze toelichtingen bevatten emotionele elementen en komen voort uit liefde door verzorging, beschikbaarheid en vertrouwen hierop. Deze antwoorden wijzen op emotionele loyaliteit.

Deelvraag 2: Is er een samenhang tussen de Hechtings- en Opvoedingsrelatie (SL4) en het Relatiediagram (SL7)?

Tussen de totaalscores van de Hechtings- en Opvoedingsrelatie (SL4) en het Relatiediagram (SL7) is geen verband gevonden ($r_s = -.076$, $p = .61$). Tussen de indicatoren van beide signaleringslijsten zijn wel enkele significante verbanden gevonden.

Tabel 3.3. *Samenhang tussen de indicatoren van SL4 en SL7 door middel van Chi-kwadraat of Fisher’s Exact Test (cursief).*

	SL7 ind. 1 Pp 1 ^e cirkel	SL7 ind. 2 Pp in RD	SL7 ind. 3 Pm1 ^e cirkel	SL7. Ind. 4 Pm in RD	SL7 ind. 5 P in RD	SL7 ind. 6 M in RD
SL4 ind. 1 Problemen gedrag	.06*	.08	.14	.40	.88	.50
SL4 ind. 2 Zorgen gedrag	.76	.41	.87	1.0	.70	1.0
SL4 ind. 3 Problemen contactname	.47	1.0	.30	1.0	.03**	.09*
SL4 ind. 4 Zorgen contactname	.63	.07	.70	.08	.18	.30
SL4 ind. 5 Probl. uiten gevoelens	.12	.21	.07*	.41	.03**	.80
SL4 ind. 6 Zorgen uiten gevoelens	.94	.21	.45	.39	.05(2)*	.03**

**Significante samenhang ($p < .05$) bij tweezijdig toetsen

* Significante samenhang ($p < .05$) bij eenzijdig toetsen

De plaatsing van vader in het Relatiediagram (SL7 ind.5) hangt samen met de contactlegging door het pleegkind met pleegouders (SL4 ind.3, $p = .03$), met problemen in het uiten van gevoelens bij het pleegkind (SL4 ind.5, $p = .03$) en met zorgen (door pleegouders) over het uiten van gevoelens bij het pleegkind (SL4 ind.6, $p = .03$, *eenzijdig*). Als vader in het Relatiediagram wordt geplaatst, zijn er vaker problemen in de manier van contactleggen van het pleegkind met zijn pleegouders, zijn er vaker problemen bij het uiten van gevoelens door het pleegkind en zijn er vaker zorgen bij pleegouders over het uiten van gevoelens door het pleegkind.

De plaatsing van moeder in het Relatiediagram (SL7 ind.6) hangt ook samen met problemen in de contactlegging van het pleegkind (SL4, ind.3, $p = .04$, *eenzijdig*) en met zorgen bij pleegouders over het uiten van de gevoelens van hun pleegkind (SL4 ind.6, $p = .03$, zie tabel 3.4). Als moeder niet wordt geplaatst in het Relatiediagram, zijn er minder tot geen problemen in de manier van contact

leggen van het pleegkind. Als moeder in het Relatiediagram is geplaatst zijn er vaker zorgen bij pleegouders over het uiten van de gevoelens bij het pleegkind.

Wat betreft de plaatsing van pleegvader in de eerste cirkel (SL7 ind. 1) is een significant verband gevonden met het gedrag van het pleegkind ten opzichte van de pleegouders (SL4 ind.1, $p = .03$, *eenzijdig*). Als pleegvader in de eerste cirkel van het Relatiediagram wordt geplaatst, zijn er vaker geen problemen wat betreft het gedrag van het kind ten opzichte van de pleegouders. Als pleegvader niet in de eerste cirkel wordt geplaatst, zijn er vaker wel problemen in het gedrag van het pleegkind ten opzichte van pleegouders.

De plaatsing van pleegmoeder in de eerste cirkel (SL7 ind.3) hangt samen met het uiten van de gevoelens van het pleegkind (SL4 ind.5, $p = .04$, *eenzijdig*). Als pleegmoeder in de eerste cirkel van het Relatiediagram wordt geplaatst, zijn er vaker geen problemen wat betreft het uiten van gevoelens bij het pleegkind.

Er zijn dus meer significante verbanden gevonden met de plaatsing van ouders in het Relatiediagram, dan met de plaatsing van pleegouders. Er zijn zes significante verbanden met betrekking tot de contactlegging (tussen kind en pleegouders) en het uiten van gevoelens door het pleegkind. Hiervan is één verband met de plaatsing van pleegmoeder in het Relatiediagram en zijn vijf verbanden met plaatsing van één van de ouders in het Relatiediagram. Problemen in de contactlegging, problemen/zorgen in het uiten van gevoelens en hangen samen met de plaatsing van vader en moeder in het Relatiediagram. Hieruit kan worden opgemaakt dat de relatie die het pleegkind met zijn ouders heeft, van invloed is op de hechtings- en opvoedingsrelatie. Als moeder en vader niet in het Relatiediagram staan, zijn er namelijk minder problemen in de relatie tussen het kind en zijn pleegouders.

Tabel 3.4. Voorbeeld output kruistabel in SPSS.

Crosstab

Count		Moeder in relatiediagram		Total
		ja	nee	
Zorgen uiten	geen signalen	8	7	15
	wel signalen	24	4	28
Total		32	11	43

Bovenstaand resultaat betekent dat wanneer moeder in het Relatiediagram staat, er vaak zorgen zijn bij de pleegouders over het uiten van gevoelens door het pleegkind.

Deelvraag 3: Is er een samenhang tussen Oudercontact met moeder (SL14) en het Relatiediagram (SL7)?

Tussen de totaalscores van het Relatiediagram (SL7) en Contact met moeder (SL14) is geen samenhang gevonden ($r_s = .188$, $p = .20$). Ook tussen de indicatoren afzonderlijk is onderling geen samenhang gevonden.

Tussen de aangemaakte variabele Frequentie van oudercontact⁵ en de indicatoren van het Relatiediagram zijn eveneens geen verbanden gevonden.

Tabel 3.5. De mate van contact tussen moeder en kind en de plaatsing in het Relatiediagram. (kinderen die een moeder hebben, N = 46, in twee gevallen is deze overleden)

	Kinderen		M 1 ^e cirkel		M 2 ^e cirkel		M 3 ^e cirkel		M 4 ^e cirkel		M niet in RD	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
1 Geen contact	7	15	1	14	0	0	1	14	1	14	4	57
2 Nauwelijks contact	2	4	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4
3 Af en toe contact	19	41	10	53	3	16	2	11	0	0	4	21
4 Regelmatig contact	7	15	6	86	1	14	0	0	0	0	0	0
5 Intensief contact	11	24	9	82	0	0	0	0	0	0	2	18

Tabel 3.6. De wijze van omgang tussen moeder en kind en de reactie van het kind op het contact met moeder en de plaatsing van moeder in het Relatiediagram

	SL14 ind.1 Contact met moeder (N = 46)				SL14 ind.5 Gedrag moeder tijdens contact (N = 39)				SL14 ind.6 Reactie van het kind op contact (N = 39)			
	geen contact		wel contact		geen signalen		wel signalen		geen signalen		wel signalen	
	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%	Freq.	%
1 ^e cirkel RD	1	14	25	64	8	73	17	61	6	75	19	61
2 ^e cirkel RD	0	0	4	10	2	18	2	7	0	0	4	13
3 ^e cirkel RD	1	14	2	5	0	0	2	7	0	0	2	7
4 ^e cirkel RD	1	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Niet in RD	4	57	8	21	1	9	7	25	2	25	6	19
Totaal	7	100	39	100	11	100	28	100	8	100	31	100

In bovenstaande tabellen 3.5 en 3.6 is te zien dat als er contact is met moeder, deze procentueel gezien vaker in de eerste cirkel wordt geplaatst dan wanneer er geen contact met moeder is. Hoewel geen significant verband is gebleken, kan wel worden gezegd dat moeder bij frequent en intensief contact vaker in de eerste cirkel wordt geplaatst dan bij weinig en minder intensief contact.

Hoewel pleegouders van 31 kinderen aangeven dat het contact met moeder voor problemen of terugval in de ontwikkeling zorgt bij het kind, plaatsen 25 (64%) van deze kinderen toch hun moeder in het Relatiediagram. Voorbeelden van wat pleegouders hierover schrijven zijn:

“Het kind toont zich wel blij tijdens het bezoek, vliegt haar om de nek. Hij laat het niet merken als hij iets niet prettig vindt. Hij wil de baas spelen en probeert zijn moeder uit. Zoekt contact met moeder, zit op schoot, omhelst, geeft kusjes. Laat zich niets gezeggen door moeder. Hij reageert zeer heftig voor en na bezoeken, vertoont veel negatief gedrag en terugval in ontwikkeling. Hij vertelt niets over de contacten.” (7;0 jaar, 1;0 jaar in huidig pleeggezin, Pp in 1^e cirkel, Pm en M in 2^e cirkel, P in 4^e cirkel).

“Moeder vraagt wel regelmatig (als begeleider drinken gaat halen) of kind bij haar wil wonen, kind kan niet kiezen, maar zegt vaak ja tegen haar. Thuis (bij pleegouders) moet ze dan achteraf huilen en zegt dat ze heeft gelogen, want ze wil niet weg bij haar pleegouders.” (9;5 jaar, 3;2 jaar in huidig pleeggezin, P en M in 1^e cirkel, Pp en Pm in 2^e cirkel).

⁵ Zie pagina 20 voor de toelichting van deze variabele.

“Het kind is gespannen, voor en na het bezoek, slecht slapen, slecht eten, moeilijke stoelgang en onrustig.” (M en P in 1^e cirkel, pleegouders worden niet geplaatst in RD).

De plaatsing van moeder in de eerste cirkel van het Relatiediagram wil dus niet zeggen dat moeder dan ook altijd emotioneel van belang is voor het kind. Contact met moeder kan van negatieve invloed zijn op het kind. Wanneer sprake is van terugvallen in de ontwikkeling en heel ander gedrag na het contact met moeder, komt dit vaak door onduidelijkheid over de pleegzorgsituatie (en eventuele terugplaatsing), door onduidelijke afspraken omtrent het contact met moeder of doordat moeder zich hier niet aan houdt. Wanneer moeder in deze gevallen wel in de eerste cirkel wordt geplaatst, lijkt dit voort te komen uit een loyaliteitsconflict. Dit conflict komt duidelijk naar voren in het tweede voorbeeld, waarin het kind voor een keuze wordt gesteld. De frequentie van contact met moeder is dus niet van belang, zoals ook in eerder onderzoek naar voren is gekomen (Huijg, 2010). Het kader rondom het oudercontact is wel van invloed. Onduidelijkheid zorgt voor meer verwarring bij het kind.

Deelvraag 4: Is er een samenhang tussen de Hechtings- en Opvoedingsrelatie (SL4) en de Ontwikkeling van het pleegkind (SL2)?

Er is een sterke positieve samenhang tussen de totaalscores van deze twee lijsten gevonden ($rs = .376$, $p = .01$). Naarmate er minder problemen zijn in de hechtings- en opvoedingsrelatie tussen het kind en pleegouders, zijn er minder problemen in de ontwikkeling van het kind.

Deelvraag 5: Is er een samenhang tussen het Relatiediagram (SL7) en de Ontwikkeling van het pleegkind (SL2)?

Er is geen samenhang tussen de totaalscores van deze lijsten ($rs = -.065$, $p = .66$).

Deelvraag 6: Is er een samenhang tussen de Hechtings- en Opvoedingsrelatie (SL4) en de duur van het verblijf in het pleeggezin?

Er is geen significant verband gevonden ($rs = -.214$, $p = .14$).

Deelvraag 7: Is er een samenhang tussen het Relatiediagram (SL7) en de duur van het verblijf in het pleeggezin?

Er is geen significant verband gevonden ($rs = .112$, $p = .45$).

Zoals eerder genoemd is varieert de duur van het verblijf van de pleegkinderen in deze pleeggezinnen, maar is bijna de helft (48%) korter dan twee jaar in het pleeggezin. Hiermee moet rekening worden gehouden bij de analyse van het Relatiediagram. Kinderen hebben tijd nodig om te hechten. Van deze 48% plaatst 73% zijn moeder in de eerste cirkel, 65% zijn pleegmoeder in de eerste cirkel en 50%

beiden in de eerste cirkel van het Relatiediagram. Bij de kinderen die langer dan twee jaar in het pleeggezin verblijven is iets anders te zien. Hier plaatst 42% moeder in de eerste cirkel, 56% pleegmoeder in de eerste cirkel en 25% beiden in de eerste cirkel van het Relatiediagram. Bij kortdurig verblijf (0-2 jaar) wordt moeder vaker geplaatst dan pleegmoeder, bij langere plaatsing is dit andersom. Moeder wordt door de langverblijvende kinderen veel minder vaak geplaatst. Pleegmoeder wordt echter ook iets minder vaak geplaatst. Pleegmoeder wordt daarnaast ook vaak in de tweede cirkel geplaatst, moeder wordt vaker dan pleegmoeder niet in het Relatiediagram geplaatst.

Hoofdstuk 4 Discussie

4.1 Conclusie

Het doel van onderhavig onderzoek is om na te gaan in hoeverre de invulling van het Relatiediagram inzicht geeft in loyaliteit bij pleegkinderen. Dit wordt nagegaan door te kijken naar de samenhang tussen lijsten met verschillende aspecten (ontwikkeling, hechtings- en opvoedingsrelatie en oudercontact), verschillende bronnen (het kind en de pleegouders) en naar de samenhang met de invulling van het Relatiediagram. Hiermee wordt gekeken of de invulling van het Relatiediagram samenhangt met de door pleegouders beschreven Hechtings- en Opvoedingsrelatie en het Verloop van oudercontacten met moeder. Aan de hand hiervan kan worden bekeken wat het Relatiediagram zegt over emotionele en zijnsloyaliteit en of het Relatiediagram inzicht geeft in mogelijke loyaliteitsconflicten.

Uit de analyses blijkt dat pleegouders vaker in het Relatiediagram worden geplaatst dan de ouders van het pleegkind. Door 53% van de pleegkinderen (met twee pleegouders, $N = 40$) worden beide pleegouders in de eerste cirkel geplaatst, door 85% van de pleegkinderen worden beide pleegouders in het Relatiediagram geplaatst. Pleegmoeder wordt door 85% van de pleegkinderen geplaatst, pleegvader door 80%, moeder door 74% en vader door 51%. Dit komt overeen met eerder vergelijkbaar onderzoek naar het Relatiediagram (Singer & Doornenbal, 2000; Tamtelahitu, 2009; Van den Broek, 2001; Weterings, 1998, Weterings & Van den Bergh, 2012). Uit deze onderzoeken kwam eveneens naar voren dat pleegmoeder het meest frequent in de eerste cirkel werd geplaatst, gevolgd door pleegvader, de moeder en tot slot de vader. De resultaten van onderhavig onderzoek wijken hiervan iets af. Pleegmoeder wordt ook hier het meest frequent in de eerste cirkel geplaatst (60%), gevolgd door moeder (57%), pleegvader (55%) en vader (42%). Zoals eerder genoemd staat pleegvader niet vaker in de eerste cirkel, maar wel vaker in het Relatiediagram dan moeder. Dit is te verklaren door het feit dat pleegvader (18%), net als pleegmoeder (19%), vaker dan vader (2%) en moeder (9%) in de tweede cirkel zijn geplaatst. Pleegmoeders blijken vaak de primaire hechtingsfiguur voor het pleegkind, zij zijn vaak ook het meest beschikbaar. Toch wordt pleegmoeder door een aantal kinderen (15%) niet in het Relatiediagram geplaatst.

Uit dit onderzoek, evenals uit eerder onderzoek (Tamtelahitu, 2009), is geen samenhang gebleken tussen plaatsingsduur van het kind in het pleeggezin en de plaatsing van ouders en pleegouders in het Relatiediagram. Toch moet worden vermeld dat bijna de helft van de kinderen in dit onderzoek (48%) korter dan twee jaar in het pleeggezin is op het moment van de afname. Van deze kinderen 73% zijn moeder in de eerste cirkel, tegenover 42% van de kinderen die langer dan twee jaar in het pleeggezin zijn. Bij de kinderen die al langer in het pleeggezin verblijven wordt verwacht dat zij hun pleegouders vaker in het Relatiediagram plaatsen. Dit verband is echter niet naar voren gekomen. In de literatuur wordt echter beschreven dat de leeftijd bij plaatsing wel van invloed is bij het ontwikkelen van een

gehechtheidsrelatie met de pleegouders, omdat op jonge leeftijd een kritische periode bestaat voor hechting. Bovendien is uit eerder onderzoek gebleken dat gemiddeld drie jaar nodig is om de ontwikkeling te stabiliseren en weer normaal te laten verlopen. Omdat de ontwikkeling van het kind samenhangt met de Hechtings- en Opvoedingsrelatie met pleegouders is te verwachten dat er een samenhang bestaat tussen de plaatsingsduur en de Hechtings- en Opvoedingsrelatie en is ook te verwachten dat kinderen die langer dan drie jaar in een pleeggezin verblijven hun pleegouders vaker in het Relatiediagram plaatsen. Verklaring voor het niet plaatsen zou kunnen zijn dat de gemiddelde plaatsingsduur van de kinderen in dit onderzoek drie jaar en twee maanden is en de groep die minder dan vier jaar in het pleeggezin verblijft aanzienlijk groter is. De groep die langer verblijft is klein, waardoor er wellicht geen verband naar voren komt. Ook zou het zo kunnen zijn dat kinderen meer dan drie jaar nodig hebben omdat zij meerdere verplaatsingen hebben meegemaakt en zo meerdere wisselingen van de primaire verzorger. De gemiddelde duur van de totale uithuisplaatsing, ook elders dan het huidige pleeggezin, is namelijk vier jaar en vijf maanden tegenover de gemiddelde duur van verblijf in het huidige pleeggezin van drie jaar en twee maanden. Het niet plaatsen van pleegouders, ondanks dat deze al geruime tijd voor het pleegkind zorgen, zou ook kunnen wijzen op een loyaliteitsconflict.

Kinderen zoeken erkenning en herkenning, contact tussen het pleegkind en zijn ouders en openlijk over zijn ouders kunnen praten zijn daarom van belang. De frequentie van oudercontact blijkt niet van invloed (Huijg, 2010). Ook met het Relatiediagram is geen samenhang gebleken in dit onderzoek. Wel is naar voren gekomen dat het kader waarin het contact plaats vindt van belang is voor het kind. Dit blijkt uit significante verbanden tussen indicatoren van de Hechtings- en Opvoedingsrelatie en het Relatiediagram. De plaatsing van de ouders in het Relatiediagram hangt samen met problemen en/of zorgen met betrekking tot het contact tussen het pleegkind en zijn pleegouders en het uiten van diens gevoelens. Wanneer er problemen of zorgen zijn met betrekking tot deze gebieden, staan ouders vaker in het Relatiediagram. De relatie tussen het pleegkind en zijn ouders is dus van invloed op de hechtings- en opvoedingsrelatie met pleegouders. Uit eerder onderzoek is gebleken dat oudercontacten, zowel met betrekking tot de vader als met betrekking tot de moeder, ook samenhangen met meer problemen in de ontwikkeling van het pleegkind. Contact met de moeder blijkt negatief van invloed op de hechtings- en opvoedingsrelatie van het pleegkind met zijn pleegouders (Benoist, 2009; Huijg, 2010; Sitskoorn, 2011). Tamtelathitu (2009) vindt dit verband ook wanneer het gaat om contact met de vader. Het contact met ouders bleek eerder ook al negatief van invloed op de ontwikkeling van pleegkinderen (Mouissie, 2006). Omdat de plaatsing van ouders in het Relatiediagram samenhangt met meer problemen in aspecten van de hechtings- en opvoedingsrelatie, is bij deze kinderen te verwachten dat sprake is van verwarring, onduidelijkheid omtrent de relatie met zijn ouders of een loyaliteitsconflict.

Pleegvader wordt significant vaker in de eerste cirkel geplaatst wanneer er minder problemen zijn wat betreft het gedrag van het kind ten opzichte van de pleegouders. Pleegmoeder wordt significant vaker

in de eerste cirkel geplaatst wanneer er volgens pleegouders geen problemen bij het pleegkind zijn wat betreft het uiten van zijn gevoelens. Deze verbanden zijn te verwachten en geven de validiteit van het PSI-P weer.

De toelichting van het pleegkind bij het Relatiediagram is uitermate relevant gebleken, deze geeft veel informatie. Bij pleegouders zijn de redenen van het pleegkind vaak gebaseerd op de zorg en liefde die ze van hen ontvangen en/of het vertrouwen op hen. Bij de plaatsing van pleegouders, met name in de eerste cirkel, kan dan ook gesproken worden van emotionele loyaliteit. De toelichting bij ouders is uiteenlopend gebleken. Antwoorden in de vorm van: “omdat zij mijn moeder is” en “omdat hij heel belangrijk is, maar ik zie hem bijna nooit” hebben weinig emotionele waarde en wijzen op zijnsloyaliteit. Ook zijn er antwoorden in de vorm van: “omdat ze zo lief is en ik hou van haar” en “ik mis haar”. Deze wijzen op emotionele loyaliteit. Echter, deze emotionele loyaliteit is niet noodzakelijk positief voor het kind. Bijvoorbeeld wanneer sprake is van overloyaliteit, parentificatie of een loyaliteitsconflict (Schoenmakers, 2008). Loyaliteitsbanden met meerdere personen kunnen onafhankelijk naast elkaar bestaan. Wanneer dit door de omgeving echter onmogelijk wordt gemaakt voor het kind, bijvoorbeeld door als hechtingsfiguur te oordelen over een andere hechtingsfiguur of door het kind te dwingen een keuze te maken, kan een loyaliteitsconflict ontstaan. In sommige gevallen kan dit uit de toelichting van het pleegkind bij het Relatiediagram worden opgemaakt. De lijst over het verloop van contact met moeder geeft hierover aanvullende informatie. In relatie tot het Relatiediagram, met bijbehorende toelichting, geeft ook deze lijst inzicht in mogelijke loyaliteitsconflicten aan de hand van de reacties van het kind op de contacten met moeder. Want ondanks dat er in 31 gevallen sprake is van terugvallen in de ontwikkeling na contact met moeder, plaatsen 25 van deze kinderen hun moeder wel in het Relatiediagram. Terugvallen komen door onduidelijkheid omtrent de pleegzorgsituatie of de bezoeksregeling. Wanneer het contact met moeder veel spanning met zich mee brengt, terugvallen in de ontwikkeling tot gevolg heeft en wanneer moeder in deze gevallen (samen met pleegouders/pleegmoeder) in de eerste cirkel wordt geplaatst, is het waarschijnlijk dat dit voortkomt uit een loyaliteitsconflict. Een loyaliteitsconflict is schadelijk voor het kind. Wanneer dit blijkt uit inhoudelijke analyse het Relatiediagram en Het verloop van oudercontacten zou hiermee rekening moeten worden gehouden met betrekking tot de bezoeksregeling. De afspraken met betrekking tot de bezoeksregeling moeten dan worden verduidelijkt of, wanneer dit niet mogelijk is omdat moeder zich bijvoorbeeld niet aan de afspraken houdt, is het in het belang van de ontwikkeling van het kind dat de frequentie van de bezoeksregeling wordt teruggebracht.

Op basis van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat het Relatiediagram inclusief toelichting een schat aan informatie bevat over de beleving van relaties door pleegkinderen en daarmee ook over hechting en loyaliteit. In combinatie met inhoudelijke analyse van het Relatiediagram en van de andere lijsten, met name SL4 en SL14, kan zelfs onderscheid worden gemaakt tussen emotionele en zijnsloyaliteit en kunnen loyaliteitsconflicten worden aangetoond. Dit onderscheid in loyaliteit is uitermate belangrijk met betrekking tot beslissingen rondom het pleegkind. Pleegmoeder neemt een

belangrijke plaats in in het leven van veel pleegkinderen. Moeder is echter ook voor een groot aantal kinderen belangrijk. Kanttekening hierbij is wel dat de onderzoeksgroep bestaat uit veel jonge kinderen en veel kinderen die korter dan twee jaar in het pleeggezin verblijven. Oudercontact, met name met moeder, is van groot belang gebleken in verband met de hechtings- en opvoedingsrelatie tussen het pleegkind en zijn pleegouders. Contact met ouders blijkt hierop negatief van invloed te zijn, wat de relatie tussen pleegkind en pleegouders belemmert. Deze hechtings- en opvoedingsrelatie is juist erg belangrijk, want deze blijkt (evenals in eerder onderzoek) samen te hangen met de ontwikkeling van het pleegkind.

4.2 Discussie

Kritische evaluatie en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De afgenomen PSI-P's komen uit instellingen verspreid over heel Nederland. Alle scores die zijn gegeven aan indicatoren zijn nagekeken door Weterings, zodat sprake is van eenduidige scoring. De aanvullende inhoudelijke analyse geeft een meer compleet beeld van de desbetreffende kinderen en het meetinstrument.

Ondanks dat getracht is dit onderzoek optimaal uit te voeren kent het een aantal beperkingen. Allereerst is de onderzoeksgroep niet heel groot. De onderzoeksgroep bestaat uit 48 kinderen in de leeftijd van 6;0 tot en met 11;11 jaar. Op het moment van het onderhavige onderzoek was het echter niet mogelijk de onderzoeksgroep te vergroten omdat er niet meer PSI-P's beschikbaar waren in deze leeftijdsgroep. Bovendien bestaat de onderzoeksgroep uit een heel aantal kinderen dat nog maar kort, minder dan twee jaar, in het huidige pleeggezin verblijft. Voor vervolgonderzoek wordt een grotere steekproef aanbevolen. Het PSI-P wordt steeds vaker afgenomen, dus na enige tijd zou het databestand kunnen worden uitgebreid. De resultaten zijn dan meer te generaliseren. Ook het betrekken van oudere kinderen, van 12;0 tot en met 15;0 jaar, zou interessant zijn. Er kan dan misschien meer inzicht worden verkregen in het verloop. Hiervoor moeten wel eerst voldoende PSI-P's beschikbaar zijn. Tot slot zou het interessant zijn om het Relatiediagram op een later tijdstip, bijvoorbeeld wanneer sprake is van een lang verblijf in het pleeggezin (en eventueel sprake is van terugplaatsing), om te kijken of een verandering te zien is.

Aanbevelingen voor de praktijk

Het Relatiediagram met toelichting biedt een schat aan informatie over de beleving van relaties door het pleegkind. Zeker in combinatie met andere signaleringslijsten (met name SL2, SL4 en SL14) kan inzicht worden verkregen in gehechtheid en loyaliteit. Een belangrijke bevinding is dat op basis hiervan onderscheid kan worden gemaakt in emotionele en zijnsloyaliteit. Dit is een erg belangrijk onderscheid, dat meer aandacht verdient. Emotionele loyaliteit is voor de ontwikkeling van groot belang, waardoor deze doorslaggevend zou moeten zijn bij beslissingen rondom de opvoedingssituatie

van het pleegkind. Het PSI-P, en met name het Relatiediagram, kan met name in geval van eventuele terugplaatsing goed worden ingezet. Het is lang niet altijd in het belang van het kind om deze terug te plaatsen bij zijn ouders, zijnsloyaliteit is namelijk niet van invloed op de ontwikkeling van het kind. Wel hebben kinderen erkenning nodig, waardoor het belangrijk is dat zij op de hoogte zijn van hun afkomst en deze bespreekbaar is.

Contacten met de ouder blijken problemen op te kunnen leveren voor de ontwikkeling van de hechtings- en opvoedingsrelatie van het kind met de pleegouders. Deze relatie is echter van groot belang voor het kind om zich te kunnen ontwikkelen. Ondersteuning van de relatie tussen kind en pleegouders is nodig, met name met betrekking tot duidelijkheid over het perspectief van de plaatsing en de betekenis van de ouder voor het kind, nu en in de toekomst. Daarnaast is het nodig om afspraken omtrent het contact tussen ouder en kind zodanig te regelen dat het voor het kind geen verwarring brengt.

Literatuur

- Ainsworth, M.D.S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Ainsworth, M.D.S., & Bell, S.M. (1970). Attachment, exploration, and separation: Illustrated by the behavior of one-year-olds in a strange situation. *Child Development*, 41, 49-67.
- Akister, J., & Stevenson-Hinde, J. (1991). Identifying families at risk: Exploring the potential of the McMaster Family Assessment Device. *Journal of Family Therapy*, 13, 411-421.
- Bass, S.; Behrman, R.E.; & Shields, M.K. (2004). Children, Families and Foster Care: Analysis and Recommendations. *Future of children*, 14(1), 5-29.
- Bastiaansen, P. (2007). Begeleiding en behandeling van hechtingsproblematiek bij pleeggezinplaatsingen. De Zuidwester Pleegzorg.
- Benoist, V. (2009). *De hechtings- en opvoedingsrelatie tussen pleegkind en pleegouders*. Leiden: Universiteit Leiden, MA-scriptie.
- Bent-Goodley, T.B.; & Chipungu, S.S. (2004). Meeting the challenges of contemporary foster care. *Future of Children*, 14(1), 75-93.
- Borchers, D.A.; Casey, E; Gorski, P.A.; Hablutzel, N.; Huggins, M.; Jenista, J.A.; Johnson, C.D.; Kanda, M.B.; Kaufman, N.D.; Levitzky, S.E.; Miller, P.M.; Murph, J.R.; Palmer, S.D.; Poole, J.M.; Rezin, J.; Spahr, P.; & Stubbs-Wynn, P. (2000). Developmental Issues for Young Children in Foster Care. *Pediatrics*, 106(5), 1145-1150.
- Boszormenyi-Nagy, I., & Krasner, B.R. (1986). *Between give and take*. New York: Bruner Mazel. (Nederlandse vertaling door N.C.A. Bakhuizen (1994): *Tussen geven en nemen*. Haarlem: De Toorts.
- Bowlby, J. (1969, 1982 second edition). *Attachment and loss (Vol. 1). Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss (Vol. 2). Separation: Anxiety and anger*. New York: Penguin Books.
- Bradley, S.J. (2000). *Affect regulation and the development of psychopathology*. New York: The Guilford Press.
- Bureau Jeugdzorg Utrecht Jeugdbescherming (2006). *Criteria voor (de voorkoming van) uithuisplaatsing, Criteria voor terugplaatsing van een kind bij de ouders*. Utrecht: Bureau Jeugdzorg.
- DeHart, G.B., Sroufe, L.A. & Cooper, R.G. (2003). *Child Development: its nature and course, fourth edition*. United States of America: McGraw-Hill.
- Delfos, M.F. (2001). Een negatieve spiraal door pleegangst. In: Delfos, M.F., & Visscher, N. (red.) (2001). *(Pleeg)kinderen en vreemd gedrag!? In 13 thema's*. Amsterdam: SWP.
- Green, J., R. Goldwyn & C. Stanley (2000). A new method of evaluating attachment representations in young school-age children: The Manchester Child Attachment Story Task. *Attachment and Human Development*, 2, 487-500.

Huijg, A.A.M. (2010). Pleegzorg, de ontwikkeling van pleegkinderen, de relatieontwikkeling tussen pleegkind en pleegouders en de invloed van het oudercontact. Leiden: Universiteit Leiden, MA-scriptie.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Retrieved from www.wwav.nl.

Kievit, Th., Tak, J.A., & Bosch, J.D. (2008). Handboek Psychodiagnostiek voor de Hulpverlening aan Kinderen. Utrecht: De Tijdstroom.

Lange, A., Blonk, R., Wiers, R., & Schaar, D, van der (1997). De Ouder-Kind Interactie Vragenlijst (OKIV). *Kind en Adolescent*, 18, 15-34.

Mouissie, J. (2006). *Het pleegkind in ontwikkeling*. Leiden: Universiteit Leiden, MA-scriptie.

Nieuwenbroek, A. (1998). *Faalangst en ouders*. Kampen: Kok/Lyra.

Oglensky, B.D., 2008, 'The Ambivalent Dynamics of Loyalty in Mentorship'. *Human Relations*, 61: 419-448.

Olson, D.H., Sprenkle, D.H., & Russel, C.S. (1979). Circumplex model of marital and family systems: Cohesion and adaptability dimensions, family types, and clinical applications. *Family Process*, 18, 3-28.

Onderwaater, A. (2003). *De theorie van Nagy. De onverbreekelijke band tussen ouders en kinderen* (zesde druk). Lisse: Swets en Zeitlinger B.V.

Oosterlaan, J., Prins, P.J.M., Hartman, C.A., & Sergeant, J.A. (1995). *Vragenlijst voor Angst bij Kinderen. Handleiding*. Lisse: Swets Test Services.

Oosterman, M. & Schuengel, C. (2007). Autonomic reactivity of children to separation and reunion with foster parents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 46(9), 1196-1203.

Oosterman, M., Schuengel, C., Wim Slot, N., Bullens, R.A.R., & Doreleijers, T.A.H. (2007). Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 29, 53-76

Oud, J.H.L., & Welzen, K.F. (1989). *De Nijmeegse Gezinsrelatie Test: Kinderversie* [The Nijmegen Family Relations Test: Child version]. Lisse: Swets & Zeitlinger.

Pleegzorg Nederland (2010). *Factsheet pleegzorg 2009*. Utrecht: Pleegzorg Nederland.

Polderman, N. (2009). GIH (Globale Indicatielijst Hechting) 2-18 jaar. Polderman/FlexusJeugdplein.

Schoenmakers, M. (2008). *Hechting en loyaliteit*. Leiden: Universiteit Leiden, MA-scriptie.

Schore, A.N. (2001). The effects of early relational trauma on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal*, 22, 201-269

Siegler, R., DeLoache, J., & Eisenberg, N. (2003). *How children develop*. New York: Worth Publishers.

Singer, E., & Doornenbal, J. (2000). *(Foster)children's strategies in dealing with 'difficult to handle' parents*. Maastricht, Paper presented at the FICE-Congress 2000.

- Sitskoorn, A. (2011). *De validiteit van het Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium*. Leiden: Universiteit Leiden, MA-scriptie.
- Main, M. & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying disorganized/disoriented infants during the Ainsworth Strange Situation. In M. Greenberg, D. Cicchetti & M. Cummings (Eds), *Attachment in the preschool years*, pp. 121-160. Chicago: University of Chicago Press.
- Tamtelahitu, N.J.A. (2009). *De beleving van de nabijheid van ouders en pleegouders door pleegkinderen. Het valideren van het Relatiediagram uit het Pedagogisch Signalerings Instrument voor het Pleeggezin (PSI-P)*. Leiden: Universiteit Leiden, MA-scriptie.
- Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (2009). *Dossieronderzoek 2009*. Leiden: Universiteit Leiden.
- Van den Bergh, P.M., & Weterings, A. M. (2010). De ontwikkeling van kinderen in een pleeggezin. In: Van den Bergh, P.M, & Weterings, A.M. (red.) (2010). *Pleegzorg in Perspectief*. Assen: Van Gorcum, p. 58-81.
- Van den Bergh, P.M., Weterings, A. M., & Schoenmakers (2010). Gehechtheid en loyaliteit. In: Van den Bergh, P.M, & Weterings, A.M. (red.) (2010). *Pleegzorg in Perspectief*. Assen: Van Gorcum, p. 38-54.
- Van Druten, M. (2001). De kans op hechten in een pleeggezin. In: Delfos, M. F., & Vissher, N., (*Pleeg*)kinderen en vreemd gedrag? (pp53-62). Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Van Duijn, H.J.H. (2009). *Groeien in een pleeggezin*. Leiden: Universiteit Leiden, MA-scriptie.
- Van den Eerenbeemt, E.M, & Van Heusden, A. (1990). *Balans in beweging. Ivan Boszormenyi-Nagy en zijn visie op individuele en gezinstherapie*. Haarlem: De Toorts.
- Van IJzendoorn, M. R. (1994). *Gehechtheid van ouders kinderen*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Van IJzendoorn, M. H., Schuengel, C., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (1999). Disorganized attachment in early childhood: Meta-analysis of precursors, concomitants, and sequelae. *Development and Psychopathology*, 11, 225-249.
- Van Lieshout, T. (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Een handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*. Houten: Bohn Stafleu van Loghuml
- Van der Stoel, S. (1991). *Pleegouders over hun kinderen. Een visie op de praktijk van pleegzorg*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Weeda, J. (2008). *Oudercontacten in de pleegzorg*. Leiden: Universiteit Leiden, MA-scriptie.
- Weterings, A. M., Bloemberg, W.A., Pruijs, H., & Pool, W. (1998). *De ontwikkeling van kinderen in pleeggezinnen*. Leiden: Universiteit Leiden, afdeling Orthopedagogiek.
- Weterings, A. M. (2009). *Analyses op gegevens van twee lijsten uit het PSI 62 pleeggezinnen*. Leiden: Universiteit Leiden, afdeling Orthopedagogiek, interne notitie.
- Weterings, A. M. (1998). Het belang van het kind. In: Weterings, A. M. (red.), *Pleegzorg in balans: bestaanszekerheid voor kinderen* (61-77). Leuven/Apeldoorn: Garant.
- Weterings, A.M. (Ed.). (1984). *Opgroeien in een pleeggezin*. Deventer: Van Loghum Slaterus.

Weterings, A.M., Pruijs, H., Bloemberg, W.A., Pool, W. & Van den Bergh, P.M. (2008). *PSI, Pedagogisch SignaleringsInstrument*. Leiden: Afdeling Orthopedagogiek (Universiteit Leiden).

Weterings, A.M., & Van den Bergh, P.M. (2012). De stem van het kind. *Tijdschrift voor Familie en Jeugdrecht*, (1), 12-20.

Zetlin, A. (2006). The experiences of foster children and youth in special education. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 31(3), 161-165.

Bijlage 1

Overzicht meetinstrumenten

- **NGT**

9-12 jr.

Gebaseerd op begrippen 'loyaliteit' van Nagy en 'binding' van Stierlin. Meet o.a. affectieve binding, kwetsbaarheid, erkenning en vertrouwen.

- **OKIV (PACHIQ)**

8-18 jr.

Hoe kijken ouders tegen ouder-kind relatie aan &

Hoe kijkt kind tegen ouder-kind relatie aan.

Kindversie (NL) bestaat uit twee factoren; algemeen gezinsfunctioneren & gezag en acceptatie.

Meet: feitelijk gedrag en affectie.

- **Schaal voor Ouderlijk Gedrag (SOG; Van Leeuwen)**

4-7 jr. – alleen ouderversie

8-14 jr. – ouder+kindversie

Meet: opvoedingsvaardigheden (Patterson):

- positief ouderschap, discipline, regels, inconsistent straffen, hard straffen, negeren, materieel belonen.

- 4-7 jr: sociaal belonen

- 8-14 jr: autonomie-ondersteuning, monitoring

(vlaamse normen)

- **NOSI (De Broek et. al.)**

2-13 jr.

oudervragenlijst.

Meet: ouderlijke stress op 3 domeinen:

- ouder: competentie, rolrestrictie, hechting, depressie, gezondheid, sociale isolatie, huwelijksrelatie.

- Kind: aanpassing, stemming, afleidbaarheid, veeleisendheid, positieve bekrachtiging, acceptatie.

- Levensgebeurtenissen.

- **(N)FRT**

4-8 jr.

9-12 jr.

Hoe neemt het kind het gezin waar? Hoe zijn de relaties binnen het gezin?

Met kartonnen figuren en kaartjes door brievenbus doen.

Sommigen de neiging iedereen evenveel te willen geven, mogelijk door loyaliteit. Willen dit dan achteraf nakijken. Aanbevolen is dit niet te doen met kind samen, omdat ze vaak niet bewust zijn van de voorkeur die ze hebben geuit.

De resultaten geven aan hoe positief/negatief het kind emotioneel betrokken is bij de gezinsleden.

- **Attachment Q-sort (AQS; Waters & Deane, 1985)**

Vragenlijst ingevuld door iemand die kind in de thuissituatie observeert.

- Vreemde Situatie Procedure
Op 1-jarige leeftijd
- Story Stem Method (Green et. al., 2000)
Projectief instrument
- Gehechtheidsbiografisch Interview
Voor volwassenen
- GEST (1999)
Vanaf 6 jr.
Gebaseerd op gezinssysteemtheorie. Met houten figuren.
Meet: relatiestructuren, cohesie, hiërarchie
- experimentele test!
- VAK
6-12/4-12jr
meet oa: faalangst en angst voor kritiek
Omdat Nieuwenbroek een koppeling heeft gemaakt tussen faalangst en loyaliteit.
- **GIH**
Globaal beeld van het hechtingsgedrag in het pleeggezin.
➔ artikel Zuidwester Pleegzorg (2007): stellen loyaliteit als voorwaarde voor hechting.
Suggereert dus dat de vragenlijst dan ook loyaliteit meet (indirect).
- Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales (FACES; Olson, Sprenkle & Russel, 1979) (Engels)
NL: Gezins Dimensie Schalen (Buurmeijer & Hermans, 1988)
Meet: mate van adaptatie en cohesie binnen het gezin.
Maar moeilijk te interpreteren, want scores zijn curvilineair.
- Family Assessment Device – veel gebruikt in VS
NL: FAD-N
Meet: aspecten van communicatie in het gezin, de affectieve expressie, de affectieve betrokkenheid en gedragscontrole.
Nederlandse versie: 2 subschalen; dominantie & integratie
- Family Environment Scale (FES; Moos & Moos, 1974),
NL: Gezinsklimaatschaal (GKS, 1983; GKS-II in 1996)
Vanaf 11 jr.
Voor gezinnen met opvoedingsproblemen.
Recent bewerkt door Vostanis & Nicholls, 1995

Bijlage 2

Informatie over het PSI Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium Instrument voor risicotaxatie van een opvoedingssituatie

Dr.A.M.Weterings en Dr.P.M.van den Bergh,
Universiteit Leiden, FSW, Afd. Orthopedagogiek
Juli 2008

1. Aard van het instrument

Het PSI is een instrument dat de opvoedingssituatie als geheel in beeld brengt¹. Het PSI is ontwikkeld in de jaren 1990-2006 door het PSI-onderzoeksteam (A.M. Weterings, H. Pruijs, W.A. Bloemberg, W. Pool, P.M. v.d. Bergh) in nauwe samenwerking met instanties voor Jeugdzorg en Jeugdbescherming met als doel de begeleiding van problematische opvoedingssituaties in een gezin of in een pleeggezin te ondersteunen. Daarbij staat het bevorderen van de mogelijkheden voor de ontwikkeling van het kind centraal en krijgt de relatie van het kind tot zijn ouders en/of pleegouders bijzondere aandacht.

Het PSI bestaat uit 6 à 18 vragenlijsten, signaleringslijsten genoemd. De PSI-lijsten worden signaleringslijsten genoemd omdat met behulp van deze lijsten signalen verkregen worden op basis waarvan een *risicotaxatie* van de opvoedingssituatie geformuleerd kan worden en handvatten voor de benodigde hulpverlening gegeven kunnen worden.

De begeleider van het gezin, of pleeggezin, neemt het PSI af in twee of drie gesprekken bij de ouders of pleegouders en het kind thuis. De lijsten zijn halfgestructureerde vragenlijsten: de vragen staan vast en moeten in een vaste volgorde worden afgenomen, maar de (pleeg)ouders kunnen zelf hun antwoord formuleren. Op deze wijze kunnen zij vertellen over hun situatie en wordt van de (pleeg)ouders - en kind - zelf informatie verkregen. De begeleider die het PSI afneemt, schrijft de antwoorden van de (pleeg)ouders en het kind zo letterlijk mogelijk op². Het PSI structureert de gespreksvoering met de (pleeg)ouders over de opvoeding. De gesprekken aan de hand van de signaleringslijsten kunnen beschouwd worden als diagnostische interviews.

Een signaleringslijst bestaat uit twee delen:

- a. een vragenlijst en
- b. een beoordelings- of 'wegings'-formulier met een normering voor de omvang van de problematiek³.

¹ Zie voor de theoretische onderbouwing van het PSI: A.M.Weterings & P.M.van den Bergh (2003): 'Handleiding bij de LAGKO, Lijst met Aandachtvelden voor het Gedrag van het Kind volgens zijn Ouder/opvoeder'. SWP, Amsterdam. De LAGKO, kortweg AV, Aandachtveldenlijst genoemd, is een van de lijsten van het PSI en ook afzonderlijk verkrijgbaar. Zie ook: de Handleiding bij het PSI.

² Er is ook een PSI-R (esidentie) ontwikkeld. Het PSI-R kan door de plaatsler/gezinsvoogd afgenomen worden bij de groepsleider of mentor van het kind en het kind zelf. Voor het PSI-R is een selectie gemaakt uit de PSI-lijsten omdat niet alle lijsten geschikt zijn voor afname bij groepsleiding.

In de onderhavige tekst over het PSI wordt verder alleen over ouders of pleegouders gesproken omdat voor hen het gehele PSI relevant is.

³ De normering van het PSI is vastgesteld aan de hand van PSI-afnames bij 200 'gewone' gezinnen, d.w.z. gezinnen die niet tot de doelgroep van de jeugdhulpverlening en kinderbescherming behoren.

2

Iedere *vragenlijst* bestaat uit gedetailleerde vragen over een bepaald onderdeel van de opvoedingssituatie, zoals: Ontwikkeling van het kind, Gedrag van het kind, Hechtings- en Opvoedingsrelatie tussen de (pleeg)ouders en het kind, Zorg in het dagelijks leven, Aard en omvang van de ontvangen hulpverlening, en, indien het kind uithuis is geplaatst, Verloop van de contacten met zijn ouders. Bij het kind worden twee of drie vragenlijsten afgenomen die zicht geven op zijn ontwikkeling.

Het *wegingsformulier* staat achter iedere vragenlijst. Met behulp hiervan wordt de met de vragenlijsten van het PSI verkregen informatie 'gewogen', beoordeeld, door een van het gezin onafhankelijke beoordelaar. Deze wordt 'weger' genoemd. Dit is een gedragsdeskundige

(stafffunctionaris) van de hulpverlenende instelling⁴. De weger beoordeelt de informatie vanuit pedagogisch en ontwikkelingspsychologisch perspectief. De weging geschiedt met het oog op de vraag: 'Is sprake van een probleem bij de ontwikkeling van het kind en/of bij het pedagogisch handelen van de (pleeg)ouders, waarbij hulp gewenst is? Hoe duidelijker de begeleider de antwoorden van de (pleeg)ouders en het kind heeft opgeschreven, hoe betrouwbaarder de weging uitgevoerd kan worden.

2. De uitgangspunten van het PSI

Het PSI is gebaseerd op drie principes.

1. De hulp moet gericht zijn op bevordering van de ontwikkeling van het kind en op de verbetering van de interactie tussen het kind en zijn ouder of pleegouder. Drie aandachtsgebieden zijn onderscheiden:

- de ontwikkeling van het kind,
- de (ontwikkeling van) de relatie en de interactie van het kind met zijn ouder of pleegouder, en
- risicofactoren voor de opvoedingssituatie.

2. De hulp moet aansluiten op de beleving van de betrokkenen. Dit is als volgt vorm gegeven. De (pleeg)ouders en het kind kunnen aan de hand van de ('open') vragen zelf de informatie geven. Dit is nodig om vraaggericht te kunnen werken en de hulpverlening te kunnen laten aansluiten bij de mening van de (pleeg)ouders.

3. Een onafhankelijke beoordeling van de gegevens, op basis van pedagogische kennis, is nodig. Dit gebeurt als volgt. De beoordeling, weging van de informatie, geschiedt door de weger die onafhankelijk is van het (pleeg)gezin en het gezin niet kent. Hij weegt de informatie aan de hand van het wegingsformulier.

3. Procedure en Werkwijze

Opzet van de weging

Per signaleringslijst (SL) worden 5 à 15 onderwerpen onderscheiden. Over ieder onderwerp wordt een vraag, met subvragen, gesteld.

Iedere vraag (met subvragen) uit de vragenlijst is op het wegingsformulier geformuleerd als een indicator voor hulp: 'Is bij deze vraag, bij dit onderwerp, sprake van een probleem waar hulp bij nodig is? Is aandacht nodig voor dit onderwerp? Als de weger van mening is dat hulp nodig is wordt de score van 1 punt gegeven. Als hij vindt dat dit niet het geval is, dan krijgt de ⁴De weging, en eventueel ook de afname, kunnen uitgevoerd worden door een onderzoeker of gedragsdeskundige buiten de hulpverlenende instelling. Het PSI kan in dat geval gebruikt worden als een onderzoeksinstrument voor onafhankelijke rapportage, bijvoorbeeld voor een rechtbank.

3

indicator 0 punten. Het kan ook zijn dat een (pleeg)ouder bepaald gedrag van het kind niet als probleem ervaart of als zodanig benoemt, maar dat het gedrag in pedagogisch opzicht wél als een probleem opgevat moet worden en hulp daarbij nodig is. De weger geeft dan 1 punt. Als de (pleeg)ouder aangeeft dat een bepaald gedrag van het kind of een situatie problemen geeft, dat moet de weger de betreffende indicator altijd een punt geven.

Het totale aantal indicatoren van een signaleringslijst dat een punt gekregen heeft, geeft het totale aantal problemen aan bij een bepaald onderdeel van de opvoedingssituaties.

Voor het bepalen van de mate waarin hulp bij dat onderdeel van de opvoedingssituatie nodig is, zijn voor iedere signaleringslijst drie categorieën voor hulp, *Taxatie Waarden (TW)*, vastgesteld aan de hand van het aantal problemen (aantal punten) dat in 'gewone' gezinnen voorkomt⁶.

De normen voor de omvang van de benodigde ondersteuning zijn als volgt vastgesteld.

TW 1 = Weinig of geen problemen/aandachtspunten voor hulp; dit aantal komt ook in 'gewone' gezinnen voor; hulp mogelijk nodig.

TW 2 = Het aantal problemen/aandachtspunten komt in 16% van 'gewone' gezinnen voor; hulp is nodig.

TW 3 = Het aantal problemen/aandachtspunten komt in 2½ % van 'gewone' gezinnen voor; hulp is

noodzakelijk.

Het totale aantal Taxatie Waarde punten voor alle signaleringslijsten samen geeft inzicht in de omvang van de problematiek en van de benodigde hulp voor de opvoedingssituatie als geheel. *TOS: een risico taxatie van de opvoedingssituatie.*

Nadat de weging van alle signaleringslijsten gereed is, moet de verkregen en gewogen informatie geïntegreerd worden tot een beeld, een Taxatie van de Opvoedingssituatie (TOS). De TOS wordt gebaseerd op twee factoren:

a. *De omvang* en de zwaarte van de problematiek. Deze wordt aangegeven met het totaal van de Taxatie Waarden op alle signaleringslijsten. De omvang van de benodigde hulp wordt, afhankelijk van het aantal Taxatie Waarde punten en de leeftijd van het kind, aangegeven in drie categorieën voor hulp aan de opvoedingssituatie als geheel:

A: Ondersteuning op een of enkele onderdelen van de opvoedingssituatie is nodig.

B: (Intensieve) hulp is nodig op verschillende onderdelen van de opvoedingssituatie.

C: Intensieve hulp is nodig voor de opvoedingssituatie als geheel; beleids- en/of strategiewijziging kan nodig zijn, waaronder een uithuis- of overplaatsing.

b. *De inhoud van de hulpverlening.* Deze wordt bepaald aan de hand van de inhoudelijke informatie van de (pleeg) ouders en het kind op de signaleringslijsten. In de TOS geeft de weger de informatie betekenis in het licht van de vraag: welke begeleiding en ondersteuning heeft het (pleeg)gezin nodig om de ontwikkeling van het kind weer te bevorderen. Hij geeft op basis van zijn bevindingen een gestructureerd klinisch oordeel. Dit resulteert in een risicotaxatie van de opvoedingssituatie, waarin doelen voor de hulpverlening worden geformuleerd⁷.

Het PSI-TOS-rapport wordt besproken met de hulpverlener/begeleider van het (pleeg)gezin op duidelijkheid en begrijpelijkheid. Daarna houdt *de weger* een of meer gesprekken met de ⁵ Bijvoorbeeld. De ontwikkeling van het kind heeft 3 punten: er blijkt op drie (van de zes) ontwikkelingsgebieden een probleem te zijn.

⁶Zie bij noot 3.

⁷Het klinische oordeel wordt door de aard en de omvang van de PSI-lijsten gesystematiseerd en door de PSIprocedure inzichtelijk en navolgbaar gemaakt.

4

ouders/pleegouders over de bevindingen en de conclusie van de TOS. Door deze procedure wordt ook een conclusie ten aanzien van de opvoedingssituatie losgekoppeld van de individuele hulpverlener en gemaakt tot bevinding van de hulpverlenende instantie. Het is wel gewenst dat de begeleider/hulpverlener bij aanwezig is bij het gesprek van de weger met de ouders of pleegouders omdat de begeleider verantwoordelijk is voor de uitvoering van de hulpverlening.

4. Inhoud van het PSI

Alle specificaties van het PSI bevatten een aantal identieke signaleringslijsten die voor alle opvoedingssituaties relevant zijn, zoals de ontwikkeling van het kind, het gedrag van het kind de ontwikkeling van de hechtings- en opvoedingsrelatie en de zorg voor het dagelijks leven. Het PSI is gespecificeerd voor de volgende situaties:

PSI-G : voor het Gezin (13-18 SL's)

PSI-P : voor het Pleeggezin (13-16 SL's)

PSI-UHP : voor ouders na de Uithuisplaatsing van hun kind (12 SL's)

PSI-GO : voor GezinsOpname/ opname van moeder en kind (13-19 SL's)

PSI-R : voor Groepsleiding van Residenties/internaten (10-13 SL's)

PSI-O : voor Opvoedingsondersteuning, onderzoek en evaluatie (6 SL's).

Het PSI-R kan met name worden gebruikt als de vraag aan de orde is of het kind weer teruggeplaatst kan worden bij zijn ouder(s). Het kan dan worden gebruikt in combinatie met het PSI-UHP voor de ouders.

Het PSI-O bestaat uit de 5 'kern'-lijsten van het PSI (naast de lijst met de gegevens:

Ontwikkeling van het kind, Aandachtveldenlijst voor het gedrag van het kind volgens de ouders/pleegouders, Ontwikkeling van de Hechtings- en opvoedingsrelatie tussen de

(pleeg)ouders en het kind, Verloop van de oudercontacten (bij een scheiding of bij een uithuisplaatsing) en Zorg in het dagelijks leven). Het PSI-O bevat de signaleringslijsten die eveneens in de andere specificaties van het PSI zijn opgenomen. Hierdoor is het PSI-O tevens geschikt als evaluatie-instrument.

Voor de weging is nodig: de PSI-Handleiding, waarin het theoretisch kader van het PSI uiteen wordt gezet en instructies voor de weger worden gegeven.

In het PSI komen de volgende onderdelen van de opvoedingssituatie aan de orde, waarbij voor ieder onderdeel een afzonderlijke signaleringslijst is ontwikkeld. Per opvoedingssituatie, per PSI, varieert het aantal signaleringslijsten, maar ieder PSI bevat een vaste kern van Signaleringslijsten, waardoor informatie met betrekking tot het kind van verschillende betrokkenen mogelijk is.

Zo zijn in het PSI-UHP geen lijsten voor het kind opgenomen daar het kind niet bij de ouders woont, maar wel o.a. de signaleringslijst over de ontwikkeling van het kind en de zorg in het dagelijks leven toen het kind nog thuis woonde. Als het PSI-P bij pleegouders is afgenomen, heeft men over groot aantal onderwerpen met betrekking tot het kind soortgelijke informatie van de ouders en van de pleegouders.

Hieronder volgt het overzicht van de beschikbare lijsten.

§ Bij aanschaf en gebruik van het PSI is per instelling een training van minimal twee wegers noodzakelijk. De Afdeling Orthopedagogiek aan de Universiteit Leiden geeft een korte opleiding tot weger, middels individuele coaching. (Coaching van een groep is echter mogelijk). Aan de opleiding is een certificaat verbonden.

5

Signaleringslijsten m.b.t. het kind

- De ontwikkeling van het kind vanaf zijn geboorte.

Bij een pleeggezinplaatsing: De ontwikkeling van het kind vanaf zijn komst in het pleeggezin.

- Gedrag van het kind t.o.v. zijn ouder/pleegouder volgens de AV, Aandachtsveldenlijst voor het Gedrag van het Kind volgens zijn Ouder/pleegouder. (Niet in het PSI-R.)
- De beleving van de relaties door het kind: Relatie-Diagram (voor kinderen vanaf 6 jaar).
- De beleving van Vrienden en Vrije tijd door het kind (voor kinderen vanaf 12 jaar).
- De ontwikkeling van het kind m.b.t. zijn vaardigheden, de LAG, LeeftijdsAdequate Gedragskenmerken. .
- De ontwikkeling van het kind op school, volgens de leerkracht/crècheleiding.
- Observatielijst over de contactlegging van het kind met de begeleider tijdens de afname van de taakjes voor het kind uit het PSI, volgens de begeleider.
- Observatielijst over de sociaal-emotionele ontwikkelingsstaat van het kind en reacties op zijn ouders, of zijn pleegouders, tijdens de PSI-afname, volgens de begeleider.

Signaleringslijsten m.b.t. de interactie kind-ouder/pleegouder

- Geschiedenis van de Relatie-Ontwikkeling tussen de ouder en het kind vanaf zijn geboorte. (Deze SL is niet opgenomen in het PSI-P.)
- Ontwikkeling van de Hechtings- en Opvoedingsrelatie tussen kind en ouder/pleegouder.
- Interferenties in de ouder-kind relatie. (Deze SL is niet opgenomen in het PSI-P.)
- Zorg in het dagelijks leven: de omgang tussen ouder/pleegouder en het kind, van het ontstaan tot het slapen gaan.
- Interactiepatronen tussen het kind en zijn ouder/pleegouder (op basis van de uitslag op de Aandachtsveldenlijst, AV).
- Observatielijst over de omgang tussen ouder/pleegouder en kind tijdens de PSI-afname, volgens de begeleider.
- *Bij uithuisplaatsing en bij scheiding:* Verloop van de contacten tussen kind en ouder,
  - volgens de ouder in het PSI-G, het PSI-GO, het PSI-UHP, en het PSI-O
  - volgens de pleegouders in het PSI-P en in het PSI-O

- volgens de groepsleid(st)er in het PSI-R.

- *Bij Gezinsopname*: De omgang met de (ex-) partner van de moeder en een lijst voor de (ex-)partner

Signaleringslijsten m.b.t risicofactoren voor de opvoedingssituatie

- Aard en omvang van de ontvangen hulpverlening. (Niet opgenomen in het PSI-P.)
- Sociaal netwerk van de ouders. (Deze SL is niet opgenomen in het PSI-P.)
- *Bij uithuisplaatsing*: De reden van de uithuisplaatsing volgens de ouders.
- *Bij een pleeggezin*: De mening van de pleegouders over de plaatsing.
- *Bij een gezinsopname*: De reden van de opname.

*****

Informatie verkrijgbaar bij: Dr.P.M.van den Bergh, Universiteit Leiden, FSW, Afd. Orthopedagogiek.

Bijlage 3

PSI – P

Signaleringslijst – SL7: Signaleringslijst voor Relatiediagram van het pleegkind

Blauw = gedaan door Tamtelahitu

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	In het RD heeft het pleegkind alleen gebruik gemaakt van de eerste en tweede cirkel. In de eerste cirkel plaatst zij de meeste personen (M, P, zus, broer, Pp, Pm, de drie kinderen van de pleegouders). In de tweede cirkel plaatst zij de twee poezen en haar drie vriendinnen. “Het was niet duidelijk of hij het heeft begrepen, aldus de pzw”. Cirkel 1: M., P., zus, broer, Pp, Pm, de drie kinderen van de pleegouders. Cirkel 2: De twee poezen en drie vriendinnen Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
060004	m	6;7	1;1	Het pleegkind zet verschillende mensen in de cirkels van het RD. Het kind zet haar Pm (oma), M., haar andere oma en haar grootmoeder in de eerste cirkel van het RD. “L. heeft de instructie mensen die je niet wilt verliezen alleen gehoord lijkt het. Ze begreep dat je die mensen moest aangeven waarvoor ze bang was die te verliezen! Ook in haar nonverbale reactie bleek dat, aldus de pzw”. Cirkel 1: M. (als eerste), oma Rietje, Grutje (grootmoeder houdt veel van mij, volgens L.) en oma (Pm). Cirkel 2: Opa (man van Pm(†)), Tante (zus van moeder) en haar andere opa (deze kent ze niet). Cirkel 3: Een grote vriendin (daar gaat L. wel eens logeren. Dit was een vriendin van moeder, voordat ze verslaafd was). Cirkel 4: Grutje (andere grootmoeder) waar L. wel eens naartoe gaat. Buiten het RD: n.v.t.
060005	j	6;3	1;11	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: Een jongetje uit de klas (Hij speelt vaak met mij. Dat vind ik leuk. Naspelen van wat er op televisie komt). Cirkel 2: Pp (Ik doe vaak iets met Pp, televisie kijken, knuffelen, wandelen in de bossen, leuk). Cirkel 3: Pm (Beetje vaak televisie kijken, knuffelen, in de bossen, niets meer). Cirkel 4: De hond (Vaak aaien, knuffelen, spelen met de flos en met de ring). Buiten het RD: n.v.t.
060006	m	9;11	1;3	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: P, M en broertje. Cirkel 2: Oma en opa (Vz), oma (Mz) en neef (zoon van tante). Cirkel 3: Tante (zus van moeder) en een oom (broer van vader). Cirkel 4: leraar van school, pleegzus en een vriendin van school. Buiten het RD: n.v.t.
060012	j	11;2	6;1	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: M., oma (Pm), NP van M., en andere oma (pzw meldt: alleen mijn familie bij de eerste cirkel van het RD). Cirkel 2: P., Juffrouw, Marion (zus NP van M.), Dylan (zoontje van

				Marion), zus, Opa (vader van NP van M), een vriendin, en vijf klasgenootjes. Cirkel 3: NP van papa met haar drie kinderen, twee klasgenootjes, Miep (uit de straat), Jordy (kleinzoon van Miep), Mariëlle (pleegzorg), leraar groep 6 en jongen van handballen. Cirkel 4: De rest van de klas, leraar groep 7, en drie vrienden. Buiten het RD: n.v.t.
110001	m	9;5	3;2	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: M, P Cirkel 2: Pm, Pp, pleegbroertje, pleegzusje, wel heel dicht tegen de lijn van de 1^e cirkel aan (opvallend, want de anderen staan willekeurig in het midden van de andere cirkels). Cirkel 3: zes vriendinnetjes, twee vriendjes Cirkel 4: Twee jongens (die pesten). Uitleg bij de cirkel was: mensen waar je een beetje boos op bent, die je wel kan missen. Buiten het RD: n.v.t.
140005	m	6;4	3;6	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. "In het begin vond S. dit wat moeilijk. Pm heeft een beetje geholpen. Nadat Pm erbij kwam had S. al Pm, Pp, opa en oma ingevuld. Ze raakte door Pm even van de wijs, leek te willen veranderen, maar ging toch op eigen koers verder, aldus de pzw". Cirkel 1: Pm en twee pleegzusjes. Cirkel 2: Pp, één pleegzusje en twee paarden. Cirkel 3: Opa, oma, buurtkinderen en drie honden. Cirkel 4: Pzw en kinderen van de camping. Buiten het RD: n.v.t.
140008	j	6;2	6;1	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: Pp, Pm, pleegbroer, vriendje, vriendje van school en de hond. Cirkel 2: Zusje van zijn schoolvriend. Cirkel 3: De vader van de oppas. Cirkel 4: De oppas, vader van zijn schoolvriend, een vriendje uit de klas en een vriendje van school. Buiten het RD: n.v.t.
200001	m	11;10	1;5	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: P, Men twee zusjes (deze wonen in een ander pleeggezin). Cirkel 2: Pp, Pm en pleegdochter. Cirkel 3: Oma (van Pp), oma (Pm), Opa Knol (paardenboer waar pleegkind de paarden verzorgd) en expleegkind (komt nog vaak in het pleeggezin). Cirkel 4: School vriendinnetje en de meester. Buiten het RD: n.v.t.
200002	m	7;7	6;4	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. "Z. heeft 'geleerd' dat haar moeder het belangrijkste is en daarom zet zij M in de eerste cirkel. Z. vult het RD heel adequaat in: zoals het voor haar idee is, aldus pzw". Cirkel 1: M ("Omdat ik haar dochter ben en zij mijn moeder is"). Cirkel 2: Pp en Pm ("Omdat ze ook een beetje bij mij horen en ik bij hen"). Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.

200004	m	10;9	1;5	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: P, broer, Pm, pleegzus en Pp. Cirkel 2: M, pleegbroer, opa en oma, oom en tante en haar twee beste vriendinnen. Cirkel 3: Tante (†), oom en tante van haar opa en oma, tante en een aardige man. Cirkel 4: Oom en tante, 2 nichtjes en nog een oom en tante. Buiten het RD: n.v.t.
200005	j	7;3	4;11	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. "P. vond het erg moeilijk om aan te geven wie er bij hem horen. Geactiveerd door hem zelf zijn naam te laten zetten. Steeds gerust gesteld. Eerste reactie: 'dat weet ik niet', aldus de pzw". Cirkel 1: Pp, Pm en 3 pleegzusjes (speel ik altijd mee). Cirkel 2: 5 pleegzusjes en 2 pleegbroertjes. Cirkel 3: M (Mama vind ik de liefste, liever dan papa), P. en twee vriendinnen. Cirkel 4: De juf. Buiten het RD: n.v.t.
200006	m	11;5	3;1	Het pleegkind zet verschillende mensen in de cirkels van het RD. P en M worden pas later in het RD geplaatst. Cirkel 1: Pp en Pm (noemt ze haar ouders), P (†) en M (beiden later geplaatst) Cirkel 2: Vriendinnen, pleegzusjes en pleegbroertje (noemt ze zusjes en broertjes). Cirkel 3: Opa en oma of andere familie (bedoelt hiermee pleegfamilie, ze is maar één keer bij opa geweest) Cirkel 4: Buren Buiten het RD: n.v.t.
200007	j	7;0	3;10	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Plo vinden het erg en hadden niet verwacht in de 3e cirkel te komen. Vriendje en M hadden ze wel verwacht. Het roept vragen bij Plo op, hoe ermee om te gaan, want relatie met vriendje is niet normaal. Hij heeft het laatste tijd veel vaker over M, dat hij haar mist. Cirkel 1: vriendje (In eerste cirkel omdat hij daar nog meer van houdt dan van M) Cirkel 2: M, vriendinnetje Cirkel 3: Pm Cirkel 4: Pp, vriendinnetje (waarop hij verliefd is) Buiten het RD: n.v.t.
210006	j	8;0	1;0	Het pleegkind maakt gebruik van alle cirkels in het RD. Er worden veel personen in de 1^e cirkel geplaatst (P, M, Pm, Pp, hond, pzw en een achternichte). N. plaatst o.a. de pzw in de eerste cirkel van het RD. In de 2^e en 3^e cirkel plaatst hij buurtjongens en een klasgenootje. In de vierde cirkel plaatst hij oma (M van Pm) en een vriend. Volgens de pzw snapt N. het onderscheid tussen de cirkels niet zo goed. Pm probeert inhoud te laten geven aan de term 'lief zijn', wat niet lukt. N. wordt hier niet onzeker door. Cirkel 1: P, M, Pm, Pp, hond, pzw en een achternichte. Cirkel 2: klasgenootje en 3 buurtjongens. Cirkel 3: Een buurtjongen Cirkel 4: Oma (M van Pm) en een vriend. Buiten het RD: n.v.t.
210018	m	8;1	0;5	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen.

				Cirkel 1: M (omdat ze zo lief is en ik hou van haar. Ik mis haar) en P (omdat hij lief is. Hij koopt heel veel spullen voor me, ik hou van hem). Cirkel 2: Broertjes (zijn belangrijk omdat ze lief zijn, ze houden van me, ze kopen altijd iets voor mij). Cirkel 3: Neefjes Cirkel 4: Buurtmeisje Buiten het RD: n.v.t.
210027	m	5;11	5;5	Het pleegkind heeft alleen de eerste en derde cirkel van het RD ingevuld en heeft na aandringen van de pleegouders ook nog iemand buiten het RD geplaatst. In de derde cirkel plaatst ze haar juf. Buiten het RD wordt nog één persoon geplaatst. In de eerste cirkel worden er meerdere personen geplaatst (oma (M. van tante), Pp, Pm, pleegbroer, 2 juffen, tante en haar hondje, vriendjes en M (na aandringen van pleegouders). Cirkel 1: Oma (M van tante), Pp, Pm, pleegbroer, 2 juffen, tante en haar hondje, vriendjes en M (na aandringen van Plo). Cirkel 2: n.v.t. Cirkel 3: Juf Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: Mirjam (Volgens pzw zegt A.: 'Mirjam heel erg stout, lelijke dingen gezegd tegen pleegbroer. Het is onbekend wie dit is. Plo stimuleren A. om Mirjam te noemen).
210028	j	6;11	1;10	Het pleegkind heeft alleen de eerste en tweede cirkel van het RD ingevuld. In de tweede cirkel worden vijf vriendjes geplaatst. In de eerste cirkel worden er meerdere personen geplaatst (P., M. (†), broer, hamster (†), Pm, pleegzus, Pp, pleegbroer en een goede vriend). Volgens de pzw begon D. meteen met kruisjes te tekenen in de eerste cirkel van het RD. Hij bedacht er later namen bij. De pzw vraagt zich af of de opdracht niet te moeilijk was. Cirkel 1: P, M (†), broer, hamster (†), Pm, pleegzus, Pp, pleegbroer en een goede vriend. Cirkel 2: 5 vriendjes. Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
210029	m	9;7	2;8	Het pleegkind heeft alleen de eerste cirkel van het RD ingevuld. In de eerste cirkel worden 4 klasgenootjes geplaatst. Volgens de pzw vindt N. deze opdracht erg moeilijk. Eerst hebben ze samen bedacht wie ze allemaal kent en wie er bij haar wonen. Bij de vraag wie er belangrijk voor haar zijn, wie ze niet wil missen en wie ze lief vindt, noemt ze haar klasgenootjes op. Alle anderen, zoals familie en pleegfamilie weet ze niet te plaatsen. Cirkel 1: 4 klasgenootjes. Cirkel 2: n.v.t. Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
210032	m	6;3	0;6	Na enig aandringen noemt het pleegkind haar juf en Sint en Piet. Het leek niet tot haar door te dringen wat de cirkels betekenen. Na uitleg: 'van wie hou je', 'wie vind je lief' noemde ze het zelf 'missen'. Na verder doorvragen noemde ze plo, P, pzw, M in één keer. Ze begreep niet waar ze thuis hoorden, maar wees de 3e cirkel aan. Cirkel 1: Juf, Sinterklaas en zwarte piet Cirkel 2: nvt Cirkel 3: Plo (papa en mama), P, pzw, M

				Cirkel 4: nvt Buiten het RD: n.v.t.
210035	m	10;6	8;5	Het pleegkind geeft aan dat M voor haar heel belangrijk is, P ook, maar die ziet ze bijna nooit. Ze houdt van plo, omdat die lief voor haar zijn. Stiefvader zet ze erin omdat het wel moet omdat hij bij M hoort. Hij is best lief maar soms ook chagrijnig. Jesse is soms niet zo aardig, hij kan schoppen. Met Mitchell kan ze goed opschieten, troost ze weleens. Cirkel 1: M, P. Cirkel 2: Plo, stiefvader, Opa en Oma (mz) Cirkel 3: pleegbroer, 2 kleinkinderen van Pm, Jesse, een vriendje en vriendin. Cirkel 4: pleegbroer en pleegzusje Buiten het RD: n.v.t.
210037	m	8;0	2;2	Het pleegkind durft/kan geen keuze maken, kan het daarom niet invullen. Komt niet verder dan eigen naam. Cirkel 1: pleegkind zelf Cirkel 2: n.v.t. Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
210045	j	7;0	1;0	Over Pp in de 1 ^e cirkel is het pleegkind heel duidelijk. M, Pm en oma worden na lang peinzen op de lijn tussen de 2 ^e en 3 ^e cirkel geplaatst, hij lijkt het niet zo goed te weten. Bij doorvragen zegt hij dat ze alle drie wel voor hem mogen zorgen. Van zijn (half)broertjes kan hij niet aangeven waarom, hij lijkt ze zomaar ergens te zetten. Ook is hij er heel duidelijk in dat P op de buitenste rand moet, hij wil P ver weg hebben en hij mag niet voor hem zorgen. Het was een moeilijk opdracht voor hem, aan de hand van playmobile poppetjes uitgevoerd. Heel duidelijk in twee personen; P moet ver weg en Pp moet heel dichtbij! Cirkel 1: Pp Cirkel 2: M, Pm en oma staan op de lijn van de 2 ^e en 3 ^e cirkel Cirkel 3: zie boven Cirkel 4: halfbroertje, broertje, (P staat op de buitenste rand van de 4 ^e cirkel) Buiten het RD: P staat op de lijn, die wilde hij zover mogelijk weg hebben.
210046	m	10;3	1;1	Het pleegkind had de 1 ^e cirkel direct ingevuld, bij de 2 ^e cirkel vroeg ze of ze alle namen van de familie op moest schrijven, Pm (=oma) heeft dit teruggebracht tot familie van vaders- en moederskant. Cirkel 1: M, P, Pm (=oma), halfbroertje Cirkel 2: familie van P, familie van M Cirkel 3: vriendinnen, juffen Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
210047	j	8;7	1;1	Het pleegkind nam het invullen zeer serieus en nam uitgebreid de tijd om van de binnenste naar de buitenste cirkel te werken. Het overleden hondje en zijn zus heeft hij er later bijgeschreven. Cirkel 1: M, P, Pm (=oma), hondje (†), zus Cirkel 2: Tante Shirley (lievelingstante) en vier vriendjes Cirkel 3: voormalig Plo, twee vriendjes Cirkel 4: Danny (vriendje van haar bij voormalig pleeggezin) Buiten het RD: n.v.t.
220002	j	7;11	1;10	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. "C. komt net uit school en noemt veel klasgenootjes, aldus de pzw".

				Cirkel 1: Pp, Pm en M. Cirkel 2: Tante (bezoekdame van de kerk bij Pleegouders) en 4 klasgenootjes. Cirkel 3: Opvangouders, tante (Mz), oom en een achterbuurvrouw van M met haar partner. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
220005	m	9;1	7;6	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. A. zet alleen haar zus in de eerste cirkel van het RD en in de andere cirkels plaatst ze haar vriendinnen. Hoewel ze haar ouders of pleegouders niet benoemd, maakt ze wel onderscheid tussen de personen die ze wel in het RD plaatst. Cirkel 1: Zus Cirkel 2: Vriendin en dochter van Tiebbe (onbekend wie hiermee bedoeld wordt). Cirkel 3: 2 klasgenootjes. Cirkel 4: klasgenootje. Buiten het RD: n.v.t.
220007	m	11;3	6;1	Het pleegkind maakt gebruik van de eerste drie cirkels van het RD. Volgens de pzw vond ze dit zichtbaar moeilijk, grote aarzeling om dit in te vullen, moest haar flink motiveren, uitleggen, enz. In de eerste cirkel plaatst ze haar pleegouders en zusje, daarnaast zet ze de mensen van de tv-serie Baywatch ook in de eerste cirkel van het RD. In de tweede cirkel plaatst ze 2 vriendinnen, een nichtje van Pp en de familie van Pp. In de derde cirkel plaatst ze de familie van Pm. Cirkel 1: Pp, Pm, zusje en mensen van de tv-serie Baywatch. Cirkel 2: 2 vriendinnen, een nichtje van Pp en de familie van Pp. Cirkel 3: Familie van Pm. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
220008	j	9;5	1;0	Het pleegkind plaatst alle personen in de eerste cirkel van het RD (P, M, Pm, Pp, 2 pleegbroers, broer, zus, een vriend en oma van Pm). De tweede t/m de vierde cirkel van het RD worden niet gebruikt. Cirkel 1: P, M, Pm, Pp, 2 pleegbroers, broer, zus, een vriend en oma (van Pm). Cirkel 2: n.v.t. Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
230002	j	6;11	4;11	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: Pm, Pp, pleegbroer en pleegzus. Cirkel 2: 4 Schoolvriendjes, grootouders (van Pp) en grootouders (van Pm). Cirkel 3: 2 pleegzussen Cirkel 4: 1 schoolvriendje en een klasgenootje. Buiten het RD: n.v.t.
230003	j	10;10	0;11	Het pleegkind maakt alleen gebruik van de eerste twee cirkels van het RD. In de eerste cirkel worden de meeste personen geplaatst (P., M, zusje, stiefzusje en stiefbroertje). In de tweede cirkel van het RD plaatst hij zijn Pm. Cirkel 1: M (geef ik het meest om, logisch), P (omdat ik daar ook wel veel om geef), zusje, stiefzusje (niet een echt zusjes, maar komt uit M) en stiefbroertje (geef ik ook wel wat om. Komt ook uit M en

				niet uit P). Cirkel 2: Pm (kan ik ook wel goed mee opschieten). Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
230004	m	6;3	1;9	Het pleegkind maakt alleen gebruik van de eerste twee cirkels van het RD. In de eerste cirkel worden de meeste personen geplaatst (P., M., Pm, zusje, neefje, tante en schoolvrienden). In de tweede cirkel van het RD plaatst ze haar buurmeisje, juf en schoolvrienden. "In eerste instantie wou R. iedereen in de eerste cirkel van het RD zetten, aldus de pzw". Cirkel 1: M., P., Pm (Oma, MZ), neefje, tante, zusje en schoolvrienden. Cirkel 2: Buurmeisje, juf en schoolvriendjes. Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
230005	m	7;0	0;11	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: Pp, Pm, dochter pleegouders en een pleegzusje. Cirkel 2: Zusje, M, NP van M, de hond, oom, oma en opa. Cirkel 3: oma (overgrootmoeder Mz.), knuffel en de ouders van Plo. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
230006	j	6;8	3;3	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Volgens pzw. was A. niet van klasgenootjes af te brengen. Cirkel 1: 2 schoolvriendinnen. Cirkel 2: 1 schoolvriendin. Cirkel 3: Oom (zoon van opa en oma) Cirkel 4: M. (die mist A. heel erg) Buiten het RD: n.v.t.
230007	j	10;2	3;7	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: M, Pp, Pm, opa en oma (Mz.) en een tante. Cirkel 2: 3 Pleegbrusjes. Cirkel 3: 5 Pleegbrusjes, opa en oma (ouders Pp) Cirkel 4: Boze buurman van hiernaast en van P+M. Buiten het RD: n.v.t.
230008	m	10;10	0;11	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: P, M en zus. Cirkel 2: Pp, Pm, neef en alle tantes/ooms. Cirkel 3: 4 vriendinnen. Cirkel 4: 3 vriendinnen Buiten het RD: n.v.t.
230009	j	11;9	1;8	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: M, P, Esther (onbekend wie hiermee bedoeld wordt), Pp, Pm, en 2 pleegbrusjes. Cirkel 2: Opa, Oma, vriendje, oom en tante. Cirkel 3: 3 vriendjes. Cirkel 4: 2 vriendjes. Buiten het RD: n.v.t.
230010	j	10;0	1;0	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: Pp en Pm (daar kan ik bij terecht).

				Cirkel 2: Stiefvader (NP), opa en oma (van NP). ‘Die hebben voor mij gezorgd’, aldus het pleegkind. Cirkel 3: M (heeft ook voor mij gezorgd), 3 broertjes en 1 pleegbroer. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
260001	j	6;3	3;11	Het pleegkind plaatst alleen personen in de eerste twee cirkels. Hij was zeer geconcentreerd. De verhalen die hij vertelt bij de kinderen in de eerste cirkel blijken in werkelijkheid heel anders. Hier staan alleen drie kinderen, waarmee hij nooit speelt. Buiten deze kinderen kwam hij eerst niet op andere namen, misschien vatte hij het op alsof Pm alleen naar vriendjes vroeg. Toen Pm vroeg ‘wie nog meer, bijv. in huis?’ noemde hij Pm en M in één adem en Justin (pleegbroertje) moet in de cirkel bij hemzelf. Na nog een keer verder te vragen zei hij een paar keer dat hij eerst nog even na moest denken. Cirkel 1: twee oudere jongens uit zijn klas (waar hij tegenop kijkt, hij noemt dit zijn vrienden, maar blijkt er nooit mee te spelen), Jerrrie (kind uit familie Plo), hij pestte haar heel erg. Uit het verhaal dat hij vertelt lijkt het dat hij dingen van zichzelf projecteert op Jerrrie. Cirkel 2: Pm en M, hij noemt deze in één adem, ‘die zijn allebei even lief’ Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
260003	m	6;4	1;10	Het pleegkind zet verschillende mensen in verschillende cirkels van het RD. “Het kind differentieert wel tussen verschillende personen, maar lijkt de opdracht niet te snappen. Hij had moeite deze taak te begrijpen. Mensen die ze nu ziet zullen er ook in de toekomst zijn. Ze kan zich niet voorstellen wat het is als ze die zou moeten missen ‘dat is toch niet zo?’, aldus de pzw”. Het pleegkind wil bepaalde personen niet in het RD plaatsen, omdat ze die toch elke dag ziet (2 juffen). Cirkel 1: Pm, Pp, P en M Cirkel 2: Oppas van vroeger en zijn vriendin. Cirkel 3: Reggy (onbekend wie hiermee bedoeld wordt). Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
260004	j	7;5	4;5	Het pleegkind had het de eerste keer verkeerd begrepen, dacht dat er maar 1 persoon per cirkel mocht. Dit is de tweede afname. Eerst Pm, Pp, pleegbroer, de hondjes en daarna de andere dieren. Cirkel 1: Pm, Pp (noemt ze mama en papa), pleegbroer, oma’s en opa (ouders van plo), 3 vriendjes uit de buurt, 4 dieren. Cirkel 2: juf, 1 klasgenootje, 1 vriendje, 2 jongens van oude school Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
260006	m	11;4	10;6	Het pleegkind plaatst verschillende personen in het RD, maar veel in de eerste cirkel, ook broers die ze nauwelijks kent. Cirkel 1: Pp en Pm (omdat die voor haar zorgen), M en P (kunnen niet voor me zorgen, wel fijn als ik ze zie). Pleegzussen (omdat ze heel lief voor haar zijn) en broers (van 1 broer weet ze niet hoe hij eruit ziet, 2 andere broers heeft ze wel contact mee). Cirkel 2: Opa en oma, Charlotte (beste vriendin). Cirkel 3: familie (van Pm). Cirkel 4: n.v.t.

				Buiten het RD: n.v.t.
270002	j	10;6	9;0	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: Pm en allerbeste vriend. Cirkel 2: 2 vriendjes. Cirkel 3: Schoolvriendje, broer van Pm, sportvriendje en Truus (gaan ze vaak mee op stap, onbekend is wie deze persoon precies is). Cirkel 4: 2 jongens die hij niet lief vindt (1 daarvan is een pestkop). Buiten het RD: n.v.t.
270006	j	7;2	1;6	Het pleegkind zet bijna alle personen in de eerste cirkel van het RD en maakt geen onderscheid tussen deze personen, namelijk: 2 vriendjes, Pp, Pm, P, M, tante en een neefje. In de tweede cirkel van het RD zet hij een vriendje. In de derde cirkel van het RD plaatst hij geen personen. In de vierde cirkel van het RD plaatst hij een klasgenootje dat hij niet aardig vindt. Cirkel 1: 2 vriendjes, Pp, Pm, P, M, tante en neefje. Cirkel 2: Een vriendje. Cirkel 3: n.v.t. Cirkel 4: klasgenootje (geen aardig meisje). Buiten het RD: n.v.t.
320004	j	9;10	3;2	Het pleegkind maakt onderscheid tussen verschillende personen. Na Pm moet hij even nadenken, dan volgen nog vriendjes en vriendinnetjes. Cirkel 1: Pm, vriendinnetje, twee vriendjes. Cirkel 2: twee vriendjes. Cirkel 3: vriendje van de voetbal, Pp. Cirkel 4: vervelend meisje uit de klas Buiten het RD: n.v.t.
340001	m	9;2	3;5	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: Pm, Pp, M, hartsvriendin en 3 behulpzame klasgenootjes. Cirkel 2: NP (van M), zusjes, broer, vriendinnetjes en juffen. Cirkel 3: Vriendin (waar ze niet goed mee kan opschieten). Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.
360001	j	7;0	2;7	Het pleegkind zet verschillende mensen in specifieke cirkels van het RD. Het kind differentieert tussen verschillende personen. Cirkel 1: M, P (†), vriendje, zijn echte familie, halfbroer, halfzus, tante en ex-partner M (†). Cirkel 2: Pm (“zij is wel mijn mama, maar niet zo heel echt belangrijk”), Pp, vriendjes en de rest van zijn pleeggezin. Cirkel 3: 2 vriendjes van zwemles en de meester. Cirkel 4: Een meisje wat gaat verhuizen (“en dat vind ik niet echt erg”). Buiten het RD: n.v.t.
390001	j	10;2	6;2	Het pleegkind denkt erg lang na. Er wordt uitgelegd dat hij ook grote mensen mag noemen. Hij zegt dan: ‘ik weet het niet meer. Grote mensen? Weet ik niet, dat hoeft niet.’ Cirkel 1: drie vriendjes, juf Cirkel 2: twee vriendinnetjes uit andere klas Cirkel 3: vriendinnetje uit de klas (maar niet zo aardig) Cirkel 4: n.v.t. Buiten het RD: n.v.t.

SL4. Hechtings- en opvoedingsrelatie. Indicator 1 – Gedrag in het begin
 Groen = gedaan door Benoist

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Veel te vrij, neemt geen afstand, heel intiem. Na 3 weken minder eetproblemen, minder slaapproblemen, ontspannen lichaamshouding. Leerde beter praten, letterlijk en figuurlijk. Leerde langer te spelen en samen te spelen. Wel veel conflicten met andere kinderen in gezin, veel dingen toe-eigenen. Blijft aandacht vragen.
060004	m	6;7	1;1	In begin heel aanhankelijk, graag dichtbij zitten, kusjes geven. Bedeesd, ook in taal, gehoorzaam. Wilde graag binnen blijven, ging nergens naar toe, vriendjes alleen bij haar thuis. Naar overgrootmoeder toe vrijer dan naar Pm, die verweende haar voorheen veel. Na 6 weken gewend, vrijer in gedrag, minder voorzichtig.
060005	j	6;3	1;11	In het begin vond hij alles goed, deed alles wat je vroeg. Ging bij iedereen op schoot zitten. Na een jaar echt gewend, ging meer tegenstand bieden. Maar ook meer aan de regels houden; in de buurt blijven met buiten spelen, laten weten bij wie hij ging spelen. Eten ging minder goed.
060006	m	9;11	1;3	In het begin vaak verstoppert, onder bank, stoel, tafel zitten. Verder erg meegaand. Geïnteresseerd naar de plaats die anderen t.o.v. familie of kennissen van pleeggezin innamen. Na 3 maanden gewend, te zien aan gedrag en aanpassing, durfde zichzelf te zijn, eigen mening te geven, voorkeur. Wel stiekem gedrag, tegensputteren tegen verandering van bezoeksregeling. Terugval in gedrag door onvrede over niet thuis kunnen wonen, haar gevoeligheid voor spanning en 'dood willen'. Terugval toen plaatsing definitief werd, weer overgegaan, behalve de enorme loyaliteit naar moeder. Verbergt nu meer van thuis, vertrouwensband is er minder.
060012	j	11;2	6;1	Heeft veel aan Pm (=oma) gehangen, kwam een beetje rust. In begin veel ziek in pleeggezin. Alles ging goed, niets vreemd. Accepteerde gezag wel gelijk, nu hij ouder is wel vaker grote mond. Een uitstapje vond hij geweldig, paar dagen eerder al mee bezig, gedroeg zich goed. Nu met alles vooruitgegaan, veel zelfstandiger.
110001	m	9;5	3;2	Ze is zich bewust aan het ontwikkelen, voor zichzelf aan het op komen. Stelde heel veel vragen. Komt laatste tijd nog meer voor zichzelf op en durft meer tegengas te geven, bijv. over dat ze weer tafel af moet ruimen. Accepteert gezag, test wel grenzen uit. Wanneer ze echt iets wil, weinig grip op haar. Geen problemen met uitstapjes, vindt ze leuk. Het gaat steeds beter, ze onthoudt meer regels
140005	m	6;4	3;6	In het begin uitte ze zich nauwelijks. Opvallend was hoe ze rondhuppelde in het pleeggezin, hoe makkelijk ze was t.o.v. plo en de andere kinderen, ze om de nek viel, kusjes gaf. Ze was vrolijk, liet niets merken en praatte niet. Schijnaanpassing, verder probleemloos; ze was leergierig, gretig, trots als iets lukte, blij met complimentjes.

				Met douchen mocht Pm haar niet wassen tussen haar benen, dan verstijfde ze. Geen opvallende veranderingen, alles gaat nog steeds heel makkelijk. Als ze haar dag niet heeft gaat ze apart spelen.
140008	j	6;2	6;1	Hij ontwikkelde zich normaal, was nog maar 4 weken. Liet zich troosten, sliep en at normaal. Reageerde op stem en zingen, zocht waar het vandaan kwam en werd rustiger. Eerste twee jaar veel ziek, vaak last van zijn longen, hoge koorts en krampjes. Geen huilbaby ondanks dat hij verslaafd geboren was.
200001	m	11;10	1;5	Lief meisje, dankbaar. Speelde niet veel, nog steeds niet. Kon wel alleen spelen, maar concentratie is moeilijk. Verder totaal geen zelfvertrouwen, moest haar overal bij helpen. Nog steeds, maar wel wat meer; durft meer en is trots als ze iets presteert. Na 6 maanden echt gewend, steeds meer verzet.
200002	m	7;7	6;4	In het begin was ze héél angstig, ze was aanhankelijk, ontzettend bang voor M. Ze was blij dat ze mee mocht met plo, klampte zich vast. Plo hadden het idee dat ze zich veilig voelde daar, ze kon rusten en had zekerheid op eten. Ze voelde zich binnen 1 dag thuis, dat viel op. Als er bezoek was, was er weer paniek. Bang voor zwarte mensen. Later was het was gezellig, normaal opstandig peutergedrag, veel leuke dingen samen doen. Plo zagen elke dag ontwikkeling, veel woorden bijgeleerd. Ze bleef wel angstig voor anderen.
200004	m	10;9	1;5	In begin naar Pm toe heel claimend, bemoeizuchtig, veel aandacht vragen, repeteergedrag. Naar Pp toe ontkennend, eigenwijs, imiteren. Veel tegenspraak, veel bevestiging vragen. Ze probeerde plo wel uit, maar verder weinig problemen, eten en slapen ging goed. Ze bemoeide zich met volwassen zaken, commandeerde Pm wel en alles moest op haar tijd. Accepteerde gezag uiteindelijk wel. Later minder aandacht vragen, zelfstandiger, minder chaotisch en rustiger.
200005	j	7;3	4;11	Hij was apathisch en bang, vroeg nergens om, reageerde nauwelijks. Alles ging zo goed, onnatuurlijk. Vertederend jongetje. Werd later meer zichzelf, durfde nee te zeggen, komt meer voor zichzelf op.
200006	m	11;5	3;1	Ze vond alles goed, vroeg weinig, was altijd blij. Viel niet op in afwijkend gedrag. Er was geen 'contact'. Ze was te makkelijk, gedijsd, onderdanig. Ze had een irritant kuchje en slechte spraak. Verder had ze moeite met het accepteren van gezag van Pm. Het gezag van Pp accepteerde ze wel, in navolging van P thuis. Ze wilde alles samen doen, na-apen. Ze lijkt plezier te hebben in spelen. Na ongeveer 3 jaar gewend. Ze accepteert gezag, gaat er soms tegenin (geeft iets meer weerwoord), maar doet wat opgedragen wordt. Over het algemeen wat verbetering, geen terugval, ook niet met overlijden van P.
200007	j	7;0	3;10	Grenzeloos in zijn gedrag, in manier van eten, boosheid. Hij was onbesuisd, nieuwsgierig, alles toe-eigenen. Al

				snel zijn plekje, gevoel dat hij thuis was, niet meer weg willen. Zindelijkheid verliep moeizaam, slapen ging al snel beter. Steeds meer uitproberen, liet zijn eigen willetje zien. Terugval na bezoek van M en komst pleegbroertje, dan opstandiger, moeite met verandering. Gaat nu thuis weer beter, maar op school slechter, daar onveilig.
210006	j	8;0	1;0	In het begin vroeg hij veel aandacht op onbekende manier. Doet pleegzusje na en wil alles wat zij ook kreeg of wat met haar gedaan werd. Hij was wel snel 'eigen' in het gezin. Hij wilde overal aan meedoen, wilde alles weten. Hij was ook heel onrustig, een spons die alles opzoog, op een leuke manier. Hij genoot van reacties die hij kreeg. Klikte ook goed met pleegzusje, was wel egocentrisch, sociale omgangsnormen snapte hij niet. Nadat hij gewend was werd hij meer zichzelf, durfde toen ook kleren vies te maken.
210018	m	8;1	0;5	Het viel Plo op dat het pleegkind de eerste tijd dat ze bij hen was de moederrol op zich wilde nemen, dat leverde wel eens strijd op met pleegmoeder en andere dochter. Dit wekte irritatie. Na 3 weken escaleerde het tussen hen. Toen heeft Pm haar boos toegesproken en uitgelegd dat iedereen zijn plek heeft en dat zij en Pp de baas zijn. Het pleegkind was heel open, aardig, beleefd (wilde door iedereen aardig gevonden worden), wilde ook graag helpen (ook ingegeven door het "moedergedrag"). Ook sliep ze gelijk goed, at alles en paste zich volledig aan (behalve concurrentie om de moederrol). Het was wel vreemd dat ze geheimpjes met andere pleegdochter deelde over masturberen. Het gedrag van het pleegkind is veranderd, soms heeft ze nog de neiging om het pleegkind en de hond te bemoederen en moet dan worden afgeremd, ze accepteert het nu wel. Ze heeft een paar taken in huis gekregen, ook andere kinderen kunnen het goed met haar vinden en andere pleegdochter heeft zich positief ontwikkeld na haar komst. Ze accepteerde grenzen nadat haar duidelijk is gemaakt wie de baas in huis waren: dat kinderen leuke dingen mogen doen en dat vader en moeder verzorgen. Sindsdien ging het veel beter. Wanneer er een uitje wordt gemaakt of op visite gaan dan gaat het altijd heel goed. Ze is beleefd, geeft altijd netjes een handje en stelde zichzelf voor. Ze was wel te snel eigen met andere kinderen en ook de eigen kinderen van de Plo vloog ze al snel om de nek en op schoot zitten e.d. ze is nu iets meer afwachtend geworden, meer zoals het hoort. Over het algemeen verloopt de plaatsing heel positief, ze maakt een goede ontwikkeling door. Echter na het bericht van terugplaatsing naar M gaat het wat betreft haar emoties minder goed. Plo zeggen dat het een heel lief kind is, haar positieve blij levenshouding maakt hen iedere dag blij en ze heeft een plekje in hun hart veroverd. Ze heeft hen geleerd te vertrouwen. Wat het moeilijk maakt is de onzekerheid over de duur van de plaatsing.
210027	m	5;11	5;5	Plo geven een dat hen niks bijzonders is bijgebleven van de periode dat het pleegkind net bij hen was, ze reageerde op een gezonde manier op hen. Alles verliep prima. Ze maakte goed contact, ook oogcontact, ze

				herkende Plo al snel. Ook maakte ze goed onderscheid tussen vreemden en bekenden. Plo geven aan dat alles nog steeds goed gaat. Ook luisterde ze goed naar hen, accepteert gezag, nog steeds. Wanneer Plo ergens met haar naar toe gingen verliep het goed, ze ging alleen huilen wanneer Plo weg waren. Nu gaat dat goed, ze houdt Plo nog wel in de gaten. Er is geen sprake geweest van een terugval in gedrag.
210028	j	6;11	1;10	Het pleegkind had in het begin veel honger en vroeg veel aandacht. Hij hield je in de gaten dat je niet wegliep. De omgang verliep goed/plezierig. Plo geven aan dat niets minder goed verliep of bijvoorbeeld irritatie opwekte of vreemd was. Hij accepteerde vanaf het begin gezag, luisterde naar Plo. Ook nu luistert hij nog goed. Wanneer Plo ergens naar toe gingen verliep het goed met het pleegkind. Ook nu gaat dat nog goed. Over het algemeen genomen is het gedrag van het pleegkind na verloop van tijd verbeterd, er is meer opvoeding bij gekomen. Er is geen sprake geweest van een terugval in gedrag.
210029	m	9;7	2;8	In het begin kon ze erg schateren en lachen, ze bracht veel vrolijkheid in huis, hing de clown uit. Ze kon ook lekker bij plo zitten en kroelen. Minder goed waren haar angsten voor geluiden en donker, baart Pm zorgen. Nu nog steeds angsten, maar minder vaak. Ze accepteerde gezag, gaat er nu meer tegenin, probeert grenzen te verleggen. In het begin gingen uitstapjes goed. Nu moeilijker omdat ze meer van zichzelf laat zien, ze krijgt de hele boel bij elkaar als ze haar zin niet krijgt. Het gaat de laatste tijd minder goed.
210032	m	6;3	0;6	Ze was wild, geen structuur, geen basis, 'als een beest'. Verder vrolijk, opgewekte stemming, verder heel vreemd in gedrag. Is in kleine stapjes vooruit gegaan, accepteert gezag, begint wat af te tasten. Uitstapjes gingen vanaf het begin goed, vindt ze leuk. Ze vraagt wel veel aandacht. Gaat over het algemeen beter.
210035	m	10;6	8;5	Wilde heel graag haar zin doordrijven, driftbuien. Het klikte meteen goed met plo en pleegbroer. Minder goed waren driftbuien, slapeloze nachten, badderen en eten. Nu geen problemen meer. Kent nu de grenzen en accepteert gezag, blijft een pittige tante. Bij een uitstapje eerst erg verlegen en teruggetrokken, gaat nu prima. Over het algemeen veel beter.
210037	m	8;0	2;2	Veel gekrijs en gehuil, stond bol van spanning. Constant op zoek naar bevestiging dat Pm niet boos is, bijv. als ze iets heeft laten vallen. Naar bed brengen ging goed, zowel pleegkind als Plo blij dat dag erop zat. Nu nog steeds kwetsbaar, maar veel minder gespannen. Was heel opstandig, accepteert nu gezag. Bij uitjes erg uit haar doen, dan veel Pm uitproberen en manipuleren. Uitjes zijn nu vaak leuk, geniet ervan maar

				heeft veel bevestiging nodig. Visite probeert ze nog steeds te manipuleren. Over het algemeen veel beter, meer ontspannen, weet wat van haar verwacht wordt. Redelijk goed afspraken met haar te maken.
210045	j	7;0	1;0	Het viel op dat hij angstig was voor mannen, met Pm was er meer rust en plezier. Hij geniet van de aandacht, dingen samen doen. Hij vond het moeilijk om Pm los te laten, was angstig voor mannen dus liet zich moeilijker verzorgen door Pp. Dit is weinig veranderd. Hij accepteerde gezag, dit gaat nog steeds goed. Uitstapjes gingen goed. Over het algemeen gaat het beter, buiten het ouderbezoek om. Omgang met plo is goed. Minder gaat dat er veel gecorrigeerd moet worden en ruzie is na ouderbezoek.
210046	m	10;3	1;1	In het begin vielen de triestheid en de ‘waarom-vragen’ op. (ze kwam van een ander pleeggezin naar oma en wilde naar M). Het liep goed dat ze bij oma/Pm was, maar ze had ook verdriet over het afscheid met het andere pleeggezin. Alles gaat nu beter; slapen, kan alles goed uitpraten met oma, voelt zich thuis en is minder verdrietig. Ze accepteerde gezag van Pm en nog steeds.
210047	j	8;7	1;1	Opvallend in het begin was zijn verdriet over waarom ze van het pleeggezin bij Pm (=oma) terecht zijn gekomen en niet bij M. Hij kon goed met Pm praten en liet zich troosten. Het slapen lukte niet, de situatie was nu anders dan eerder logeren. Nu heeft hij zich aangepast aan de regels. In het begin ging hij de strijd aan, maar accepteert wel gezag van Pm.
220002	j	7;11	1;10	Het kind was angstig, huilde ’s nachts veel (schreeuwde), het kind had veel last van eczeem, plaste in broek, was moe (overdag naar MKD), was erg lief. Het gedrag van het pleegkind is verbeterd en goed gebleven. Hij uit zijn gevoelens, laat Plo toe, deelt geheimen. Hij is zich thuis gaan voelen in het dorp en in het gezin. Het is een fleurige jongen. Hij is zich gaan hechten. Hij ziet nu ook wat hij los moet laten als hij naar zijn moeder zou willen. Plo hebben wel hun twijfels over de ‘hechtheid’ van de hechting.
220005	m	9;1	7;6	In het begin afstandelijk, een muurtje om zich heen. Na 6 weken gedroeg ze zich natuurlijker, ze durfde boos te zijn.
220007	m	11;3	6;1	De eerste tijd gedroeg het pleegkind zich heel “claimerig”, “klitterig”. Ze was erg plakkerig, kende geen grens, wilde niet loslaten. Ze hing erg aan Plo. Ze had constant bevestiging nodig. Ze voelde zich door aangeboden grenzen afgewezen, ze liep dan als een hondje achter Plo aan om het goed te maken. Ze was zeer gezagsgevoelig. Ze wilde graag lief gevonden worden. Ze wilde veel Lichamelijk contact, met iedereen uit het gezin. Het pleegkind “zoog” aandacht. Ook naar vreemden toe gedroeg het pleegkind zich te vrij. In de reacties viel op dat het pleegkind zich als een geslagen hondje gedroeg. Ook toonde ze paniek bij een time-out. Ook deed ze dieren uit het gezin pijn. Dit gedrag zorgde voor ongeloof bij de pleegouders: waarom deed ze zo, wat heeft ze meegemaakt?

				Na ongeveer 6 maanden trad er een verandering in haar gedrag op. Het gedrag werd normaler, minder plakkerig, ze had haar plek gevonden. Ze zocht wel grenzen op, hoever ze kon gaan. Ze testte wel uit maar accepteerde wel de grens. Er was geen sprake van een terugval in het gedrag.
220008	j	9;5	1;0	Het viel op dat het gedrag van het pleegkind “gemaakt” was. Hij reageerde aangepast op de situatie. Erg beïnvloedbaar door sfeer (Bijvoorbeeld toen de vader van de Pp werd opgenomen in het ziekenhuis was Pm verdrietig. Het pleegkind was toen ook gemaakt verdrietig: hij kende hem niet). Verder viel op dat het pleegkind leuk reageerde naar andere kinderen wanneer Plo erbij zijn. Wanneer hij denkt dat ze er niet bij zijn is er vaak geen reactie op hen en hij reageert dan ook vaak jaloers. Plo dachten dat hij zijn eigen plekje had gevonden bij de Plo, hij zei dat hij er voor altijd wilde wonen na een gesprek met zijn vader die hem vertelde dat hij tot zijn achttiende bij Plo moest blijven. Verder noemde Plo als positief punt dat hij goed kon luisteren en dat je met hem kunt lachen, hij heeft humor. Het wekte irritatie dat hij erg gemakkelijk is, dingen laat slingeren en kwijtraakt. Ook wil hij speelgoed niet met andere kinderen delen. Hij accepteerde wel gezag, maar probeerde wel zijn eigen weg te gaan als Plo het niet zagen. Na ongeveer 3 maanden hadden Plo het idee dat hij gewend was. Sociaal-emotioneel was hij nog niet gewend: hij wilde diep in zijn hart bij zijn vader wonen. Op praktisch gebied was hij wel gewend. Hij kon ook taken zelfstandig uitvoeren. Hij werd rustiger. Bij spanning nog wel krampachtig. Hij durft nu ook vragen te stellen aan Pm. Hij durft nu ook over zijn thuissituatie bij zijn moeder te vertellen en over zijn angsten (dronken moeder wilde met een mes zelfmoord plegen). Wat minder goed ging was het feit dat hij goed kon liegen, hij kon zijn verhaal heel goed volhouden. Hij ging het gezag minder accepteren: hij keek wat brutaler en dat moest in de gaten worden gehouden. Er was sprake van een terugval in zijn gedrag. Hij vertoont soms gedrag van een ¾ jarige: hij gaat dan kinderachtig praten. Plo hebben het idee dat dit komt omdat hij deze periode thuis niet heeft gehad en het in wil halen. Het is weer over gegaan en komt af en toe terug. Sinds een gesprek met de juf op school gaat het weer goed: duidelijk op elkaar afgestemd wat hij allemaal kan.
230002	j	6;11	4;11	In het begin was hij druk en chaotisch. Wordt minder, plo gaven duidelijkheid, stelden grenzen en waren consequent. Als anderen erbij waren was hij nog wel druk, chaotisch en uitdagend. Hij was spontaan.
230003	j	10;10	0;11	Alles ging normaal, hij accepteerde gezag, was op tijd thuis. Hij gedroeg zich normaal. Maar hij durfde het huis niet uit en niet met andere kinderen te spelen. De eerste 2 weken was hij ziek. Hij accepteerde gezag steeds meer. Hij doet in huis dingen zonder dat Pm het hoeft te vragen. Sinds pleegzus weg is werd hij gemakkelijker.
230004	m	6;3	1;9	Vroeg steeds of iets wel mocht, bang om vieze kleren te

				krijgen. Ze leek niet zichzelf, maar alsof ze constant onder regels geleefd had. Ze was extreem gehoorzaam, bang om weer weggehaald te worden (2^e x plaatsing in dit pl.gezin). Ze is initiatiefloos. Na een maand weer meer zichzelf, initiatief tonen, van zich af bijten. Ze kan zichzelf al iets beter vermaken, maar vraagt nog veel aandacht. Ze is nog steeds bang voor haar ouders, maar is ook wel gek met ze.
230005	m	7;0	0;11	In het begin vond ze alles goed, was ze oppervlakkig en wilde dat je altijd bij haar was. Er waren nauwelijks reacties. Ze was erg materialistisch ingesteld, wilde altijd mooi zijn. Bv bij anderen willen wonen omdat die een paard hadden of mooie kleding. Ze was snel gewend, maar bleef oppervlakkig en erg gehoorzaam. Nu veel minder oppervlakkig, luistert niet meer altijd en durft het ergens niet mee eens te zijn.
230006	j	6;8	3;3	In eerste instantie was hij afstandelijk en had in niemand vertrouwen. Hij was niet spontaan, grapjes begreep hij niet. In bad ging wel maar douchen was een probleem, door angst voor de kou. Hij vertelde dat hij door M onder de koude douche werd gezet als stiefvader vond dat hij vervelend was. Wilde in het begin niet spelen, maar ging in een hoekje zitten. Het enige wat leuk verliep en hij ook echt leuk vond was fietsen en voorlezen. Je kon hem nergens mee naar toe nemen, hij was heel angstig. Na een half jaar terugval in gedrag geweest, juf kon niets meer met hem beginnen. Weer iets vooruitgang.
230007	j	10;2	3;7	In het begin was hij een clown, dat vond iedereen leuk. Hij deed zijn best om lief te zijn, uit angst om terug te moeten naar internaat. Onzekerheid en verwarring over gevoelens van ouders voor hem, hij wilde graag hun liefde. Hij vernielde speelgoed, wilde het niet delen. Na een paar weken was hij gewend, luisterde veel beter, schikte zich beter. Alleen in winkels was hij niet te handhaven. Terugval na contact met M, weer veel huilen en moeilijker in gedrag.
230008	m	10;10	0;11	In het begin was ze beleefd en afstandelijk, luisterde goed. Verandering in gedrag na haar verjaardag, een maand na komst. Toen wat om naar uit te kijken, veel familie. Toen dat weg viel erg onverschillig, Plo negeren. Niets was leuk, ze probeerde wel haar best te doen. Vroeg veel aandacht. Ze deed waar ze zelf zin in had, dat wekte irritatie. Na gewenning vrijer, ging moppen vertellen, durfde een weerwoord te geven. Af en toe nog terugval in gedrag, ze is dan erg stil en wil niets van Plo weten. Niet altijd aanleiding, soms na logeren bij P. Ze is nu een gezellig kind in huis.
230009	j	11;9	1;8	In het begin was hij heel rustig, armen over elkaar, onzeker. Hij moest volledig gestuurd worden. Als je energie in hem stak was het leuk. Hij heeft nu meer zijn plekje gevonden en vraagt meer. Soms is er wat terugval en is hij stiller, meestal na contact met M. Hij praat er dan even over en zet dan de knop om.
230010	j	10;0	1;0	In het begin was hij erg rustig, beetje terughoudend. Alles

				ging goed, ook op school. Alleen het naar de wc gaan ging raar, hij sproeide alles rond, heeft een poos geduurd. Na een paar mnd gewend, werd opener, vrijer, ging spelen met vriendjes. Hij voelde zich thuis en kreeg een eigen willetje. Durft nu een weerwoord te geven.
260001	j	6;3	3;11	Gedurende de eerste periode dat het kind bij hen was reageerde het steeds met woede of agressie en vertoonde seksueel getint gedrag (voelen aan borsten). Pm mocht nooit weggaan, dan gillend in verzet. Nu huilt hij zachtjes als Pm weg gaat. Pp geeft aan dat pleegkind steeds zijn broertje, J., in alles na deed. Het viel op dat het pleegkind in deze periode heel slecht luisterde. Als je iets tegen hem zei, dan sloot hij zich af/boos/ stalen gezicht, vooral als je hem corrigeerde. Het heeft heel lang geduurd voordat hij gezag accepteerde. Sinds de laatste 1 ½ jaar ging het pas beter en nu nog beter. In het begin was hij een periode heel hard aan het krijsen, daarna een periode van heel hard lachen. Wanneer hij dan naar het campingbedje moest begon hij panisch te gillen dat hij geen lawaai meer zou maken en dan mocht hij zijn bed niet meer in. Het gedrag van het pleegkind wekte irritatie (stiekeme streken, vernielen van speelgoed, bloemen en planten fijntrappen). Het eten verliep ook niet goed, hij spuugde alles uit, alles zat onder. Ook in bad gaan veroorzaakte veel problemen. Het heeft heel lang geduurd voordat het pleegkind luisterde, in het begin luisterde hij heel slecht, afgelopen anderhalf jaar ging het beter. Plo kunnen niet aangeven na hoeveel tijd hij echt gewend was in het pleeggezin. Na verloop van tijd meer vertrouwen, meer reactie en hij luisterde beter. Na een paar weken begon hij wel te pesten en uit te dagen. Hij moest naar een speciale basisschool, vanwege zijn problemen met het luisteren en de problemen in de omgang met andere kinderen. Dit is sinds oktober 1996. Het gaat goed op deze school, maar leerkracht maakt zich zorgen om zijn ontwikkeling en vraagt om extra hulp om het problematische gedrag te keren. Nu gaat het beter. Hij moet wel weten dat er op hem gelet wordt, dan luistert hij. Het maakt uit welke volwassene op hem let: hij moet weten dat de volwassene hem aankan. Dit is zowel thuis als op school. Hij luistert meer naar Pm dan naar Pp. Er is geen sprake geweest van een terugval in gedrag.
260003	m	6;4	1;10	Gedurende de eerste periode was ze erg angstig: bij stem verheffen, onverwachte geluiden of bewegingen kromp ze ineen. Ze had angst om alleen te blijven, erg afhankelijk, bang om alleen te blijven. Deze angst heeft ze nu nog. Ze stelde vragen als: ben je thuis? Kom je me ophalen? Ga je niet weg? Ze ging dan op de schoot van Plo zitten en vouwde haar armen om hen heen. Verder kwam ze gesloten op Plo over. Ook reageerde ze anders dan verwacht: ze lachte soms heel overdreven of gilde ze en deed dan haar armen over haar hoofd. Verder gedroeg ze zich heel claimerig of klitterig, ze wilde veel aandacht hebben, het liefst van beide pleegouders gezamenlijk. Het wekte bij Plo irritatie wanneer ze door anderen heen ging praten, zingen of schreeuwen, irritant ging lachen of aan de kleren ging trekken om de aandacht te krijgen, het

				constante aandacht vragen, niets kunnen doen zonder het pleegkind (wilde het liefst zelfs met je naar de wc). Ze luisterde wel goed naar Pm en Pp, bij Pp checkte ze het soms wel bij Pm. Ze probeerde Plo wel tegen elkaar uit te spelen, probeerde de oppas uit, testte grenzen uit. Na ongeveer 4 maanden hadden Plo het idee dat het pleegkind gewend was. Ze accepteerde dat ze een van het gezin was en durfde haar mening te geven. Ook ging ze beseffen dat ze niet altijd nummer 1 was, Plo konden ook wel eens weg. Er is sprake geweest van een terugval in haar gedrag. Het pleegkind werd steeds opstandiger en kwam in verzet. Ook manipuleerde ze de oppas en probeerde ze haar mening op te leggen bij vriendjes, ze probeerde alles te beheersen. Deze terugval was na het eerste bezoek aan haar vader. Het standbeeld van haar vader was gevallen, ze begon alles reëler te zien. Nu gaat het weer goed.
260004	j	7;5	4;5	Plo geven aan dat het pleegkind heel snel gewend was, misschien wel te snel (1 dag). Het pleegkind noemde Pm direct mama en vertoonde scheidingsangst. Dit nam na 2 maanden af. Hij liep als een hondje achter Pm aan. Alle mannen noemde hij opa (opa had daarvoor met moeder samen gewoond). Verder had hij een grote angst om vies te worden. Ook had hij vreetbuien, dit veroorzaakte irritatie omdat het zo lang bleef en zover ging. Verder had hij geen gewetensontwikkeling, hij wist niet wat wel en niet mocht. Wanneer hem iets werd verboden, werd hij heel boos. Het pleegkind was lelijk naar dieren en toonde onaangepast gedrag in een groep, kon moeilijk omgaan met andere kinderen. Plo moesten normen en waarden bijbrengen. Verder was hij erg bezitterig (kon niet delen). Hij gaf kinderen een flinke duw wanneer ze iets wilde hebben. Ook toonde hij een mimiek. Tijdens bezoek was hij geen allemansvriendje, ging ertussen zitten, trok alle aandacht naar zich toe. Dit wekte irritatie bij Plo. Het pleegkind accepteerde in het begin wel het gezag, omdat het toen vooral verzorgend was. Dat liet hij over zich heen komen. Toen er meer van hem werd gevraagd (regels werden opgelegd), kwamen de driftbuien. Dit was na zo'n 3 tot 4 weken. Later ging het pleegkind meer het gezag accepteren, vooral van Pm. Met Pp probeert hij nog wel eens een loopje te nemen.
260006	m	11;4	10;6	Plo waren erg blij met haar. Boosheid viel op in het begin. Knuffelen bij Pp, niet bij Pm, Pm begrijpt dit, na 10mnd bij M ineens weg. Nu naar Pm veel toegankelijker, boosheid is weg. Had moeite met gezag, was dit niet gewend. Ze moet de grenzen wel accepteren, krijgt hierin geen ruimte. Met een uitje of op visite in begin bij Pp op schoot en deed alsof ze sliep. Nu lang in de buurt van plo als het nieuw is, als het bekend is gaat ze om met anderen. Gaat over het algemeen beter met haar gedrag.
270002	j	10;6	9;0	
270006	j	7;2	1;6	Hij was erg angstig in het begin. Je kon hem overal neerzetten, erg aangepast. Hij was bang en schichtig, gehecht aan rituelen, bij bijv. naar bed gaan. Hij kon niet stilzitten. Hij deed alles wat je hem vroeg; sociaal

				wenselijk gedrag. Hij bleef steeds in de buurt van plo. Als hij werd gecorrigeerd schrok hij, hij was bang voor straf. Het liep oppervlakkig goed en leuk. Gedrag is over het algemeen verbeterd. Hij accepteert gezag en straf. Hij moet erg veel gecorrigeerd worden, plo proberen negatief gedrag te negeren en positief gedrag te belonen. Na een half jaar werd hij zelfstandiger en hoorde hij er helemaal bij. Maar plo vragen nu nog af of hij helemaal gewend is.
320004	j	9;10	3;2	Laatste half jaar niet voorbeeldig. Op school acute aanval van geheugenverlies, hij had dan iets gedaan. Had zich misdragen, onbeleefd. Hij wist dat hij fout zat, dan: jullie willen me toch niet meer, dit soort gedrag niet tegenover plo. Nu meer afhankelijk en alsof hij een muurtje opbouwt. Luistert goed, geen vervelend gedrag tov plo, accepteert gezag. Geniet van uitstapjes, hij "zuigt" het op.
340001	m	9;2	3;5	In het begin zeer angstig, daardoor vroeg ze veel aandacht. Ze was overdreven aangepast. Hield continu de stemmingen van Pm in de gaten. Ze durft nu ergens tegenin te gaan. Functioneren binnen het gezin gaat goed, iets betekenen voor anderen. Ze is vrolijk en kan echt genieten of opgaan in spel of een boek.
360001	j	7;0	2;7	In het begin veel aangepast gedrag, sociaal wenselijk, wilde aardig gevonden worden. Alles verliep goed. Nu minder vooruitgang, Pm ziet het ook negatiever door eigen situatie.
390001	j	10;2	6;2	In het begin viel op dat hij verwaarloosd was. Hij was blij. Hij had geen normale houding, geen normale afstand en alles was prima. Hij was open en schikte zich, maar was wel onzeker. Erg seksueel ingesteld, naar borsten/kruis grijpen. Verder erg bleek en hij had zijn zus erg nodig. Nu meer boze buien, eigen wil, eigen persoonlijkheid. Hij accepteerde gezag, hij kon ook niets, nog steeds accepteert hij grenzen. Bij uitstapjes was hij vrij, maar ook angstig voor alles. Wel bij iedereen op schoot, ongezond. Nu is hij veel gecontroleerder en minder angstig. Hij maakt ook beter oogcontact. Gaat over het algemeen veel beter.

SL4. Hechtings- en opvoedingsrelatie. Indicator 2 – zorgen, geen zorgen over gedrag, leuk.

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Leuk: Ze ging graag naar school en spelen met eigen kinderen ging goed. Eten ging niet goed, maakte er een machtsstrijd van. Ook angst voor de dokter, oordruppels in het begin, liep moeilijk. Haar opdringerige gedrag wekte irritatie, het zich aanbieden. Gezag accepteerde ze, niet opstandig maar juist onderdanig. Ze wilde vooral heel lief zijn.

				Zorgen over toekomst, houden er rekening mee dat er problemen komen in puberteit. Hopen op opleiding voor haar.
060004	m	6;7	1;1	Ging beter dat ze vrijer werd, durfde meer. Minder goed: traag met eten, minder goed inslapen en stiekem gedrag.
060005	j	6;3	1;11	Pm maakt zich geen zorgen over het gedrag, Pp vraagt zich af wat er van hem terecht zal komen
060006	m	9;11	1;3	Goed: geleerd sorry te zeggen en alleen boven of beneden te blijven. Zorgen over dat ze teveel moet afwegen wat ze tegen de één en tegen de ander moet zeggen. Dat ze bij M moet zijn zoals die dat graag wil, geen eigen identiteit in dat opzicht.
060012	j	11;2	6;1	Zorgen over het doorzeuren en jengelen. Niet over school en vriendjes. Leuk: veel dingen, als hij enthousiast is, hij kan zijn eigen spel verzinnen, als hij bij Pm komt liggen.
110001	m	9;5	3;2	Zorgen over geen voedsel eten waar je dik van wordt, denken aan mogelijk anorexia. Goedgelovig naar andere mensen. Geen zorgen over gedrag t.o.v. Plo, gezonde ontwikkeling. Leuk: ze is open, spontaan.
140005	m	6;4	3;6	Alles gaat heel gemakkelijk en vloeiend, geen zorgen om haar gedrag.
140008	j	6;2	6;1	Geen zorgen over gedrag, ontwikkelt zich prima.
200001	m	11;10	1;5	Zorgen over hoe het op school zal verlopen.
200002	m	7;7	6;4	Geen zorgen meer over het gedrag.
200004	m	10;9	1;5	Geen zorgen over gedrag. Ze komt er moeilijk los van, maar voor iemand waaraan aan 4 kanten wordt getrokken is ze heel sterk. Knap ivm identiteitscrisis volgens plo.
200005	j	7;3	4;11	Soms nog zorgen om zijn gedrag. Hij zou wel eens zeer agressief, radeloos kwaad kunnen worden als hij zich niet goed gaat ontwikkelen.
200006	m	11;5	3;1	Ja, zorgen over de toekomst. Ze is te handhaven binnen het gezin, maar erg onrustig.
200007	j	7;0	3;10	Ja, zorgen over gedrag op school. Minder: hij moest overal aan voelen. Leuk: erg zorgzaam en lief, belangstellend en vond veel leuk. Hij kan lekker kwebbelen.
210006	j	8;0	1;0	Geen zorgen over zijn gedrag
210018	m	8;1	0;5	Pm maakt zich zorgen om het gedrag rondom de bezoeken van M: vooraf is ze nerveus, gespannen, droomt veel en plast in bed. Ze vraagt dan aan Pm: "wanneer moet ik weer". Ze vindt het ook leuk om M weer te zien, soms heeft Pm wel het idee dat ze het nog leuker vindt om anderen weer te zien (buurvrouw e.d.) en de kadootjes. Na de bezoeken van M is ze heel stil, total-loss. Dit duurt zeker 2 dagen. Ze hangt dan extra aan Plo, extra knuffels/bevestiging nodig. Ze is dan heel blij om weer thuis te zijn, dat alles weer "gewoon" is. Ze zegt heel vaak tegen Plo: "Ik wil hier gewoon kunnen blijven, ik wil niet meer bij M wonen, die kan ik toch gewoon bellen en af en toe zien". Pm maakt zich geen zorgen over hoe ze binnen het gezin functioneert. Het gaat steeds beter met haar. Ze ziet positieve ontwikkeling op alle gebieden. Pm vindt

				alles leuk aan het pleegkind, ze lacht veel en komt al jubelend haar bed uit. Het leven is een groot feest voor haar.
210027	m	5;11	5;5	Nee, geen zorgen over het gedrag. Ze vinden het een lieve schat van een meid. Een knuffelbeest. Een lekkere, echte meid. Door haar heb je zin in het leven geven ze aan.
210028	j	6;11	1;10	Nee, geen zorgen over het gedrag. Ze vinden alles leuk aan hem, het is teveel om op te noemen.
210029	m	9;7	2;8	Zorgen over haar toekomst, de onduidelijkheid hierover. Mensen overschatten haar vaak en snel, zien haar beperking niet. Ook zorgen over dat ze het zelf allemaal niet kan bevatten, de verschillende werelden waarin ze leeft. Bang voor overvraging, ze kan te weinig voor zichzelf opkomen. Geen zorgen over haar lichamelijke ontwikkeling. Haar opgewekte en nieuwsgierige aard, ze is graag gezien door mensen die haar kennen. Leuk: haar humor, haar lach en vrolijkheid. Ze is ook behulpzaam, wil graag knuffelen, is gezellig en kan lekker kletsen.
210032	m	6;3	0;6	Geen zorgen over het gedrag. Het gedrag is als een normaal kind, ze is leerbaar. Leuk: ze is spontaan en lief.
210035	m	10;6	8;5	Geen zorgen over het gedrag, over geen van de ontwikkelingsgebieden. Gezonde, vrolijke, duidelijke meid. Leuk: in feite alles, een meisje om van te genieten.
210037	m	8;0	2;2	Ja, zorgen over sociaal-emotionele ontwikkeling. Heel kwetsbaar, snel uit balans. Vakanties en cadeautjes krijgen blijven enorme obstakels, duurt soms weken om erover heen te komen. Valt dan terug in babygedrag, dan geen contact mogelijk. Problematiek is verminderd, maar zorgen blijven groot! Verder heel lief, geniet van school. Trots als ze iets samen met Pm doet, kan dan intens genieten.
210045	j	7;0	1;0	Zorgen over het angstige gedrag en haar zelfbeeld/zelfvertrouwen. Meerdere keren terugval na ouderbezoek. Plo maken zich hier zorgen over, terugval lijkt steeds langer te duren. Ook voorafgaand aan bezoek in de auto ruzie tussen broertjes. Leuk: Gewoon een leuk kind, giechelkont.
210046	m	10;3	1;1	Zorgen over het slapen, de 'waarom-vragen' (waarom mag ik niet bij M wonen) en over de toekomst, dat ze niet te veel blijft piekeren, maar zich op school kan richten. Leuk: ze vertelt veel, kan mooie dingen maken (creatief) en schrijft kaartjes, is attent.
210047	j	8;7	1;1	Zorgen over of het lukt om hem structuur, normen en waarden bij te brengen en dit zo te houden, ook als hij ouder wordt. Mede ivm ADHD-problematiek. Geen zorgen over zelfredzaamheid. Leuk: humor, imitatie van dansjes of acteurs.
220002	j	7;11	1;10	Geen zorgen over het gedrag.
220005	m	9;1	7;6	Geen zorgen over het gedrag.
220007	m	11;3	6;1	Geen zorgen over het gedrag.
220008	j	9;5	1;0	Geen zorgen over het gedrag. Het feit dat hij vaak liegt en het vol blijft houden baart hen zorgen. Pm weet dan soms niet meer wat ze moet doen.

230002	j	6;11	4;11	Zorgen over of plo het gedrag kunnen blijven hanteren. Ook over zijn impulsieve gedrag, bijv. plotseling iemand van het klimrek duwen. Hij lijkt of hij niet leert van zijn ervaringen.
230003	j	10;10	0;11	Zorgen over de migraine die hij heeft, wijst volgens haar op problemen. Als de migraine ophield, begonnen de poepbroeken weer.
230004	m	6;3	1;9	Zorgen over de periode in internaat en de gevolgen daarvan. Geeft de poppen klappen, huult in haar slaap en roept hysterisch 'au, niet doen!' Zien de toekomst nu verder wel goed, zeker als ze eerst nog even in het pl.gezin blijft.
230005	m	7;0	0;11	Nee, geen zorgen. Als het in deze lijn doorgaat komt het wel goed. Plo denken wel dat ze nog niet helemaal is gehecht.
230006	j	6;8	3;3	Zorgen over zijn gedrag. Nu met onderzoek bezig omdat ze op school bang zijn dat hij straks niet meer te hanteren is. Plo hebben ook zorgen daarover, nu kunnen ze hem nog aan, maar hoe is dit als hij ouder is. Hij moet leren omgaan met dingen die hij niet wil of niet leuk vindt, leren praten hierover.
230007	j	10;2	3;7	Zorgen over de toekomst, omdat hij niet weet waar hij aan toe is. (en plo ook niet).
230008	m	10;10	0;11	Ja, met name Pm, maakt zich zorgen over haar geslotenheid. Ze praat nooit over thuis en altijd is alles goed als je het vraagt. Ook denkt ze dat ze beter is dan andere kinderen. Kinderen willen dan na een paar keer contact niet meer spelen of ze maken misbruik van haar, bv haar rekenkwaliteiten. Zelf heeft ze dit niet door.
230009	j	11;9	1;8	Geen zorgen om gedrag.
230010	j	10;0	1;0	Geen zorgen, het gaat nu prima.
260001	j	6;3	3;11	Ja, zorgen over het gedrag. Het problematische gedrag duurt namelijk al heel lang: hij is al 4 jaar in het pleegezin en verandering gaat maar heel langzaam.
260003	m	6;4	1;10	Ja, zorgen over het gedrag. Met name reacties op speelgoed, zoals slaan van de poppen, het altijd uitkleden van poppen (pop moet altijd naakt zijn), straffen in spelletjes, negatief in spelletjes (pop is altijd stout). Ook het feit dat ze zo in zichzelf is gekeerd, zich afsluit en haar schrikreacties baren Plo zorgen.
260004	j	7;5	4;5	Ja, zorgen over het gedrag. Houdt het baas spelen, de bemoeizucht, het regelen nooit op? Hoe leg je hem uit dat hij daar in de toekomst problemen mee krijgt.
260006	m	11;4	10;6	Ja, met periodes afzetten tegen iedereen, zorgen over dat ze alleen komt te staan. Als ze ergens bij gaat horen zou het negatief kunnen zijn (verkeerde vriendengroep). Niet over: cognitieve ontwikkeling; ze kan een goede opleiding volgen. Leuk: dat ze er is en erbij hoort. Als ze geniet van activiteiten, als ze sportieve prestaties levert, als ze onderdeel is van het gezin.
270002	j	10;6	9;0	
270006	j	7;2	1;6	Ze maken zich zorgen om het gedrag van hem. Hij zoekt negatief contact. Ze zien de toekomst somber in, maar weten dat hij het kan. Maar hoe komt hij op een gezonde manier door zijn negatieve gedrag heen?
320004	j	9;10	3;2	Zorgen over: Kan flink tekeergaan, vooral met voetbal op

				school. In hoeverre zitten genen van vader daarin en kan hij het onder controle houden? Wat als hij 15 is? Thuis is er geen aanleiding toe. Is nu wel minder, ziet vader ook minder. Uit onzekerheid kun je ook schoppen en overschreeuwen van angst. Onzekerheid is zeker. Nu is er bestaansonzekerheid, vroeger was alles onzeker bij hem. Geen zorgen over cognitieve ontwikkeling, leert makkelijk en graag. Wel gehad, misschien FAS. Alcohol is groot probleem geweest vanuit familie. Nu geen zorgen, maar alert: wat voor vragen zal hij tegekomen.
340001	m	9;2	3;5	Ja, zorgen over ongehoorzaamheid, ze drijft van de ene impuls naar de andere. Ze heeft stimulans nodig om de volgende stap te zetten. Pm ziet dit ook maar vindt het minder zorgelijk dan Pp.
360001	j	7;0	2;7	Ja, zorgen over dat hij wel weet hoe hij iets moet doen, maar het niet tot uitvoering kan brengen. Kan ook iets gekocht hebben en dit 2 min. later niet meer weten. Pm denkt dat hij sommige dingen er niet bij kan hebben. Ook op school baalt hij ervan dat hij vaak laatste is, maar hij weet niet wat hij eraan moet doen. Moeilijk voor Pm om hem hierin te sturen en te zien dat het invloed op hem heeft, hij is er sip van. Pm redt het alleen niet, heeft handvatten nodig. Nog lang niet klaar met hem, puberteit komt er nog aan. Pm wil ver gaan voor hem, maar niet ten koste van zichzelf. Vraagt daarom om hulp. Geen zorgen over algemene ontwikkeling. Leuk: Hij is bijdehand en grappig, heeft humor, is vrolijk, lief voor dieren, heeft zelfspot. Het hele jongetje is leuk, zijn koppie ook.
390001	j	10;2	6;2	Zorgen over zijn agressieve uitpattingen, hij kan zijn frustraties niet controleren en zal daar hulp bij nodig hebben. Hij is erg kwetsbaar daarin. Ook zorgen over seksuele ontwikkeling. En hij heeft drang naar drugs, stelen, liegen, die spanning zoekt hij. Ook verkeerd computer gebruik. Geen zorgen over zijn vrolijke karakter, zijn voorkomen en zijn goede wil. Hij is leergierig en wil alles graag. Heeft een hoge dunk van zichzelf en denkt dat hij veel kan. Zegt bijv: 'ik word vrachtwagenchauffeur' maar zal nooit rijbewijs kunnen halen (ivm handicap) Leuk: hij is opgewekt, autootjes zijn een passie, hij is adrem en heeft humor.

SL4. Hechtings- en opvoedingsrelatie. Indicator 3 – contact maken

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Aftastend naar Pm, kon geen waarom-vragen beantwoorden en had een taalachterstand. Pp had moeite met het opdringerige gedrag, ze stelde zich onbereikbaar op, het raakte haar niet. Plo voelden zich machteloos. Totaal op de plo gefixeerd en als een hondje erachteraan lopen. Was naar Pp onderdanig, kon letterlijk en figuurlijk niet praten. Naar Pm kruiperig, dichtklappen, niet om kunnen

				gaan met kritiek. Naar kinderen toe geen eigen identiteit, doet alles wat zij willen. Veel te vrij naar vreemden, aanraken. In het begin niet het gevoel dat plo contact kregen met haar. Ze zocht aandacht, geen contact, dat had ze niet geleerd. Nu wel meer contact met haar. Lichamelijk contact vond ze leuk, grenzeloos daarin. Werd minder, alleen als andere kinderen op schoot zaten, dan zij ook maar nooit als eerste. Maakt geen onderscheid tussen plo en vreemden. Heeft nu meer vertrouwen in plo, ze vraagt meer en neemt meer aan. Knuffelt niet meer overdreven, gaat spelen met één echte vriendin. Zoekt nu steun en troost bij plo.
060004	m	6;7	1;1	Contact met Pm (=oma, m.z.) goed, geeft aan haar misschien wel verwend te hebben, was erg blij dat ze terug was. Luisterde goed in begin. Ze zocht gewoon contact, ook lichamelijk. Maakte niet echt onderscheid. Als M op bezoek kwam zei ze, “nu heb jij niks meer te zeggen he oma, nu is M de baas”. Voordat ze bij Pm woonde al veel troost gezocht, kende als vierjarige het telefoonnummer al uit haar hoofd. Steeds meer contact en vertrouwen, ging meer vertellen over periode bij M en meer over verslaving van M vragen.
060005	j	6;3	1;11	Trok in begin naar Pp, had geen afstand. Contact ging goed, spontaan in gedrag, enthousiast, overal voor in. Hij accepteerde gezag van plo, alles ging goed. Kreeg wel contact met hem, als je vroeg naar school vertelde hij het. Hij zocht contact, wilde op schoot zitten, knuffelen, kusjes geven, stoeien. Eerst hele dag door, werd minder naar Pm, gelijk gebleven bij Pp. Maakte onderscheid Pp en Pm, trok meer naar Pp, Pm telde niet mee als Pp er was. Geen onderscheid tussen plo en vreemden, ging bij iedereen op schoot zitten. Vanaf begin al heel vertrouwd, geen afstand, nu wel meer naar vreemden, alleen nog bij plo op schoot. Nu in huis meer gericht op Pp, bij anderen meer op Pm. Met uitstapjes heel enthousiast.
060006	m	9;11	1;3	Contact: Heel vertrouwd in omgang, normaal. Vertelde veel over zichzelf, over gebeurtenissen, over thuis. Ze zocht heel duidelijk contact, ook lichamelijk. Maakte geen onderscheid tussen Pp en Pm, wel tussen plo en vreemden. Later wel tussen Pp en Pm, Pm hele dagen thuis. Accepteerde gezag uiteindelijk wel. Contact en vertrouwen later wat afgenomen, golfbeweging. Laat zich nu weer minder troosten bij pijn en verdriet. Met uitstapje van tevoren erg zenuwachtig, daarna enthousiast.
060012	j	11;2	6;1	Hing dag en nacht aan Pm, eerste maanden angstig. Hij zocht contact, ook lichamelijk. Snel gewend, komt ook omdat Pm zijn oma is. Contact nu wat minder, meer met vrienden bezig. Is Pm meer gaan vertrouwen en zoekt steun of troost als hij met iets zit. Maakt nu wel onderscheid tussen Pm en anderen, kon op iedereen aflopen, heeft nu meer vertrouwen in Pm dan in

				anderen. Contact is over het algemeen beter geworden.
110001	m	9;5	3;2	Zoekt constant contact met Pp, altijd met Pm. Zoekt lichamenlijk contact met in en uit bed gaan, na het eten. Pm en N nemen initiatief, bij Pp neemt N. meer initiatief. In het begin grenzeloos (bij Pp, duurde 1,5jr), nu spontaan voor stoeipartijtje. Vermeed geen contact, in begin steeds vragen "ben je er wel", "waar ben je". Nu vertrouwen dat Pp er is. Nu minder grenzeloos, minder claimend, ook als eigen kinderen contact hebben. Zoekt nu minder contact met Pp en Pm, is gezonder. Nu spontaner, hoeft niet altijd meer, leeftijdsadequaat. Is Plo veel meer gaan vertrouwen, dat ze er zijn. Zoekt steun en troost bij Plo, bij pijn, verdriet, hulp, boosheid. Praten over haar verdriet. Maakt onderscheid tussen Plo en anderen. Kruip wel makkelijk bij anderen op schoot, maar weet duidelijk het verschil. Checkt ook altijd bij Plo of iets mag. Verdriet stelt ze uit tot Pm er is, zoekt steun en troost bij Plo.
140005	m	6;4	3;6	Was in het begin een allemansvriendje. Zocht lichamenlijk contact met plo, was prachtig, maakte geen onderscheid tussen Pp en Pm, maar ook niet tussen plo en anderen. Contact werd steeds beter. Ze zoekt contact voor de gezelligheid, steun of troost bij pijn. Nog steeds weinig onderscheid tussen Pp en Pm, wel tussen anderen; gaat niet meer op iedereen af maar houdt afstand.
140008	j	6;2	6;1	Vanaf een half jaar werd hij éenkennig naar Pp en met name Pm. Pp kon hem ook troosten, maar gaf en nooit eten of verschoning i.v.m. visuele handicap. Zeker contact met hem, hij reageerde op plo. Was, en is nog steeds, een echte knuffelbaby. Maakte onderscheid tussen Pp en Pm, heeft met allebei eigen dingen. Kusjes zijn alleen voor Pm. Maakt ook onderscheid naar anderen, trok over het algemeen nooit naar anderen toe, nog steeds niet. Contact bleef zo, laat zich troosten, zoekt met pijn Pm op. Bleef buitenshuis altijd bij Pm in de buurt, houdt plo nog steeds in de gaten, maar gaat meer spelen. Meer met andere kinderen spelen, dingen uitproberen, ondeugend zijn.
200001	m	11;10	1;5	Contact met plo ging prima, normaal, hadden plezier. Maakte geen onderscheid tussen Pp en Pm. Minder met visite, dan kroop ze weg of wilde niet mee. Vanaf begin contact met haar, had vertrouwen en plo, voelde zich meteen op haar gemak. Later steeds meer verzet, grote mond, constant aandacht vragen. Alles ging bergafwaarts, bij straf ging ze schelden, tieren, nagels bijten, bed onder bloed smeren. Opstandiger tegen Pm dan tegen Pp. Vrijer tegenover familie en bezoek. Voelt zich thuis; zegt vaak 'ik wil niet meer weg'.
200002	m	7;7	6;4	Ze klampte zich vast aan Pm, had dan geen boodschap aan Pp, maar ging daar ook wel bij op schoot zitten. Pm moest in de buurt blijven, ook tijdens het spelen, dit kon ze niet alleen. Pm moest alles met haar doen. Later goed contact, voelde zich ook veilig bij Pp. Bij dreiging van buiten trok ze naar Pm, als Pm er niet was

				klampte ze zich aan Pp vast. Pm kreeg geen vat op haar. Ze was blij als iedereen er was. Later kwam ze meteen naar plo als ze angstig was.
200004	m	10;9	1;5	Naar Pm toe afstandelijk, naar Pp zoekend. Naar anderen toe heel aanpassend en claimend, alleen volwassenen, kinderen kon ze niets mee. Verder naar plo toe aangepast, ging goed. Ze zocht contact op, claimde zelfs. Lichamelijk contact minder, ze weerde het niet af maar deed het niet uit zichzelf. Behalve als ze dacht dat het moest, bijv. als ze Pm van opa een kusje moest geven, maar liever niet. Maakt onderscheid tussen Pp en Pm. Met Pp natuurlijker contact, Pm probeert ze in alles uit. Maakte geen onderscheid tussen plo en vreemden, kindertehuisgedrag; alle aandacht is welkom. Na 9 maanden gewend, begon plo papa en mama te noemen. Meer vertrouwen, minder eigenwijs, meer kind zijn. Meer acceptatie en begrip voor gezag, overgang van macht naar gezag. Liet meer contact toe, ook lichamelijk, werd meer, ook meer natuurlijk. Ook minder aandacht vragen van anderen, onderscheid, plo staan nu voorop.
200005	j	7;3	4;11	Hij probeerde het m.n. Pm altijd naar de zin te maken, bang dat ze boos zou worden. Pp kon wel boos worden, daar zocht hij meer contact mee en was hij niet bang voor. Als hij het 'moeilijk' had met Pm zocht hij troost, geruststelling en aandacht bij Pp. Contact zoeken was eenzijdig van Pm's kant, maar ook niet te veel (zowel Pm als Pp) want hij zou weer vertrekken. Hij accepteerde gezag, bij het angstige af naar Pm toe, ging later beter. Werd naar Pp toe opener, met Pm niet echt contact. Zocht het ook niet, maar onderging het. Ging bij Pp wel langzamerhand op schoot zitten. Lichamelijk contact van Pm liet hij niet toe, van Pp wel, daar kon hij zich aan overgeven en kwam hij spontaan kusjes geven. Heel duidelijk onderscheid. Geen onderscheid tussen plo en vreemden, zocht actief contact met mannen, zei tegen alle mannen papa. Later wel. Later iets meer contact met Pm, meer vertrouwen, komt met meer uit zichzelf bij Pm, laat zich nu ook door Pm troosten. Met een uitje heel angstig plo kwijt te raken, heel aanklappend, nu beter.
200006	m	11;5	3;1	Er is geen contact, erg oppervlakkig. Ze weert het niet af en zoekt het niet op. Ze maakt nauwelijks onderscheid tussen Pp/Pm en anderen. Als je te dichtbij komt, dan doet ze haar ogen dicht en valt ze stil. Lichamelijk contact liet ze toe, maar ze vertoonde geen reactie. Er is een zeer kleine verbetering te zien, maar nog steeds weinig vooruitgang in toenadering, ze is nauwelijks te troosten. Ze is meer open naar vreemden dan naar Plo. Ze slaat nog steeds haar ogen neer en valt stil als je te dichtbij komt.

				Bij een uitstapje loopt ze 2 meter achter het gezin.
200007	j	7;0	3;10	Met knuffelen en stoeien claimend en wild en plakzoenen, erg raar. Bang dat plo 's avonds weg zouden gaan. Geen onderscheid, allemansvriend, knuffelde iedereen. Hij accepteerde gezag van plo. Plo wel contact met hem, hij was aftastend, maar begreep veel. Hij zocht duidelijk contact met Pm, claimend, zij was direct mama, Pp was mama's vriendje. Onderscheid Pm, maar bleef iedereen papa noemen. Lichamelijk contact liet hij toe. In begin weinig onderscheid met anderen, even aftasten, maar daarna op schoot en knuffelen. Ook na straf wilde hij snel een knuffel, nog meer geworden. Meer vertrouwen in plo, eerst bij afscheid hysterisch, nu kusje en zwaaien. Hij kon zich altijd al goed laten troosten door plo. Maakt onderscheid, heeft voorkeur voor Pm. Met vreemden nog steeds raar, na overlijden van M begon hij moeder van een vriendje mama te noemen en wilde een kusje. Terugval in contact met plo na overlijden M, wilde toen een nieuwe mama zoeken, snel weer over. Nu claimt hij de juf en een tante.
210006	j	8;0	1;0	Het contact bracht geen spanningen met zich mee. In nieuwe situaties bleef hij even bij plo in de buurt, daarna ging hij snel op onderzoek uit. Klikte ook goed met pleegzusje. Hij zocht ook verder veel contact, moest soms worden afgeremd, ook lichamelijk zocht hij veel contact. Hij maakte geen onderscheid tussen Pp en Pm. Hij was erg open naar vreemden toe, maakt makkelijk contact. Maar maakte wel onderscheid, trok meer naar plo toe. Als duidelijk was wat van hem gevraagd werd, accepteerde hij gezag. Na 2 à 3 weken gewend, hij werd rustiger, sliep rustiger, wist meer zijn plaatsje, hoe het er daar aan toe ging. Hij groeide op alle gebieden, werd meer zichzelf. Het contact wordt nu wat moeilijker, hij is meer bezig met de uithuisplaatsing. Hij zoekt nog steeds contact, maar houdt soms wat meer afstand en is minder gericht op knuffelen. Hij maakt nog steeds geen onderscheid tussen Pp en Pm, nu meer tussen plo en vreemden. Hij is meer op plo gericht, zocht veiligheid bij hen. Bij uitstapjes of bezoeken zijn plo duidelijk de vertrouwde figuren.
210018	m	8;1	0;5	In het begin maakte ze makkelijk contact met iedereen, er was geen verschil tussen kinderen en volwassenen. Ze wilde wel de dienst uitmaken (ouderrol). Ze zocht vanaf het begin contact en liet ook lichamelijk contact toe. Ze gaf de indruk direct gewend te zijn aan het gezin. Na 3 weken nadat ze op haar plek werd gezet is ze "normaler" gaan functioneren. Ze hadden het idee dat ze gewend was omdat ze toen wat meer rust in doen en laten leek te hebben. Ze leek geaccepteerd te worden door het hele gezin, ze hoefde zich niet meer zo te bewijzen. De contactname is hetzelfde gebleven. Ze vindt het al vanaf het begin leuk om te stoeien, knuffelen, kusje te geven. Ze maakt nu ook meer onderscheid tussen personen, i.p.v. dat iedereen haar vriend is. Ze is Plo ook meer gaan vertrouwen en zoekt troost en steun bij hen. Ze maakt

				onderscheid tussen Pp en Pm: met Pp meer stoeien en komt eerder naar Pm toe om haar iets te vertellen of te vragen, ook vertrouwelijker met haar. In het begin concurrentie om ouderrol, nu minder op uitzonderingen na. Autoriteit van Pm geldt zwaarder dan van Pp. Er is sprake geweest van een terugval in haar contactname. Nadat ze had gehoord dat ze terug moest naar M was ze dwars, stil, teruggetrokken en niet meer spontaan. Ze leek zorgen te hebben en hierover te tobben. Ze maakte geen toekomstplannen in het pleeggezin meer. Door de tijd die is verstreken is het minder geworden. Het is een lekkere meid maar ze houdt nu wel een slag onder de arm, maakt nog geen echte toekomstplannen.
210027	m	5;11	5;5	In het begin had ze duidelijke voorkeuren. De zus van Pm mocht ze niet, ze ging dan huilen. Verder maakte ze goed contact, ze maakte ook goed oogcontact. Ze zocht zelf contact, lichamenlijk en door middel van geluiden. Meteen vanaf het begin af aan liet ze lichamenlijk contact toe, ze vond baby-massage heerlijk. Plo hebben het idee dat ze heel snel gewend was, er was niet echt een moment te noemen waarop ze precies gewend was. Ze draaide meteen mee in het gezin. Ze maakt nu veel contact, veel lichamenlijk contact. Ze kan heel rustig spelen en ineens een knuffel geven. Vaak een keer in het kwartier. Soms kan ze voortdurend achter je aan lopen. Vanaf het begin had ze vertrouwen in Plo. Ze zoekt ook troost of steun bij Plo, nooit bij haar biologische moeder. Ze maakte niet echt verschil tussen Pp en Pm in haar manier van contact maken. Er is nu sprake van een echte moeder-dochter relatie, Pm geeft aan dat ze samen kunnen keuvelen. Er is niet echt verschil met een gewone moeder-dochter relatie. Ze maakte wel onderscheid tussen vreemden en Plo. Wanneer ze vreemden zag kroop ze weg achter Plo. Ze was verlegen en keek de kat uit de boom. Vooral buiten op straat was dit het geval. Er is verandering in gekomen, ze maakt iets minder verschil in haar manier van contact maken. Ze speelt nu bij andere kinderen thuis en gaat gemakkelijker met vreemden om. Ze zoekt Plo dan wel op bij pijn of verdriet.
210028	j	6;11	1;10	Vanaf het begin maakte hij op een normale manier contact, het was een spontaan kind. Hij zocht veel contact en liet lichamenlijk contact toe. Plo geven aan dat het pleegkind vanaf het begin af aan gewend was. Dat idee kregen zij door alles: zijn vrolijkheid en zijn hele doen en laten. Nu maakt hij nog steeds op een goede manier contact, hij komt bij Plo staan en vertelt hele verhalen. Plo geven aan dat hij geen onderscheid maakte tussen Pp en Pm in zijn manier van contact maken. Het pleeggezin was al bekend en vertrouwd (buren).
210029	m	9;7	2;8	In het begin veel lichamenlijk contact, bij plo zitten, dicht in de buurt zijn, aanhankelijk. Dit zocht ze zelf op. Na 2 à 3 maanden gewend, toen begon ze de confrontatie op te zoeken. Is nu nog meer lichamenlijk ingesteld, heeft hier veel behoefte aan. Een natuurlijk verloop, komt lekker naast je zitten op de bank.

				Ze is plo meer gaan vertrouwen, ze voelt dat plo haar begrijpen en zoekt steun en troost bij hen. Ze maakt onderscheid tussen Pp en Pm, Pm is 'hoofdopvoeder' maar Pp accepteert ze ook. Ook maakt ze onderscheid tussen plo en vreemden. Nu gaat ze wel met vreemden mee, maar Pm moet het wel goed vinden, ze is aanhankelijker naar Pm. Het contact is intensiever en intenser geworden de laatste tijd. Relatie met Pm is erg goed, Pm probeert zich goed in te leven, ze lijkt dat aan te voelen en zegt dat Pm haar begrijpt. Ze lijkt zich veilig te voelen bij Pm, maar hangt ook erg aan haar en laat Pm veel voor haar doen.
210032	m	6;3	0;6	In het begin ongecontroleerd, onbehouden in contact maken. Lichamelijk veel stoten bij knuffelen, dit zocht ze wel direct op. Heel snel gewend, vanaf de eerste dag prima gevoeld, na een maand gewend. Ze wist de weg, haar plekje in pleeggezin, zelf taken toegeëigend. Contact is gelijk gebleven. Is plo meer gaan vertrouwen, praat meer, vraagt Pm erom en zoekt steun en troost, bij zowel Pp als Pm. Maakt hierin geen onderscheid, degene die haar straf heeft gegeven zoekt ze op om het weer goed te maken. Ook geen onderscheid tussen plo en vreemden, heel open contact en met iedereen knuffelen, is nog steeds zo. Over het algemeen wel beter.
210035	m	10;6	8;5	Praatte heel veel, volkomen onverstaanbaar. Knuffelde graag, genoot van samenspelen. Het klikte meteen. Ze zocht contact, ook lichamelijk, ze genoot ervan. Behalve met luiers verschonen, dan verstarde ze, als plo bleven praten werd ze rustiger. Snel gewend in gezin, reageert over het algemeen ontspannen op plo. Nu prima met contact, volkomen gehecht kind. Het vertrouwen in plo is goed en ze zoekt steun en troost bij hen. Pm altijd aanwezig dus meer contact met haar, maar Pp ook meteen belangrijk. Beiden plo zijn even belangrijk. Maakt ook onderscheid tussen plo en vreemden, zeker geen allemansvriend. Nu een gewone, gezonde afstand naar vreemden, met neiging naar verlegenheid.
210037	m	8;0	2;2	Heel angstig. Bijv. met optuigen kerstboom, leuk maar heel gespannen. Ze liet een bal vallen, dan helemaal van de kaart, bang dat ze stout was, dat Pm boos zou zijn. Dit bleef ze vragen, ook aan de anderen in huis, werd steeds banger. Weerde contact af, geen oogcontact. In het begin extreem aangepast. Ook lichamelijk op afstand. Na 9 mnd meer contact, na overlijden oma Pp. Vroeg zich toen af dat als ze zelf dood zou gaan, ze nooit meer bij Pm zou kunnen wonen en deze dan erg zou missen, sindsdien meer contact. Contact blijft wel gereserveerd, graag controle houden, niet spontaan en ontspannen. Wel meer contact, maar niet veel vanuit haar behoefte. Kijkt veel af van haar jongere broertje, die wel spontaan en ontspannen contact zoekt met Plo.

				Vertrouwen in Plo iets gegroeid, weet dat ze beloftes/afspraken nakomen. Durft zich, wel gespannen, achterover te laten vallen op schoot van Pm, maar misschien omdat ze dit van broertje ziet. Vraagt veel bevestiging, laat zich wel troosten. Pp speelt ze veel meer uit, vraagt dan meer hulp. Bij Pm niet, daar zoekt ze steun en troost. Nog steeds zo, maar dan versterkt. Onderscheid Plo en anderen, tegen anderen erg lief, tegen Plo veel minder, maar zo dat anderen dat niet zagen. Ze laat zich nu veel meer zien, speelt Plo niet meer uit naar derden, nemen steeds belangrijkere plek in in haar leven. Naar Pm veel aanhankelijker dan naar anderen.
210045	j	7;0	1;0	Komt vanaf het begin vanzelf naar Pm toe, stelt vragen. Naar Pp alleen als Pm er niet is. Ook lichamelijk contact, maar hij vermeed contact met mannen. Dit is hetzelfde gebleven. Hij durft nog weinig zelf te ondernemen, heeft Pm steeds nodig. Is plo wel meer gaan vertrouwen, hij durft meer dingen waarin hij succeservaringen heeft opgedaan. Zoekt niet zozeer steun of troost bij pijn, boosheid en verdriet, maar vraagt hulp Maakt onderscheid tussen Pp en Pm, vraagt Pm eerder om hulp. Maakt ook onderscheid tussen plo en vreemden, zoekt dan steun bij Pm en kijkt de kat uit de boom. Gaat steeds beter, meer vertrouwen en minder angstig. Hij weet waar hij aan toe is, veilige situatie voor hem.
210046	m	10;3	1;1	Contact bleef gelijk, ze kwam al ieder weekend. Ze zocht contact; praten, kroelen, knuffelen, daar leek ze behoefte aan te hebben en deed ze vaak, nu nog steeds. Na 2 a 3 maanden was ze gewend, werd rustig. Ze kreeg toen een nieuw bed en zei 'nu voel ik me rustig'. Ze is Pm meer gaan vertrouwen en zoekt heel veel steun en troost bij haar. Weinig onderscheid tussen Pm en anderen, wel wat netter gedrag en wat minder intiem. Is nu nog steeds zo. Over het algemeen gaat het beter, ze kent de regels nu.
210047	j	8;7	1;1	Manier van contact maken is moeilijk te beschrijven, Pm = oma en kent hij al zijn hele leven. Hij weerde contact niet af, maar was vriendelijk, liet lichamelijk contact toe. Na 3 maanden gewend, was hij niet meer verdrietig, at beter en zei hij zelf dat hij zich veilig voelde bij Pm. In contact nog hetzelfde, wel meer vertrouwen in Pm, gelooft sneller wat ze zegt en zoekt veel steun bij haar. Maakt onderscheid tussen Pm en anderen, was vriendelijk met iedereen, maar liet daar zijn verdriet niet zien en zoekt bij hen geen troost. Gaat over het algemeen beter, hij groet en praat minder terughoudend.
220002	j	7;11	1;10	Pp werd genegeerd, telde eigenlijk niet mee. Wees contact met hem af. Hij had eigenlijk nooit een vaderfiguur gekend. Pm werd voor alles gevraagd, moest overal bij zijn. Gedurende de eerste tijd dat het kind bij hen was het even aftasten, even ontdekken hoe je met elkaar omgaat, grenzen verkennen. Hij was heel erg eisend, grenzen uittesten, kletste overal doorheen. Vanaf het begin hadden

				ze het gevoel dat ze contact hadden met het kind, wilde veel bij Pm zijn. Riep om hulp wanneer nodig en wist zo angsten te overwinnen. Hij had vertrouwen in hen, was ontvankelijk voor aandacht, zat veel op schoot. Hij wilde nergens heen waar andere kinderen waren. Hij wilde niet mee, bleef buiten staan. Eenmaal binnen geen bijzonderheden, alleen jaloezie. Hij was erg op volwassenen gericht. Wanneer er andere mensen op bezoek kwamen keek hij de kat uit de boom en zocht Pm op. Tegenwoordig gaat hij meer zijn eigen gang tijdens bezoek. Op een gegeven moment (na zo'n 6 mnd) hadden Plo het gevoel dat periode van gewenning achter de rug was. Dat was heerlijk. Het contact werd intenser. Het pleegkind kreeg weer vertrouwen. Hij liet zich troosten en vertelde Plo wat hem dwarszat. Hij testte ook minder uit, ging minder ver en hield zich beter aan afspraken. De verandering is zo gebleven.
220005	m	9;1	7;6	In het begin had ze een scherpje om zich heen, binding was moeilijk. Ze was erg vriendelijk, maar op afstand. Het contact met plo ging probleemloos. Ze voegde zich gemakkelijk in het gezin. Vrij vlug contact met haar, blij als ze Pm zag, armpjes uitstrekken. Lichamelijk contact onderging ze meer, van Pp minder dan van Pm. Wel heel gemakkelijk in contact, ze was een allemansvriendje. Na enige tijd wel onderscheid tussen plo en vreemden. Het contact werd meer, ze zocht het ook zelf. Ook lichamelijk. Ze laat zich troosten als ze pijn en verdriet heeft. Is plo duidelijk meer gaan vertrouwen, bepaalde rituelen waren belangrijk, bijv. bij naar bed brengen op schouders Pp. Ze maakt nu onderscheid tussen plo en vreemden. Uitstapjes gingen normaal, vond ze leuk.
220007	m	11;3	6;1	In het begin hing ze enorm aan Plo, ze was erg claimend, plakkerig. Ze had constant bevestiging nodig. Opvallend was dat in de omgang met hen knuffels ontaarden in pijn doen/knijpen. Verder viel op dat het pleegkind zich zomaar thuis voelde: pleegkind was "veel te eigen" met de gezinsleden. Noemde Plo al snel papa en mama. Ze maakte geen onderscheid tussen Pm en Pp. Ze zocht zeer veel contact. Iedereen van het gezin werd opgezocht zodra ze thuis kwam: was iedereen er nog? Ze zoog alle aandacht als een droge spons op. Verder viel op dat het pleegkind ook bij vreemden zo op schoot kroop: juist bij vreemden! Ze was te gemakkelijk in lichamelijk contact, ze kende geen grenzen. Ze gedroeg zich dus te vrij. Er was sprake van een groei in het contact. Tijdens de eerste maanden moesten ze elkaar leren kennen. Ze overviel Plo met haar vorm van contact maken en vooral "vasthouden". Dit werd steeds normaler in de loop der jaren. Het contact werd normaler, minder oppervlakkig en wisselend. Het dwingende werd ook steeds minder. Naar zeggen van Plo perfect. Naar vreemden toe toont ze distantie en bij Plo voelt ze zich thuis, eigen. Ze is totaal opgenomen in het gezin. Nog steeds komt ze regelmatig even knuffelen, ze is een schootkind. Maar het gedrag werd gericht,

				normaler. Ook konden Plo even weg zonder haar, zonder dat ze in paniek raakte.
220008	j	9;5	1;0	In het begin viel het op dat het pleegkind met name op Pp was gericht en veel afstandelijker naar Pm reageerde. Het pleegkind ontweek Pm, wanneer Pp aanwezig is vraagt hij dingen aan hem. Het contact heeft zich in de loop van de tijd ontwikkeld. In het eerste half jaar was het gematigd, daarna intenser. Er kan nu gesproken worden over zijn gedrag (positief/negatief) waarna ze weer verder kunnen met elkaar. Hij vond het leuk om te stoeien met Pp, hij kon goed meedoen in gezinssituatie: "gek doen met elkaar". Wanneer een lichamelijke aanraking echter onverwacht is, dan verstijft hij. In het begin maakte hij geen onderscheid in wijze van contact maken tussen Pp/Pm en vreemden: hij was heel gemakkelijk in het contact, hij zou zo bij vrienden kunnen blijven. Sinds kort is daar verandering in gekomen. Sinds de zomervakantie is het contact intenser geworden. Hij zocht lichamenlijk contact met zowel Pm als Pp: dit contact zocht hij niet uit zichzelf maar als de andere kinderen het ook zochten. Hij neemt niet zelf het initiatief. Hij durfde ook brutaler te reageren naar Plo toe, doordat hij meer durft te zeggen voelt hij zich waarschijnlijk veiliger voelt in het pleeggezin. Hij zegt ook dat hij van zijn pleegouders houdt. Ook laat hij zich troosten door Pm, nog geen situaties voorgevallen dat Pp dan thuis was. Hij maakte ook niet langer zo'n duidelijk onderscheid tussen Pp en Pm: hij stelt nu ook vragen aan Pm en kijkt haar daarbij aan. Indien er vreemden zijn gaat hij bij zijn broer zitten. Als er niets aan de hand is gaat het contact goed, bij stiekeme dingen ontwijkt hij Plo: hij zoekt dan zo min mogelijk contact.
230002	j	6;11	4;11	Vanaf het begin klikte het tussen pk en Plo, hij wilde aangehaald worden. Met voorlezen en zingen ging hij op schoot zitten. Hij accepteerde gezag. Maakte onderscheid tussen Pp en Pm, bij pijn naar Pm, voor activiteiten naar Pp. Hij was wel een allemansvriendje. Hij zocht contact, ook lichamenlijk, werd meer. Later maakte hij ook onderscheid tussen Plo en vreemden. Hij accepteerde gezag alleen maar meer, het contact werd intenser. Met een uitstapje bleef hij bij Plo in de buurt en hield hen in de gaten.
230003	j	10;10	0;11	Hij was in het begin heel aanhankelijk aan Pm, wilde steeds met haar mee. Hij was dankbaar voor de aandacht die hij kreeg. Wilde ook bij Pm slapen. Lichamenlijk contact weerde hij wel af, het is een kind dat je niet kunt knuffelen. Maar hij wilde niet alleen zijn, Pm moest in de buurt blijven. Hij maakte geen onderscheid tussen Pm en anderen. Hij had een terugval na het vertrek van zijn pleegzus, had nergens zin in en was stil. Als hij niet kan slapen zegt hij 'ik denk dat ik vanavond bij de honden slaap' (die liggen bij Pm op bed), hij wil niet alleen zijn. Hij vertrouwt Pm meer, maar wil nog steeds geen lichamenlijk contact. Hij vertelt wat makkelijker, er is meer contact, vertelt dingen die hij nooit eerder vertelde. Ook over school vertelt hij nu.

230004	m	6;3	1;9	Heel blij naar plo toe. Steeds controleren of ze er nog wel waren en hen opwachten om te knuffelen. Ze voelt zich thuis in pl.gezin. Als er vreemden zijn zoekt ze bescherming bij Plo. Als ze verdrietig is gaat ze naar Pm. Contact is goed, zoekt veel steun bij Plo en knuffelde veel. Ze maakt heel duidelijk onderscheid tussen Plo en vreemden. Lichamelijk contact zoeken, knuffelen, wordt alleen maar meer. Ze maakt ook contact met leeftijdsgenoten, naar anderen stelt zij zich wat gereserveerder op, wantrouwend naar vreemden. Tijdens een uitje is ze niet te houden, vindt ze geweldig. Ze moet er wel op voorbereid zijn.
230005	m	7;0	0;11	In het begin was ze erg volgzaam en erg vrij naar anderen toe, aan iedereen aandacht vragen en op schoot zitten. Vond het leuk om in pl.gezin te zijn. Ze zocht houvast, bleef in de buurt en wilde steeds aandacht. Het contact was oppervlakkig. Knuffelen en op schoot nemen accepteerde ze. Geen onderscheid tussen Pp en Pm. Naar vreemden was ze vrijer dan naar Plo, met name bij mannen op schoot kruipen. Eén persoon claimen in gezelschap. Contact met Plo werd steeds beter. Nu ook als er vreemden zijn naar Plo toe. Vertrouwen is groter geworden, weet dat Pm beloftes nakomt.
230006	j	6;8	3;3	Hij kwam in het begin wel naar Plo toe met iets, maar je zag hem denken 'meen je dit of niet'. Hij was blij in het pl.gezin te zijn, maar gaf ook aan dat hij M miste. Hij was heel voorzichtig. Het contact ging moeizaam, je moest echt zijn vertrouwen winnen (ook al was hij voor de 2^e x in dit pl.gezin=opa en oma). Hij kroop wel op schoot, maar was eerst mat en down, je moest hem dan aanhalen wat hij niet afweerde. Stoeien kon hij in het begin niet vanwege de mishandelingen. 's Avonds wilde hij graag even bij Pp liggen. Onderscheid tussen Plo en vreemden, dan was hij afstandelijk. Na ongeveer 2 maanden weer helemaal gewend, was vrolijker, zachter, meer meevoelend. Het vertrouwen kwam terug. Hij accepteert gezag, maar zoekt de grenzen wel op. Meestal zocht hij lichamelijk contact als hij moe was. Plo werden steeds belangrijker voor hem, steeds meer vertrouwen. Hij vertelt geheimpjes en groeit en ontwikkelt. Hij laat zich troosten, behalve bij pijn en bloed, dan moet je aanhouden om er naar te mogen kijken.
230007	j	10;2	3;7	Hij voelde zich direct veilig door de regels, kroop ook direct op schoot. Wel accepteerde hij gezag moeilijk, protesteerde veel. Hij zocht contact, ook lichamelijk. Maakte onderscheid tussen Plo en anderen. Hij liet zich steeds meer troosten, begon meer te vertellen en te vertrouwen.
230008	m	10;10	0;11	Wilde in het begin niet aangeraakt worden door Plo en ze keek ze niet aan. Formele relatie, geen diepgang en gezelligheid. Ze deed waar ze zelf zin in had, maar accepteerde wel gezag van Plo, als ze wat zeggen deed ze het en probeerde ze het hen naar de zin te maken. Maakt wel onderscheid tussen vreemden en Plo+familie.

				Na ongeveer 7 mnd gewend, veel vrijer, spontaan een arm om je heen slaan. Ze helpt uit zichzelf, wil kusjes en kan soms hartelijk lachen. Maar gaat Plo ook uitproberen. Laat Plo nog steeds niet toe in wat haar bezig houdt. Wel meer vertrouwen in hen, ze gaat geruster slapen en heeft geen nachtmerries meer. Het contact is erg op zichzelf gericht. Pm heeft het idee dat zo naar een ander gezin zou kunnen gaan.
230009	j	11;9	1;8	In het begin was hij naar Plo toe afwachtend en terughoudend. Hij had moeite met begrijpen en was erg gespannen. Tegen vreemden gaf hij wel antwoord. Hij luisterde goed. Hij weerde contact niet af, maar zocht het ook niet. Stoeien vond hij leuk, maar was er onhandig in, nu wel veranderd. Onderscheid, trok eerst meer naar Pm. Pp moest nog wennen en werd ook onzeker van hem. Maakte geen onderscheid tussen Plo en vreemden. Hij zoekt nog steeds niet echt contact, het blijft eenrichtingsverkeer. Hij begrijpt Plo nu wel beter. Het vertrouwen is iets beter, hij durft wat meer te vragen. Hij laat zich wel troosten.
230010	j	10;0	1;0	In het begin was hij wat terughoudend, bang dingen verkeerd te doen. Contact ging goed, alles ging leuk. Hij accepteerde gezag van Plo. Hij werd steeds opener. Contact weerde hij niet af, ravotten doet hij nog steeds graag. Onderscheid; Pm was het belangrijkste, maar ging wel met Pp overal mee naartoe. Geen onderscheid tussen Plo en vreemden. Nu nog steeds graag stoeien, maar niet op schoot, is hetzelfde gebleven. Het vertrouwen is gegroeid, als er iets is vertelt hij dat nu eerlijk, hij is niet meer zo bang voor straf. Hij laat zich zelden troosten.
260001	j	6;3	3;11	Gedurende de eerste tijd hield het pleegkind Pm erg in de gaten, ze mocht niet weg. In het begin sloot hij zich erg af, trok dan een neutraal gezicht, was niet te peilen. Hij zocht niet echt contact. Lichamelijk contact weerde hij af, wanneer je hem plotseling wilde oppakken dan reageerde hij afwerend. Knuffelen wilde hij niet. Op schoot wilde hij wel bij Pm en zusjes, niet bij Pp. Dit gebeurde niet uit zichzelf, alleen als J. het deed (oudere broertje). Bij mannen had hij angst voor stoeien. Tijdens een uitje gedroeg hij zich dwars en vervelend, alles doen om aandacht te trekken. Tegenwoordig kunnen Plo hem aanspreken op zijn "gesloten" gezicht en dan kan hij weer gewoon kijken. In het begin hadden vreemden voor hem de voorkeur, het heeft twee jaar geduurd voordat dat veranderde. Tegenwoordig komt hij naar Pm toe als er iets is. Na verloop van tijd heeft pleegmoeder niet het idee dat ze meer contact kreeg met het pleegkind. Hij komt niet zelf voor contact naar Pm toe, hij komt voor zijn eigen natje en droogje (gericht op wat hij zelf wil). Hij komt wel voor een kusje (misschien na-apen Justin), het lijkt niet alsof hij er behoefte aan heeft. Dit doet hij bij Pm, bij Pp is het nog minder. Hij komt naar Plo toe als hij iets wil hebben/vragen. Hij komt soms hele verhalen vertellen, hij verzint er dan op los. Het blijkt elke keer dat zo'n verhaal dan toch te maken heeft met een vroegere beleving. Dit gedrag

				ging hij steeds meer vertonen. Later geeft Pm aan dat ze het idee heeft dat pleegkind wel meer contact leek te zoeken met haar. Hij luistert naar haar het beste. Ze mag ook nooit weggaan. Hij wil dat Pm alles van hem ziet. Als pleegkind verdrietig is zoekt hij troost bij Pm. Er is een terugval geweest in zijn gedrag; toen Plo een weekend weg waren was hij helemaal overstuurd en duurde het lang voordat het weer normaal was (meer dan half jaar): schreeuwen, krijsen en pesten. Doordat Plo niet meer weg zijn gegaan geen terugval meer.
260003	m	6;4	1;10	Het contact met Plo is altijd goed geweest. Ze was juist erg aanhankelijk en wilde veel aandacht hebben. Ze zocht ook veel lichamelijke contact en vleide zich tegen Plo aan. Het viel Plo op dat ze bang was voor lichamelijke contact met mannen, ze ontweek Pp met lichamelijke contact. Ze zocht veiligheid bij Plo en kwam constant tussen hen in zitten. Plo hadden het idee dat ze zich op haar gemak voelde, ze straalde uit dat ze zich op haar gemak voelde. Ze begon ook te vragen hoe lang ze nog mocht blijven. Volgens Plo groeide ze uit van een angsthaas naar een vrij kind. Ze maakte onderscheid tussen Plo, trok meer naar Pm toe, zij was ook meer thuis. Van vreemden moest het pleegkind niets hebben. Na verloop van tijd werd ze opener naar vreemden. Ook groeide het contact met Plo. Ze begon meer te praten, meer te vertellen. Ze liet merken dat ze het weer fijn vond om thuis te zijn na bezoeken aan P en M. Het lijkt alsof ze bij haar vader en moeder op bezoek is en echt weer thuis is bij Plo. Ze begon ook steeds meer te vertellen over de bezoeken en over vroeger. Ook andere dingen ging ze bespreken met Plo, zoals dingen van school. Ze zocht lichamelijke contact, wilde samen met Pm onder de douche. Pleegkind was altijd te troosten bij pijn of verdriet. Ze bleef gesloten wat betreft gevoelens omtrent haar vader. Er is een terugval geweest in de contactlegging, weer over gegaan.
260004	j	7;5	4;5	Toen het pleegkind in het pleeggezin kwam noemde hij Pm meteen mama en liep als een hondje achter haar aan. Hij toonde verlatingsangst. Kon niet zonder Pm. Dit nam na 2 maanden af, hij kreeg vertrouwen dat Pm terug kwam. Pleegkind heeft sterkere band met Pm, zij gaat intensief met pleegkind om. Vanaf het begin contact en langzaam gegroeid. Hij weerde contact niet af, zocht het op zijn manier op. Hij wilde aan het begin geen lichamelijke contact, vond het eng. Knuffelen kende hij niet, heeft hij later geleerd. Hij wilde eerst niet omsloten worden. Wat betreft de contactontwikkeling met Pp zei Pp dat hij niet aan kon geven of hij echt contact had met het pleegkind, in het begin zeker niet (pleegkind was erg afwachtend). Het contact is wel iets meer geworden. Het pleegkind maakte onderscheid tussen vreemden en Plo, was meer op Plo gericht. Na verloop van tijd minder gesloten naar vreemden. Pleegkind heeft geen terugval vertoond in zijn manier van contactlegging.
260006	m	11;4	10;6	Bij Pm contact vermijdend, bij Pp contact zoekend. Pm begrijpt dit omdat ze ineens bij M is weggehaald na 10 mnd.

				Lichamelijk contact; bij Pp op schoot zitten. Bij Pm alleen als Pp niet in de buurt was. Langzame ingroei in gezin, geleidelijke overgang doordat grootouders in het begin veel in het gezin zijn geweest, langzaam afgebouwd tot oppassen. Gewend toen ze met het dagelijks ritme ging meedraaien. Ze maakt niet veel lichamelijk contact, op schoot zitten bij Pp niet meer. Maar ook geen afweer van lichamelijk contact. Periodes met Pm dat ze niet reageert op Pm, sluit zich dan af, is prikkelbaar, roept prikkelbaarheid op bij Pm en komt tot explosie. Pp neemt het dan over, wordt uitgepraat en gaat dan weer beter. Na start speltherapie komt het minder voor en gaat het sneller voorbij. Zoekt steeds meer steun en troost; na bezoeken aan familie vertelt ze wat ze vervelend vindt, wat haar verdrietig maakt. Ze maakte onderscheid tussen Pm en Pp, altijd bij Pp op schoot, bij Pm alleen als Pp er niet is. Nu meer praten met Pm, minder bij Pp, contact is meer gelijk verdeeld. Maakte wel onderscheid tussen anderen en plo, vertrouwelijker met plo. Ze heeft altijd een voorkeur voor mannen gehad. Tjidleng erg op Pp gericht als er anderen in de buurt waren. Grootouders knuffelen haar, dat laat ze toe. Met vader "ondergaat" ze het knuffelen. Vertrouwelijker geworden naar plo, gereserveerder naar anderen. Het contact is beter geworden, veel meer open, vertelt inhoudelijk meer, er is meer gesprek nu ze ouder wordt.
270002	j	10;6	9;0	
270006	m	11;4	10;6	Hij zocht contact met Pm, zocht veiligheid, hield haar steeds in de gaten. Bij Pp keek hij de kat uit de boom. Hij maakte dus onderscheid tussen Pp en Pm, bij vreemden zocht hij Pp wel op. Heel enthousiast met dingen samen doen, uitjes als dierentuin of vakantie. Was ook open tegen plo, vertelde bijv. dat hij liever bij ex-plo was blijven wonen. Nu knuffelt en claimt hij Pm alleen maar méér. Hij maakt nu meer onderscheid tussen plo en anderen. Nog steeds veel lichamelijk contact met plo.
320004	j	9;10	3;2	Maakte op gewone, natuurlijke manier contact met plo, zwaait even als je langsloopt. Hij vind het heerlijk om op schoot geknuffeld te worden of naast je op de bank komen zitten. Hij vermeed geen contact. Durft nu dingen alleen te ondernemen, eerst niet. Als hij plo niet kon zien dan deed hij t niet. Kind zoekt troost en steun bij pijn, verdriet en boosheid. Geen verschil in vertrouwen, weet dat hij op plo kan rekenen, geen onderscheid Pp en Pm. Vroeger maatjes met iedereen, kon hem zo aan een ander meegeven, niet normaal. Nu maakt hij wel onderscheid, plo=thuis.
340001	m	9;2	3;5	In het begin was ze erg angstig, aanklampend aan Pm. Heel veel voorzichtigheid met Pp, zelfs afwerend. Ze kon zich wel aan Pm toevertrouwen, op schoot zitten en zich

				laten troosten. Pp alleen voorzichtig stoeien. Na een half jaar werd ze meer zichzelf en was ze gewend. Nu laat ze duidelijk merken als ze het ergens niet mee eens is. Maakt nog steeds onderscheid tussen Pp en Pm. Nog steeds alert op stemmingen Pm, zeer opmerkzaam over iets wat Pm niet ziet. Geparentificeerd gedrag. Onderscheid tussen Plo en vreemden, wegkruipen achter Pm, nu gezonder, vrijer. Anderen zijn nu veiliger, maar er is een duidelijk onderscheid tussen Plo en vreemden. Pm minder exclusief, Pp nu ook meer in beeld gekomen, op schoot zitten, op bed leggen. Vertrouwen is gegroeid naar Plo, ze zoekt steun en troost bij beiden.
360001	j	7;0	2;7	In het begin heel claimend. Hij zocht veel contact, wilde ook veel dingen doen voor anderen, bijv. stofzuigen. Hij vond het heerlijk om te knuffelen, op schoot te zitten, maar ook te pas en te onpas. Stoeien vond hij eng, hij verstijfde dan en voelde niet dat het maar een spel was. Nu adequater lichamelijk contact, op gepaste momenten, als hij blij is, maar ook als hij verdrietig of boos is; hechtingsgedrag. Na ongeveer een jaar was hij gewend. Hij accepteert grenzen, durft er nu weleens overheen te gaan, op gezonde manier. Hij geeft het ook aan als hij vindt dat Pm fout zit, soms krijgt hij daarin gelijk. Hij werd ook meer kind. Hij ging bij iedereen op schoot zitten, nu wel onderscheid, niet meer bij vreemden. Het gaat nu beter, hij weet wat de regels zijn, zou ook niet meer met onbekenden meegaan. Hij zoekt steun en troost bij Pm, ook bevestiging, oogcontact. In gezelschap houdt hij nog steeds in de gaten waar Pm is. Pm is niet inwisselbaar. Het contact gaat beter, er is meer wederzijds begrip. Maar aan de andere kant moeilijk om hem niet te kunnen helpen bij alles wat er in zijn koppie om gaat.
390001	j	10;2	6;2	Hij maakte contact door geluid te maken, te schreeuwen. Hij zocht juist erg contact, ook lichamelijk, niet op een gezonde manier, maar overdreven klef. Hij was gewend toen de bezoeken met zijn ouders afliepen, dat was 2 jaar later toen de bezoekenregeling van 1 keer per 2 weken bij ouders thuis naar 1 keer per maand bij plo thuis gingen, daarna rust. Doordat het minder frequent werd, minder last van loyaliteitsgevoel. Maakte niet zoveel onderscheid tussen Pp en Pm, nu meer, maar emotioneel niet zo. Bijv. met Pp voetballen. Maakte geen onderscheid tussen plo en vreemden, was een allemansvriendje. Dat heeft 2 jaar geduurd, school had een positieve invloed. Af en toe nog wel eens, plo zijn inwisselbaar, maar plo zijn wel echt zijn thuis, hij is gelukkig daar. Er is een voortdurende ontwikkeling in zijn manier van contact maken, positief.

SL4. Hechtings- en opvoedingsrelatie. Indicator 4 – zorgen, geen zorgen over contact maken, leuk.

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Zorgwekkend dat ze geen onderscheid maakt tussen plo en vreemden. Zorgen over flirterig gedrag en dat ze zo

				met vreemden mee zou gaan.
060004	m	6;7	1;1	Minder goed dat ze constant om aandacht vroeg bij alles wat ze deed en gezag van Pm minder accepteerde. Zorgen over contact maken. Ze stelt zich niet echt op als kind, maar gelijkwaardig, terug willen praten, het laatste woord willen hebben. Als het terugpraten in 'strijdige sfeer' verandert, ziet Pm de toekomst positief.
060005	j	6;3	1;11	Pm maakt zich geen zorgen, Pp wel. Hij is té vrij, zal alles uitproberen.
060006	m	9;11	1;3	Geen zorgen over contact, verliep normaal. Wel moeite met 'sorry' zeggen als er ruzie was geweest. Ook niet altijd eerlijk, dingen verbergen, onverschilligheid, niet willen geven. Leuk: dat er al een soort vertrouwensrelatie was.
060012	j	11;2	6;1	Geen zorgen, als hij ergens mee zit bespreekt hij dit met oma, slechts af en toe durft hij het niet te zeggen. Leuk: Het knuffelen mist Pm nu hij ouder wordt, leuk dat het op school goed gaat en hij goed met vriendjes omgaat. Helpt Pm soms ook in huis.
110001	m	9;5	3;2	Zorgen over: dat ze met wildvreemden op straat praat. En is erg goedgezind, zal zo meegaan met een aardige vreemde. Wil er ook graag bijhoren, bij een groepje, van belang voor de puberteit. Geen zorgen over contact met Plo. Leuk: spontaan, komt verhalen vertellen.
140005	m	6;4	3;6	Geen zorgen over manier van contact maken. 6 handen op 3 buiken, vanaf begin al gevoel: dat zou er eentje van ons kunnen zijn. Erg blij met haar, past helemaal in het gezin.
140008	j	6;2	6;1	Geen zorgen over manier waarop hij contact maakt. Positief over de toekomst; in zijn toekomstverhalen spelen zijn plo een rol als zijn vader en moeder.
200001	m	11;10	1;5	Veel zorgen over de omgang. Pp: hoe gaat het verder met haar, ze geeft zelf ook aan te willen veranderen. Ziet het als schakelperiode, naar betere tijden. Pm: heeft het er heel moeilijk mee, als ze elke dag zo is hoeft het voor haar niet zo. Ziet het somber in en denkt dat ze niet zal veranderen tegenover Pm.
200002	m	7;7	6;4	Geen zorgen over manier van contactname.
200004	m	10;9	1;5	Geen zorgen over manier van contact maken.
200005	j	7;3	4;11	Pp maakt zich geen zorgen over de manier van contact. Pm soms wel, hij kijkt haar dan in de ogen en zoekt naar wat ze wil horen, wat juist is. Beide zorgen over toekomstige relaties die hij zal aangaan.
200006	m	11;5	3;1	Ja, zorgen over contact in toekomst, over redzaamheid in de maatschappij. Geen band, contact of binding. Plo verwachten dat er of een breekpunt komt, of dat het fout gaat.
200007	j	7;0	3;10	Zorgen over het claimen, is niet gezond. Ook het aanraken niet. Hij zal in de toekomst veel structuur nodig hebben.
210006	j	8;0	1;0	Geen duidelijke zorgen over manier van contact maken.
210018	m	8;1	0;5	Geen zorgen over manier van contact maken. Ze is soms claimend, maar dat beschouwen ze niet als abnormaal. Ze

				heeft dan extra bevestiging nodig en dit gaat niet ten koste van het gezin. Ze kunnen het haar bieden en daardoor kan ze beter tot haar recht komen. Ze vinden het een heel fijn pleegkind, genieten van haar, het is een fijn en prettig lid van het gezin. Haar spontaniteit en aanhankelijkheid vinden ze leuk.
210027	m	5;11	5;5	Nee, geen zorgen over de manier van contact maken. Ze is een vrolijk kind, ze kietelt Plo, knuffelt en stoeit.
210028	j	6;11	1;10	Nee, geen zorgen over manier van contact maken. Hij maakt op een goede manier contact met Plo. Hij is vrolijk en gezellig.
210029	m	9;7	2;8	Weinig tot geen zorgen over manier van contact maken, dit zit gewoon goed vanaf het begin. Leuk: ze is vrolijk, lacht veel, heeft humor. Ze kan genieten, is gezellig en kan lekker knuffelen. Qua ontwikkeling sluit ze goed aan bij school, waardoor ze veel leert.
210032	m	6;3	0;6	Geen zorgen over manier van contact maken en de vele aandacht vragen. Leuk: Spontane, enthousiaste, 'happy'-uitstraling, ondanks vele terechtwijzingen.
210035	m	10;6	8;5	Geen zorgen over manier van contact maken, gaat op gezonde manier. Leuk: alles.
210037	m	8;0	2;2	Ja, als haar iets overkomt of ze een probleem heeft durft ze niets te vertellen en gaat Pm totaal negeren. Niet over: feit dat ze nu wel contact maakt, al blijft het oppervlakkig en niet spontaan. Na logeerpartij heel blij om Pm weer te zien. Leuk: Als ze contact maakt en dingen vertelt doet ze dat met veel enthousiasme. Duidelijk troost zoeken na een tegenvallend ouderbezoek, dan is het wel spontaan.
210045	j	7;0	1;0	Geen zorgen over de manier van contact maken. Wel over dat hij alles doet wat je van hem vraagt, ook wanneer anderen dat vragen. Dit kan gevaarlijk zijn, hij ziet zelf geen grenzen en kan deze niet aangeven. Terugval in de manier van contact maken na ouderbezoeken. Enerzijds begrip voor de terugval, anderzijds zorgen omdat het erger wordt. Geen zorgen over het vertrouwen in Plo. Leuk: zoekt op een nette manier contact die prettig voelt.
210046	m	10;3	1;1	Zorgen over dat ze soms haar verdriet sterker lijkt te maken om daarmee aandacht te krijgen. Niet over alle vragen, dat hoort bij de leeftijd. Leuk: ze kan lief praten en lekker vertellen.
210047	j	8;7	1;1	Geen zorgen over manier van contact maken. Leuk: spontaniteit
220002	j	7;11	1;10	Geen zorgen over manier van contact maken.
220005	m	9;1	7;6	Geen zorgen over manier van contact maken.
220007	m	11;3	6;1	Geen zorgen over manier van contact maken.
220008	j	9;5	1;0	Geen zorgen over manier van contact maken.
230002	j	6;11	4;11	Geen zorgen over manier van contact maken.
230003	j	10;10	0;11	Geen zorgen over contact.
230004	m	6;3	1;9	Nee, geen zorgen. Plo ervaren dat ze een echt gezinsleven hebben met haar, het is gezellig.
230005	m	7;0	0;11	Nee, geen zorgen. Ze is niet meer zo vrij naar vreemden omdat Plo dit verboden hebben. Ze zoekt nu Plo op in

				deze situaties. Het contact verloopt normaler.
230006	j	6;8	3;3	Geen zorgen over manier van contact maken.
230007	j	10;2	3;7	Geen zorgen over contact.
230008	m	10;10	0;11	Zorgen over dat ze nooit laat zien wat haar werkelijk bezig houdt. Bij vragen naar P klapt ze dicht en vraagt waarom Plo dat willen weten. Plo denken niet dat dit vanzelf over gaat, maar dat hier hulp van een deskundige voor nodig is.
230009	j	11;9	1;8	Wel zorgen over manier van contact maken. Er zit weinig verandering, verbetering in. Plo zien de toekomst hierdoor wel wat somber.
230010	j	10;0	1;0	Geen zorgen over manier van contact maken.
260001	j	6;3	3;11	Geen zorgen over manier van contact maken.
260003	m	6;4	1;10	Geen zorgen over manier van contact maken.
260004	j	7;5	4;5	Geen zorgen over de manier van contact maken, het pleegkind ziet het pleeggezin als een veilige haven.
260006	m	11;4	10;6	Zorgen over: ze probeert iedereen te vriend te houden, wil aardig zijn tegen alle volwassenen. Dat maakt het moeilijk voor haar, door tegenstrijdige belangen van volwassenen (familie, voogd) zit ze klem. Plo kunnen haar hierin moeilijk beschermen omdat zij zwart gemaakt worden door de andere partijen (familie)en geen vertrouwen genieten van de voogd. Niet over: dat ze vertrouwelijker wordt en steeds meer in gesprek gaat. Leuk: als ze zichzelf is en lekker bezig is.
270002	j	10;6	9;0	
270006	j	7;2	1;6	Veel zorgen over de manier van contact maken. Eén ouderbezoek heeft iets verstoord, kort na de plaatsing. Heeft zoveel veranderd.
320004	j	9;10	3;2	Geen zorgen over de manier van contact maken. Leuk: Spontaan, onder het wandelen ineens handje vastpakken.
340001	m	9;2	3;5	Geen zorgen over manier van contact maken.
360001	j	7;0	2;7	Geen zorgen over manier van contact maken. Wel over dat hij niet praat over wat er in hem omgaat, maar probleem zit niet in de contactlegging.
390001	j	10;2	6;2	Geen zorgen over de manier waarop hij contact maakt. Uit school komt hij gelijk naar Pm toe, gezond. Hij legt de vader/moederrol niet meer bij P of M als die er is, maar ziet plo als zijn opvoeders en waardeert hen ook zo, hebben die band opgebouwd.

SL4. Hechtings- en opvoedingsrelatie. Indicator 5 – uiten van emoties

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Liet weinig emoties zien, leek wel opgeruimd. Aan lichaamshouding wel te zien dat ze minder gespannen werd. Ging wel meer laten zien, loyaliteit naar Pm en pleeggezin, meer praten over school. Liet geen verdriet zien, waren problemen met M, maar niet zichtbaar. Laat zich wel troosten als ze zich bezeert. Als ze bang is vertelt ze dat. Blijheid uit ze door te huppelen. Werd meer

				zichzelf, komt meer voor zichzelf op.
060004	m	6;7	1;1	Kon in het begin al merken dat ze blij was bij Pm te zijn, wel onzeker over plek als Pm boos is op haar. Steeds meer laten zien wat in haar omging, meer praten over (drugs)ervaringen bij M. Angst om terug te moeten naar M als Pm boos werd. Liet niet echt verdriet zien, meestal vrolijk. Boosheid durft ze meer te laten zien. Ze is weer meer zichzelf, de oude L.
060005	j	6;3	1;11	In begin erg gesloten, vertelde niets. Is niet beter geworden, laat geen verdriet zien. Als hij boos is kijkt hij heel boos, bij angst roept hij of komt naar je toe. Blijheid laat hij goed zien, komt spontaan naar je toe, aanraken, kussen en zingen. Vertelt meer over school, wat hij meemaakt, zijn dromen. Pm vindt dat hij slecht luistert, Pp vindt van niet.
060006	m	9;11	1;3	Uiting: Heel snel thuis voelen, durfde ruzie te maken, over thuis te vertellen. Ging steeds meer laten zien wat in haar omging, sprak meer van haar gedachten uit, soms oprecht, soms om uit te dagen. Liet vaker verdriet zien, vreselijk huilen, veel over verdriet willen praten, zorgen, angst onder woorden brengen. Spreekt blijheid uit of laat briefje achter op nachtkastje. Meer zichzelf geworden, kan nu sorry zeggen en delen.
060012	j	11;2	6;1	Hij was wel opgewekt in het begin. Uitingen een beetje extreem, met deuren smijten als hij boos is, bij pijn net een klein kind, als hij blij is helemaal hotel-de-botel. Als hij verdrietig is komt hij het vertellen, als hij ergens mee zit moet je het er soms uittrekken. Pm denkt dat hij zijn gevoelens niet de baas kan. Nog altijd terughoudend, maar wel een beetje beter met zijn gevoelens omgaan. Pm kan er niet altijd goed hoogte van krijgen.
110001	m	9;5	3;2	Kan zich goed verwoorden als ze ergens mee zit, pijn en verdriet kropte ze eerst op, nu meer gedoseerd. Uit boosheid niet zozeer, blijheid wel. Kind is voorspelbaar in reacties, plo zien het aankomen, steeds meer want plo kennen de symptomen beter/eerder. Kon overspoeld worden door gevoelens, dan kon ze niet praten en gillen, dat heeft ze niet meer. Kan nu beter gevoelens uiten en ermee omgaan.
140005	m	6;4	3;6	Vanaf het begin bleek ze zichzelf te zijn geweest. Je ziet het aan haar als er wat is, als je er naar vraagt vertelt ze het gewoon. Verder vrolijk meisje, goed te zien.
140008	j	6;2	6;1	Moeilijk te zien wat er in hem omgaat, laat geen verdriet zien. Boosheid laat hij wel zien, gebeurt niet vaak en snel weer af te leiden. Geeft wel aan waarvoor hij bang is en roept dan Pm. Hij uit zich normaal als hij blij is, is dan vrolijk en zingt.
200001	m	11;10	1;5	Was blij, rustig, verlegen, bedeesd, kat uit de boom kijken. Laat nog steeds niet zien wat in haar omgaat. Verdriet is wel te zien, ze huilt dan over school of bezoek aan haar ouders en zusjes. Zoekt dan plo wel op en laat zich troosten, erg aanhalig. Gebeurtenissen op school zijn belangrijk, met leerkrachten of leeftijdgenoten. Ook zit ze met zichzelf in

				de knoop; wil wel veranderen maar ik ben nu eenmaal zo. Ze wordt dan stil of reageert het af op Pm. Bij blijheid uitbundig en in haar handen klappen.
200002	m	7;7	6;4	Ze kreeg vertrouwen in zichzelf, ze durfde alles, was een halve jongen. Ze komt naar plo toe als ze ergens mee zit. Nu het zeker is dat ze bij plo blijft, is het uittesten van Pm over. Ze is veel opener en kan nu ook uit logeren.
200004	m	10;9	1;5	Voelde zich verdrietig, erg onzeker, ook omdat familie zich niet aan afspraken hield. Pp vond het moeilijk te peilen. Kan haar emoties goed verwoorden. Eerst liep ze weg bij pijn en verdriet, maar ze komt dan zelf terug en opent dan het gesprek, ze laat zich troosten met woorden. Ze vertelt steeds meer. Ook positiever geworden en een beetje zelfrespect terug gekregen. Meer zichzelf geworden.
200005	j	7;3	4;11	Je kon niets aan hem merken over hoe hij zich voelde. Later liet hij merken wat hij niet leuk of lekker vond. Als hij boos of bang is zweet hij heel erg. Als hij blij of tevreden is kan hij genoeglijk zitten genieten.
200006	m	11;5	3;1	Ze heeft moeite met het uiten van haar gevoelens, ze vertelt niets, durft zich niet bloot te geven.
200007	j	7;0	3;10	Hij was heel onzeker, elke ochtend peilen of Pm niet boos zou zijn, als ze dan iets zei was het doorbroken en kwam hij los, dan was hij opgelucht. Hij is nu meer open geworden, vertelt wanneer hij verdrietig is, vooral na overlijden M. Ook als hij boos en bang is laat hij merken. Blijheid uit hij door te zingen. Hij is meer zichzelf en zegt hoe hij zich voelt, ook wanneer hij zich verveelt bijvoorbeeld.
210006	j	8;0	1;0	Plo konden precies zien hoe hij zich voelde, gespannen in slaap. Hij leek zich makkelijk aan te passen. Alles wat nieuw was moest worden ontdekt. Zijn angsten waren moeilijk te plaatsen, je kon moeilijk zien wat hem bezig hield. Hij leert nu zijn emoties beter uiten, maar is wel veel bezig met de uithuisplaatsing. Het is goed, maar de kans op een loyaliteitsconflict neemt toe, plo denken dat dit misschien thuis ook gevoed wordt. Hij laat nu veel meer zijn pijn en verdriet zien dan in het begin, hij heeft dan wel wat aansporing nodig, plo geven dan aan dat hij even op schoot mag zitten of wel mag huilen. Met toestemming uit hij het nu meer. Blijheid uit hij uitbundiger, eerst alleen glunderen, nu soms schateren. Hij lijkt meer tot zichzelf te komen, hij laat meer zijn emoties zien. Hij geeft aan wat hij wel en niet wil en doet niet meer zo maar alles mee.
210018	m	8;1	0;5	Vanaf het begin dat het pleegkind bij het pleeggezin was leek het al een groot feest te zijn. Het was ook Sinterklaastijd toen ze kwam. Tegen haar pleegzusje had ze in het begin gezegd dat ze verdrietig was, maar liet tegenover Plo niets merken. Ze wilde wel de moeder zijn en alles bepalen in huis. Ze kan nu haar emoties meer laten zien aan Plo. Pijn of teleurstelling laat ze merken, ze is heel blij wanneer ze iets krijgt en wanneer ze samen iets gezelligs gaan doen. Als ze ergens mee zit zie je dit aan haar gezicht en ze kan er ook over praten. Ze is niet

				voorspelbaar in de manier waarop ze zich uit. Ze is haar gevoelens de baas. Over het algemeen gaat het beter. Ze kan zich beter uiten, ze is bezig om kind te worden, en laat haar emoties zien. Ze voelt zich zo veilig dat ze deze laat zien en erover kan praten.
210027	m	5;11	5;5	Al in het begin was ze bij hen was altijd vrolijk, rustig en kon ze zelf goed spelen. Ze was alleen maar chagrijnig als ze ziek was. Ze uit haar emoties. Wanneer ze boos is, dan kijkt ze boos en heeft ze haar handen onder haar hoofd en wanneer ze bang of angstig is dan is ze verlegen, stil en gaat ze huilen. Wanneer ze pijn heeft zoekt ze troost of steun en wanneer ze blij is gaat ze zingen, dansen en lachen. Als ze ergens mee zit dan is ze stil en wanneer ze verdriet heeft dan gaat ze huilen. Het pleegkind is voorspelbaar in haar manier van uiten. Plo geven aan dat ze haar gevoelens de baas is. Over het algemeen genomen kan het pleegkind beter haar gevoelens uiten en ermee omgaan omdat ze ouder wordt.
210028	j	6;11	1;10	Het pleegkind was bij hen opgewekt. Hij kan zijn gevoelens de baas en is voorspelbaar in zijn manier van uiten. Plo hebben niet aangegeven op welke manier hij zijn emoties uit.
210029	m	9;7	2;8	In het begin was ze vrolijk, maar ook veel angstig. Nu is de vrolijkheid gebleven, maar is ze minder angstig geworden. Soms, als ze bijv. ontevreden is, weet Pm niet hoe ze zal reageren. Ze kan haar gevoelens niet de baas. Hoe het de laatste tijd gaat is wisselend.
210032	m	6;3	0;6	Altijd opgewekt, andere emoties gingen schuil achter dit masker. Kan zich moeilijk uiten, kan haar gevoelens niet de baas. Gaat wel beter.
210035	m	10;6	8;5	Opgewekt meisje, dat boos, driftig kon reageren. Nu vertelt ze het als ze boos is, bang is, pijn heeft, ergens mee zit of verdriet heeft en zoekt dan troost. Blijheid is duidelijk zichtbaar. Kan haar gevoelens de baas en is over het algemeen vooruit gegaan.
210037	m	8;0	2;2	Heel angstig en gespannen, deed zichzelf pijn en ging broekpoepen. Boosheid nu milder en sneller voorbij. Nog steeds angstig, maar geen blinde paniek meer. Blijheid steeds meer zichtbaar. Als ze ergens mee zit trekt ze zicht nog steeds terug. Niet onvoorspelbaar. Kan haar gevoelens niet de baas, snapt vaak niet wat haar overkomt, snapt haar emoties niet, dit uit ze dan door Pm totaal te negeren. Blijft moeilijk, idee dat ze haar gevoelens niet begrijpt.
210045	j	7;0	1;0	Nog steeds angstig, onzeker, uitgelaten, gesloten en liet niet zoveel merken. Hij is uitgelaten en overdreven vrolijk, angst uit hij altijd, boosheid nu af en toe, maar pijn/verdriet niet. Hij is hierin niet voorspelbaar, nog steeds. Hij kan zijn gevoelens niet de baas, heeft geen besef. Hij leert wel, welk gezicht past bij welke emotie.
210046	m	10;3	1;1	In het begin was ze somber, wel veel praten, knuffelen en kroelen. Soms is ze onvoorspelbaar in haar gedrag en

				weet ze zelf niet goed wat er is. Ze gaat dan stil zitten, trekt zich terug en geeft korte antwoorden. Ze piekert veel en zegt regelmatig dat ze zich niet lekker voelt (ze mist haar vader als hij 1 week niet is geweest). Het gaat over het algemeen beter.
210047	j	8;7	1;1	Was eerst verdrietig, nu veel minder en als hij ergens mee zit kan Pm het uit hem krijgen door erover te praten. Hij kan zijn gevoelens de baas, wordt hoogstens stil. Gaat nu beter, laat gemakkelijker zien als hij ergens mee zit.
220002	j	7;11	1;10	In de loop van de tijd liet het pleegkind meer zien wat er in hem omging, ging praten wanneer Pm vroeg wat hem dwarszat. Hij deelt geheimen (zoals zorgen van een pleegkind: weer terug willen of toch niet en problemen op school). Het is echter wel pas nadat er is gevraagd wat er met hem aan de hand is. Wel durft hij ook flink boos te zijn. Plo merken wanneer het pleegkind verdriet heeft, omdat hij dan niet in slaap kan komen. Ook merken ze aan druk, vervelend gedrag dat hij ergens mee zit, dit duurt soms dagenlang. Ze kunnen hem daar wel mee helpen, soms wel pas na een paar dagen. Het pleegkind laat zich troosten. Hij laat ook zien wanneer hij blij is, hij heeft dan een blij gezicht, maakt grapjes en is vrolijk. Bijvoorbeeld bij een goed rapport of toen hij een eigen stukje tuin mocht hebben. Het schoppen en slaan blijft moeilijk. Ook het contact met moeder blijft moeilijk, wat het pleegkind daarvan vindt en hoe er het beste mee omgegaan kan worden.
220005	m	9;1	7;6	Ze hield emotioneel veel binnen. Dat is een stuk verbeterd, alles wat haar bewoog liet ze zien, ze zocht dan zelf contact. Ze zegt het wanneer ze dingen leuk en fijn vindt en vraagt dan wanneer ze dit weer doen. Ze is transparanter, ze snapt waarom ze dingen doet. Haar lichaamstaal wordt heel begrijpelijk. Ze is meer zichzelf.
220007	m	11;3	6;1	In het begin kon het pleegkind geen gevoelens tonen, geen verdriet tonen bij pijn etc. Ze verbeet zich. Dit nam in de loop van de tijd af en toen toonde ze wel haar emoties, ze liet zich ook troosten. Ze laat meer zien wat in haar omgaat, ze praat meer en laat zien wanneer ze ergens mee zit, boos is en bang is. Ze is voor Plo een open boek. Haar gezicht spreekt boekdelen. Ze is in de loop van de tijd veranderd, veel rustiger en meer zichzelf geworden, ze komt nu voor zichzelf op en geeft haar eigen mening.
220008	j	9;5	1;0	In de loop van de tijd liet hij meer zien wat er in hem omging, Pm voorheen was hij meer ingehouden. Hij laat zijn emoties zien (hij vertelde bijvoorbeeld ook over het voorval met zijn moeder en over zijn bezoek aan zijn vader) en laat zich troosten bijvoorbeeld na bezoek aan vader. In het begin huilde hij niet, nu wel. Hij laat ook zien wanneer hij iets heel leuk vindt (zoals tijdens zijn verjaardagsfeestje: hij vertelde wel 10 keer dat hij het erg mooi vond en straalde ook echt).
230002	j	6;11	4;11	Plo hadden het idee dat hij zich veilig voelde, hij sliep goed, liet geen angst zien. Als hij bang was zocht hij contact, bang voor vliegtuigen en harde geluiden. Dit werd alleen maar meer, hij werd zich bewuster van de geluiden. Er kwam meer vertrouwen, hij durfde nu te huilen bij pijn.

				Verder heeft hij zich altijd geuit, hij is gevoelig en laat veel merken. Pm denkt dat hij verlatingsangst heeft, ook veel huilen om een foto van hem toen hij alleen was. Blijheid uit hij ook, hij is altijd vrolijk en zingt veel. Hij werd meer zichzelf, het chaotische werd minder, het drukke bleef wel.
230003	j	10;10	0;11	Hij praat nergens over, over wat er is gebeurd en over thuis. Pm denkt dat hij dankbaar is om daar te zijn. Hij laat niet zien dat hij bang is, laat zich ook niet troosten. Hij laat zien dat hij stil is, dat is zijn verdriet. Hij vertelt de laatste tijd wel meer, maar niet over zijn gevoelens.
230004	m	6;3	1;9	Ze is niet meer laten zien wat in haar omgaat. Ze is erg gevoelig, maar over het verleden praat ze niet. Definitief afscheid nemen is voor haar heel moeilijk, zoals dood van haar konijn. Als ze boos is ze nukkig, als ze bang is zegt ze bv dat er spoken zijn. Als ze blij is, is ze uitbundig.
230005	m	7;0	0;11	In het begin erg oppervlakkig, overal mee eens. Gaf weinig reactie. Gaat nu stukken beter, toont veel emoties. Ze is boos, verdrietig, toont blijheid. De oppervlakkigheid is grotendeels weg. Merkt dat ze zich nu lekker voelt, ze vertelt veel meer, gaat gevoelens benoemen. Ze is nu veel meer zichzelf, loopt achterstanden in.
230006	j	6;8	3;3	Hij gaf in het begin aan blij te zijn, maar ook M te missen. Echt blij was hij de eerste periode ook niet, meer opgelucht. Hij wordt steeds opener, hij vertelt nu ook dingen die niet goed gaan, bijv op school. Boosheid laat hij duidelijk merken, angst vertelt hij alleen dmv dromen en als hij ergens mee zit zie je het wel maar hoor je er niets over, dit wordt wel beter. Blijheid uit hij wel. Hij is nu weer zichzelf.
230007	j	10;2	3;7	Verdriet en emoties vertaalde hij in het begin naar lichamelijke kenmerken; 'mijn hersens zijn in de war' en 'mijn buikje zegt dat ik van streek ben'. Als ze weg waren geweest, plo om de hals vliegen. Later was hij meer zichzelf, minder angstig, bijt meer van zich af. Het 'blij masker' van in het begin is weg, hij gaat zich meer uiten.
230008	m	10;10	0;11	Ze uitte in het begin geen emoties. Eén keer gehuild toen ze veel pijn had, ze schaamde zich toen en liet zich niet troosten door Plo. Ze was erg vlak. Nog steeds toont ze geen verdriet en vraagt niet om hulp of troost. Ze is wel meer zichzelf geworden, vertelt meer, kijkt Plo aan. Maar ze is nog steeds erg vlak.
230009	j	11;9	1;8	Hij is niet meer laten zien wat in hem omgaat. Verdriet laat hij ook nog steeds niet goed zien. Blijheid ook niet, dan moet er echt iets heel bijzonders gebeuren. Hij is wel iets meer zichzelf geworden, iets minder stil. Maar het komt niet echt uit hemzelf, het is de buitenkant, alles is aangeleerd.
230010	j	10;0	1;0	In het begin liet hij niets blijken, Plo wisten niet hoe hij zich voelde. Pm vond hem wel opgewekt. Hij ging meer laten zien wat in hem omging, nam Plo in vertrouwen. Als stiefvader niet had gebeld zei hij daar iets over. Boosheid is wel te zien, verdriet laat hij nog steeds

				niet zo merken. Blijheid wel, hij zingt en fluit en is vrolijk thuis. Hij is meer zichzelf geworden, meer ontspannen in gedrag. Je kunt het ook zien aan zijn ogen, ze glimmen meer.
260001	j	6;3	3;11	Pleegkind laat niet duidelijk zien wat er in hem omgaat, ook na verloop van tijd niet. Hij laat duidelijk zien als hij boos is. Het boos kijken en boos zijn is wel eerder te doorbreken. Als hij iets onbekends ziet pakt hij Pm vast. Blij of tevreden laat hij weinig zien. Het lijkt alsof hij weinig verdriet heeft, het is in ieder geval niet echt duidelijk te zien. Het is zo moeilijk te onderscheiden: soms houdt hij Plo voor de gek en is het alleen een manier van aandacht vragen.
260003	m	6;4	1;10	In de loop van de tijd werd het pleegkind steeds opener over haar belevingen, wat ze meemaakt. Ze liet teleurstelling blijken over dingen die niet doorgingen, beloftes van haar vader. Het pleegkind was goudeerlijk. Ze laat ook werken wanneer ze boos (snel weer over), bang, blij of tevreden is. Plo hebben het idee dat het pleegkind steeds meer zichzelf werd, voelde zich vrijer en werd opstandiger.
260004	j	7;5	4;5	Zijn mimiek is wel ontwikkeld. Zijn angsten zijn afgenomen en hij laat meer boosheid zien (regels). Na 1 jaar toonde hij voor het eerst verdriet tijdens een zielige film. Je ziet ook meer wanneer hij blij is. Plo zouden willen dat hij zijn emoties meer uit, hij heeft het afgeleerd, zeker naar Pm toe.
260006	m	11;4	10;6	Ze was heel boos, driftig, had krijsbuien en daagde uit. Nu is ze minder boos, haar angst is overgegaan in onzekerheid, op pijn reageert ze nauwlijks, blijheid, verdriet uit ze meer en als ze ergens mee zit komt ze nu meer naar Pm. Ze kan haar gevoelens niet de baas, ze uit zich niet extreem, maar is niet voor rede vatbaar. Over het algemeen gaat het beter.
270002	j	10;6	9;0	
270006	m	7;2	1;6	Hij voelt zich zo rot, zeker na laatste bezoek bij P thuis, toen die achterna gezeten werd door mannen waar hij schuld bij had. Hij uit verdriet, blijheid, agressie en boosheid. Als hij ergens mee zit kan hij het niet verwoorden. Plo doen dat voor hem. Als hij zijn voetjes over elkaar doet is hij tevreden en ontspannen.
320004	j	9;10	3;2	Niet meer onzeker in doen en laten, nog wel bestaansonzekerheid. Bang dat hij weg moet. Bij angst en verdriet komt hij op schoot zitten, zoekt steun bij plo. Blijheid laat hij uitbundig zien. Als hij ergens mee zit zie je dat aan hem, heeft maar een half woord nodig en gooit dan alles eruit. Plo weten precies hoe hij zal reageren. Kan zijn gevoelens soms de baas, dan uitpraten. Plo proberen hem vertrouwen te geven in anderen mensen, maar hij blijft afhankelijk.
340001	m	9;2	3;5	In het begin was ze somber, angstig, vaak apathisch en vlak, hongerig en lusteloos. Nu kunnen alle emoties er zijn, ze is minder angstig, boosheid is in proportie, ze kan pijn en blijheid laten zien. Over het algemeen kan ze haar gevoelens de baas, in relatie tot thuis is dat moeilijker. Ze

				is erg gesteld op iedereen en kan dat goed laten merken. Ze kan vrolijk zijn en genieten. Belangrijke dingen zal ze mee komen.
360001	j	7;0	2;7	Liet emoties oppervlakkig zien, kraan ging dan open en dicht. Nu echt verdriet, kan boos worden en zichzelf meer laten zien. Als hij angstig is past hij zich heel erg aan. Hij is wel vrolijk, kan genieten van kleine dingen. Houdt ook rekening met gevoelens van Pm, als deze niet lekker in haar vel zit, dat voelt hij aan. Hij wil Pm ook niet overall mee belasten, er zit een rem op. Hij kan zijn gevoelens niet de baas, want hij huilt heel vaak. Het gaat over het algemeen wel beter, hij is er duidelijker over.
390001	j	10;2	6;2	In het begin was hij heel angstig voor alles. Eerst bij pijn geen reactie of een overreactie. Nu gaat hij normaal om met pijn. Als hij blij is, is hij druk, hij heeft het moeten leren uiten. Hij heeft niet het vermogen met boosheid om te gaan, hij schreeuwt dan, loopt tegen dingen aan en loopt weg. Als hij ergens mee zit kan hij dat niet onder woorden brengen en wanneer hij verdriet heeft huilt hij soms 's avonds. Hij kan weinig benoemen. Heeft misschien ook heimwee naar huis, luistert graag Nederlandstalige muziek en eet graag worst, wat hij thuis veel deed. Voelt zich weleens alleen, kan niet samen spelen, voelt zich onhandig. Hij kan zijn gevoelens moeilijk de baas, maar kan zijn boosheid nu wel reguleren. Hij maakt hierin wel een duidelijke ontwikkeling, de school heeft daarin een belangrijke bijdrage.

SL4. Hechtings- en opvoedingsrelatie. Indicator 6 – zorgen, geen zorgen over uiten v emoties, leuk.

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Zorgen over hechting aan het gezin en het gevoelsleven van haar.
060004	m	6;7	1;1	Zorgen over: bazigheid van haar en zelfbevredigingsactiviteiten, bijv. op paaltje in de tuin. Zorgen over of Pm dit redt als ze groter wordt.
060005	j	6;3	1;11	Zorgen, soms wel. Zouden graag willen dat hij wat liet zien, omdat dat het makkelijker maakt voor hemzelf. Vraagtekens over de toekomst wat dit betreft.
060006	m	9;11	1;3	Ja, zorgen over dat ze moeilijk over dingen kan praten en soms van moeilijke zaken wegloopt. Zorgen over de toekomst; het verwoorden van gevoelens is een vrij essentiële voorwaarde om goed door het leven te kunnen gaan.
060012	j	11;2	6;1	Ja, zorgen over dat hij dingen niet vertelt, Pm ziet liever dat hij zegt wat er is. Leuk: Hij kan dolenthousiast zijn, bijv. als hij een feestje heeft.
110001	m	9;5	3;2	Geen zorgen over haar manier van uiten, dat is haar sterke kant.
140005	m	6;4	3;6	Geen zorgen over haar manier van uiten.
140008	j	6;2	6;1	Geen zorgen over manier van uiten.
200001	m	11;10	1;5	Geen zorgen, alleen het afreageren op Pm vindt Pm moeilijk.

200002	m	7;7	6;4	Geen zorgen over manier van uiten.
200004	m	10;9	1;5	Geen zorgen over de manier van uiten.
200005	j	7;3	4;11	Ja, zorgen over de soms ongeremde boosheid die dan niet in verhouding staat tot wat er is gebeurd. Grote zorgen voor de toekomst als dit zo door blijft gaan.
200006	m	11;5	3;1	Ja, zorgen over de manier van uiten. Wel loyaliteitsgevoelens t.o.v. Plo, ze vertelt er op school over, thuis niet.
200007	j	7;0	3;10	Geen zorgen over manier van uiten.
210006	j	8;0	1;0	Wel zorgen over de manier van uiten. Plo vinden het zielig om te merken dat hij toestemming nodig heeft om zijn emoties te uiten. Hij heeft nog veel te leren voor de toekomst, maar plo denken dat dit wel goed komt.
210018	m	8;1	0;5	Ja, wel zorgen. In het begin wel over een uitspraak tegen haar pleegzusje over het lichamelijk genot van masturberen. Ze waren bang wat er nog allemaal zou volgen, maar dit is gelukkig eenmalig gebeven. Verder maken ze zich zorgen om het feit dat ze alles van thuis van M lijkt uit te sluiten en geen emoties lijkt te hebben. Over haar moeder vertelt ze niets, wel over haar oma en anderen. Ook maken ze zich zorgen om haar nachtmerries (laatste 4 weken begonnen). Ze maken zich geen zorgen over de gezonde groei in haar emotionele ontwikkeling. Je kan meer contact met haar krijgen en ze durft zich meer op een normale manier te uiten. Haar uitbundigheid, optimisme vinden pleegouders heel leuk aan haar.
210027	m	5;11	5;5	Geen zorgen over de manier van uiten. Ze is vrolijk, spontaan en heeft veel fantasie.
210028	j	6;11	1;10	Geen zorgen over de manier van uiten. Hij vertelt van alles over wat hem bezig houdt.
210029	m	9;7	2;8	Zorgen over het extreem uiten van emoties. Als ze haar zin niet krijgt kan ze een woedeaanval krijgen. Ze is snel bang dat je boos op haar bent. Als je haar corrigeert is ze snel van slag. Geen zorgen over dat haar emoties met haar te bespreken zijn, daar zit vooruitgang in. Ze blijft niet in het negatieve hangen. Leuk: dat het handen en voeten krijgt, dat het bespreekbaar is.
210032	m	6;3	0;6	Geen zorgen over de manier van uiten. Plo zien de ontwikkeling mogelijk op alle emotionele vlakken. Leuk: Spontaan, verontschuldigt zichzelf.
210035	m	10;6	8;5	Geen zorgen over manier van uiten, ze uit zich duidelijk en op een gezonde manier. Leuk: Alles; oprecht, open en eerlijk kind.
210037	m	8;0	2;2	Ja, zorgen over de manier waarop ze zich afsluit en Pm totaal negeert, bij voor haar grote, onoverzichtelijke problemen. Geen zorgen over: steeds vaker troost zoeken bij Pm. Leuk: steeds enthousiaster verhalen vertellen. Zoekt ook werkelijk troost, is dan ook echt natuurlijk gedrag.
210045	j	7;0	1;0	Zorgen over het niet laten zien van emoties, daardoor is hij moeilijk in te schatten. Praat bijv. ook niet over zijn ouders. Geen zorgen over de manier van uiten op dit moment, hangt ook samen met handicap, het niet kunnen verwoorden. Dit is dan wat je van hem kunt verwachten.

				Leuk: Hij doet uitspraken als 'dat kan ik wel', 'goed van mij', hij laat meer zelfvertrouwen zien.
210046	m	10;3	1;1	Zorgen over dat ze zonder doorvragen van Pm niet vertelt wat er echt is. Geen zorgen, omdat ze er uiteindelijk wel weer uit komt.
210047	j	8;7	1;1	Zorgen over dat hij moeilijk dingen toe durft te geven, bijv. dat hij zijn brood niet heeft gegeten. Hij is dan bang dat Pm boos wordt. Geen zorgen over zijn eerlijkheid.
220002	j	7;11	1;10	Geen zorgen over de manier van uiten.
220005	m	9;1	7;6	Geen zorgen over de manier van uiten.
220007	m	11;3	6;1	Geen zorgen over de manier van uiten.
220008	j	9;5	1;0	Ja, zorgen over de manier van uiten: het liegen en dit zo volhouden ook al geven Plo aan niet boos te zullen worden als hij de waarheid vertelt. Pm hoopt dat het met de manier die ze nu toepassen in de toekomst beter zal gaan.
230002	j	6;11	4;11	Geen zorgen over zijn manier van uiten.
230003	j	10;10	0;11	Er zijn wel zorgen, maar Pm vindt dat ze zich minder zorgen zou moeten maken en het niet aan hem moet laten blijken. Zorgen als Pm ziet dat hij ontevreden is over iets. Ze wil zich geen zorgen maken over de toekomst, hij heeft iemand nodig die voor hem zorg en van hem houdt. Hij wordt al opener, als hij tevreden is zie je dat aan zijn uitdrukking, glimlach in zijn ogen en hoe hij loopt.
230004	m	6;3	1;9	Ja, zorgen omdat ze niet praat over wat er in het verleden is gebeurd.
230005	m	7;0	0;11	In het begin zorgen over dat ze zo weinig emoties liet zien. Nu niet meer, grote ontwikkeling hierin.
230006	j	6;8	3;3	Wel zorgen over zijn driftbuien, dat hij zichzelf niet kan controleren. Het moet niet erger worden want daar komen problemen van. Hij moet om leren gaan met zijn agressiviteit.
230007	j	10;2	3;7	Ja, zorgen over manier van uiten. Je moet vaak via een omweg erachter komen wat er is. Hij wil dingen die hij nooit zal kunnen.
230008	m	10;10	0;11	Zorgen over dat ze zich niet uit en erg vlak is. Plo denken dat in de toekomst hulp nodig is. Ook gezien de geschiedenis thuis, ouder praten ook nergens over.
230009	j	11;9	1;8	Ja, zorgen over dat hij zich niet uit.
230010	j	10;0	1;0	Geen zorgen over manier van uiten.
260001	j	6;3	3;11	Ja, zorgen over de manier van uiten: niemand weet wat er in hem omgaat. Plo zeggen ook dat het wel lijkt alsof hij later een crimineeltje wordt zo agressief kan hij zijn. Hij kan heel hard keel dichtknijpen, schoppen en een kussen in iemand z'n gezicht duwen en zegt dan: "zo die is dood". Verbeten gezicht erbij, sadistisch.
260003	m	6;4	1;10	Ja, zorgen over de manier van uiten, ze is nog niet alles kwijt. Ze draait met haar ogen, armen of hoofd. Ze toont soms idioot gedrag, "als een debiel". Het gedrag lijkt soms op het gedrag van haar moeder toen ze zo slecht was, in de psychiatrische kliniek zat. Wat betreft de toekomst hopen de ouders dat ze meer zicht krijgen op de situatie door dit onderzoek.
260004	j	7;5	4;5	Ja, zorgen over de manier van uiten, hij durft zich naar Pm toe namelijk minder snel heftig te uiten.
260006	m	11;4	10;6	Zorgen over: het niet open zijn over msn-en, ze loopt

				meer gevaar doordat ze op sites zit met onbekende kinderen, ze is heel vatbaar voor negatieve invloeden. Ze houdt informatie achter als ze erop aangesproken wordt. Pm blijft het gevaar uitleggen, Pp gaat sneller over op straf, ze wordt dan woest. Niet over: ze vertelt steeds meer wanneer ze verdrietig is over de hele situatie. Leuk: Als ze natuurlijk reageert (maar daar heeft ze moeite mee).
270002	j	10;6	9;0	
270006	j	7;2	1;6	Zorgen over de manier van uiten, hij kan het niet verwoorden.
320004	j	9;10	3;2	Geen zorgen over manier van uiten. Leuk: zijn spontaniteit. Op school weten ze waarschijnlijk niet dat hij pleegkind is.
340001	m	9;2	3;5	Ja, zorgen omdat ze emotioneel erg kwetsbaar is. Ze uit zich prima, maar heeft de neiging negatieve emoties op een bepaalde manier te uiten, ze gaat dan aan de verdrietige kant zitten, het overkomt haar dan allemaal. Depressieve ondertoon, risico om eenzaam te zijn/worden.
360001	j	7;0	2;7	Zorgen over dat hij niets vertelt over wat er in zijn hoofd omgaat. Het probleem is dat hij dat zelf waarschijnlijk ook niet weet. Paar keer pleegbroer aangevlogen, als hij in paniek raakt lijkt dit zijn overlevingstactiek. Geen zorgen over dagelijkse dingen, dan laat hij zien hoe hij zich daarover voelt. Leuk: verder altijd vrolijk en gevoel voor humor.
390001	j	10;2	6;2	Zorgen over zijn agressie, zijn seksueel ontremde gedrag en zijn grove taalgebruik, vloeken. En je moet hem prikkels ontnemen, heel zorgelijk. Geen zorgen over zijn positieve gevoelens, kan hij steeds beter uiten; blijheid, waardering. Hij is wel populair. Leuk: Hij is direct, concreet, letterlijk. Je kan lachen met hem.

SL4. Hechtings- en opvoedingsrelatie. Indicator 7 – andere kinderen in pleeggezin, makkelijker/moeilijker

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Ze paste zich aan aan de andere kinderen, maakte geen onderscheid. Maakte de omgang met haar makkelijker. Samen spelen ging goed, omgang tussen de kinderen later moeilijker, vooral als plo er niet bij zijn. Ze komt meer voor zichzelf op, dus ook meer ruzie
060004	m	6;7	1;1	Nvt, geen andere pleegkinderen.
060005	j	6;3	1;11	Contact met andere kind ging goed, samen spelen. Pleegzus had de leiding, hij volgde. Aanwezigheid andere kind thuis maakte het makkelijker. Nu minder volgzzaam, meer stiekem. Alleen spelen gaat nu beter.
060006	m	9;11	1;3	Andere kinderen Normaal, deed het op haar eigen manier, zoals kinderen met elkaar omgaan. Maakte onderscheid tussen de kinderen, ze keek in het begin op tegen de oudste (Floris), omgang met de andere twee meer op leeftijdsniveau. De aanwezigheid van andere kinderen maakte het makkelijker.

				Wel het idee dat ze meer denkt te moeten 'vechten' om haar plaats in het gezin t.o.v. de eigen kinderen. Goed kunnen spelen met de andere kinderen.
060012	j	11;2	6;1	n.v.t. geen andere pleegkinderen.
110001	m	9;5	3;2	De aanwezigheid van de andere kinderen in huis maakten het makkelijker, omdat ze meegaat met de gewone regels van het kind zijn. Voor haarzelf prettiger, ze kan "afkijken". Ook moeilijker omdat N extra aandacht nodig heeft. Ze durft nu meer strijd aan te gaan met kinderen, meer broer-zus, wat betreft leuke dingen en ruzie maken. Kind heeft relatie van Pm met andere kinderen niet moeilijker gemaakt. (Pp: lang gehad dat N niet mijn eigen kind is, mag ik dat wel voelen? Maar ik ook zo.) Gaat goed, logisch, als kind van 6 jr.
140005	m	6;4	3;6	Geen onderscheid tussen contact met de andere kinderen, ging heel gemakkelijk. Ze genoot en was vrolijk.
140008	j	6;2	6;1	Alles liep goed met pleegbroer, liet zich daardoor ook verschonen, samen in bad. Maakte het gemakkelijker. Gaan als broers met elkaar om, goed spelen, maar ook ruzie maken.
200001	m	11;10	1;5	Met andere kind in het gezin geen problemen, pleegzus deed veel met haar. Later uitdagend naar haar, jaloers (ze kreeg minder aandacht van haar pleegzus sinds die een vriend heeft). Ging zich ook tegen haar verzetten, gaf spanningen, nu weer iets verbetering.
200002	m	7;7	6;4	Ging prima, de anderen waren als een broer en zus voor haar, ze is gek op hen. Zus heeft het wel moeilijk gehad omdat er zoveel aandacht naar het pleegkind ging, dat hadden plo pas later in de gaten.
200004	m	10;9	1;5	Tegenover pleegbroer heel concurrerend, conflicten uitlokken, hem bedriegen. Hij is daardoor erg gekwetst. Pleegzus imiteerde ze, deed alles na. Evenwicht in het gezin moest na haar komst weer gezocht worden, later verliep alles goed tussen de kinderen. Ze weet haar plekje nu. Pleegbroer steeds zorgzamer. De andere kinderen maakten het makkelijker.
200005	j	7;3	4;11	Naar alle andere kinderen hetzelfde gedrag, op zijn hoede, wilde weten wat wenselijk gedrag was. Bemoeide zich niet met de andere kinderen. Niets ging moeilijk, leuk dat hij op gegeven moment contact kreeg met een pleegzusje, werden vriendjes. Later ook met de rest, constante verandering, stijgende lijn. Hij kan gezellig meedoen. Aanwezigheid van de andere kinderen maakte het makkelijker. Sinds komst jongste pleegkind voelt hij zich samen met Pm verantwoordelijk, zorgt en speelt veel met haar en toont dan eigen initiatief.
200006	m	11;5	3;1	Omgang tussen kinderen blijft moeilijk, ongezonde rivaliteit. Ruzies, letterlijk uitvechten. Komt wel meer voor zichzelf op.
200007	j	7;0	3;10	Hij accepteerde de andere kinderen in het gezin. Maakte onderscheid tussen de kleinere en grotere, die laatste liet hij voor wie ze waren. Met één pleegzusje wel een band, erg zorgzaam voor haar. De aanwezigheid van andere kinderen maakte het

				makkelijker. Maakt nu meer ruzie, daagt uit. Concurrentiestrijd met pleegzusje, maar gaat verder goed.
210006	j	8;0	1;0	Het klikte snel met pleegzusje, schelen maar 1 jaar. Hij heeft wel moeten wennen aan het feit dat hij niet meer enig kind was, moest leren delen. Soms lastig dat hij haar constant achterna liep. Ouders moesten hem dan sturen zodat pleegzusje zelf iets kon doen. Dat ze samen goed op konden schieten maakte het makkelijker. Later ging hij wat meer zijn eigen weg. Ze hebben hun eigen plekje gevonden.
210018	m	8;1	0;5	Door de aanwezigheid van de andere kinderen wordt het makkelijker om aansluiting te vinden op haar kind-beleving en problematiek. In het begin was het wel moeilijker door haar claimedgedrag /moedergedrag over de andere kinderen, deze hadden hier last van. Nu wordt het makkelijker. In alles zie je verbetering. Kinderen weten hun plaats, accepteren elkaar en kunnen het goed met elkaar vinden. Andere pleegdochter leert door het pleegkind opener te worden, sociaal durft ze meer, praat makkelijker.
210027	m	5;11	5;5	Het feit dat zij nog andere kinderen in het gezin hebben maakt de omgang met het pleegkind gemakkelijker, omdat ze steeds meer dingen samen gaan doen. In geen enkel opzicht maakt het de omgang moeilijker, de kinderen hebben alleen een andere aanpak nodig. Door de komst van het pleegkind ontstond er wel jaloezie bij een van de kinderen, maar Plo waren daar op voorbereid.
210028	j	6;11	1;10	Het feit dat zij nog andere kinderen in het gezin hebben maakt de omgang met het pleegkind niet moeilijker, omdat hij gewoon meedraait in het gezin met dezelfde standaardregels.
210029	m	9;7	2;8	Makkelijker omdat ze veel van andere kinderen leert wat betreft spel, fantasie en sociale omgang. Ze trekt zich op aan de andere pleegkinderen. Moeilijker omdat ze snel beïnvloedbaar is. Ze kopieert negatief gedrag, niet altijd, maar soms wel.
210032	m	6;3	0;6	Ze neemt veel automatisch over van de andere twee, dat maakt het makkelijker. Moeilijker omdat plo haar niet volle 100 procent aandacht kunnen geven, hoewel dit ook juist weer goed is zodat ze de ruimte heeft.
210035	m	10;6	8;5	Volgens plo heeft de plaatsing van de andere pleegkinderen geen invloed op de omgang met haar. De kinderen houden elkaar vaak bezig. Ze is vaak sociaal en helpend naar de andere kinderen die het nodig hebben. Wat moeilijker is, net als in andere gezinnen: af en toe minder aandacht, kibbelen en jaloezie.
210037	m	8;0	2;2	Het maakt het makkelijker dat haar broertje er is, ze hebben steun aan elkaar en het is haar houvast, binding met de 'oude' thuissituatie. Ook moeilijker want dubbele problematiek en verschillende behoeftes. Het is een gecompliceerde relatie met haar broertje, ze had verzorgende rol naar broertje toe. Broertje groeit haar verstandelijk voorbij en dat heeft ze in de gaten.

				Kinderen zijn tegelijkertijd geplaatst.
210045	j	7;0	1;0	De omgang tussen de andere kinderen onderling verloopt normaal.
210046	m	10;3	1;1	Er is veel ruzie onderling, maar is al veel minder geworden.
210047	j	8;7	1;1	Makkelijker omdat hij dingen samen doet met zusje, lezen spelen. Minder eenzaam. Moeilijker door de ruzie onderling, nu veel minder en hij slaat en schopt niet meer.
220002	j	7;11	1;10	Het pleegkind reageerde de eerste dagen weinig op de andere kinderen. Hij was te moe om iets te ondernemen. Niets opvallends. De omgang met de andere (pleeg)kinderen in het gezin verliep goed. Hij kreeg heel veel aandacht. Maakte in het begin geen onderscheid tussen de kinderen, maar na ongeveer een maand veel ruzie en strijd met het jongste kind: schoppen, bijten, slaan van het eigen kind door het pleegkind. Het jongste kind moest echt van zich af leren bijten. Pleegkind wilde vaak zijn wil opleggen aan de andere kinderen. Ze konden wel goed met elkaar opschieten, wederzijdse acceptatie. Over algemeen was de omgang goed. Er zijn veranderingen opgetreden. Het pleegkind is meer op vriendjes gericht en minder op kinderen in het gezin zelf. Het schoppen, knijpen e.d. van het jongste kind is gebeven. Het is wel zo dat het pleegkind in het centrum staat, het draait veel om hem. Hij is daardoor ook drukker dan de andere kinderen.
220005	m	9;1	7;6	Niet afstandelijk tegen één pleegzus (eigen kind). Ze was blij als de andere kinderen er waren en afhankelijk. Blijdschap overheerste. De aanwezigheid van de andere kinderen maakte het makkelijker. Aanhankelijker geworden naar de andere kinderen toe, maar accepteert niet meer alle aanwijzingen van iedereen.
220007	m	11;3	6;1	Ze werd geaccepteerd door de andere gezinsleden. De eigen kinderen zorgden goed voor haar, ze staken veel tijd/energie in haar. Ze liet gewillig toe hoe haar grote broers zich over haar ontfermden. De jongste zoon had vanaf het begin af aan iets speciaals met haar. T.o.v. de oudste is er meer afstand, deze zoon hield meer afstand van haar. Het feit dat de omgang met de andere kinderen zo goed verliep maakte de omgang van Plo met het pleegkind makkelijker. In de loop van de tijd kwamen er meer broer-zus ruzietjes. Ze hoort erbij, neemt wel een bijzondere positie in tussen haar broers. Ze wordt regelmatig op de kast gejaagd.
220008	j	9;5	1;0	Contact tussen de kinderen verliep goed, hij vond voetballen leuk, qua leeftijd klikte het goed. Wat minder goed verliep was de jaloezie van hem. (doordat de aandacht over de kinderen moest worden verdeeld). Plo gaven aan dat hij veel met J. deed. Vanaf het begin veel dingen samen doen, ook wel eens ruzie. Volgens Pm moet hij alleen niets van Z. hebben, Z. zoekt hem op. Hij vermeed Z. en Z. werd daar wel eens boos om. Hij speelt met Z. "gemaakt", alleen omdat het moet. Wanneer hij met J. speelt dan dwingt hij haar om z'n mond te houden, J. kan daar net mee omgaan: hij wordt dan zelf agressief, gaat schreeuwen, op de grond liggen. Wanneer er een

				activiteit met z'n allen werd ondernomen ging het goed, leiding nodig. Hij was bang om te weinig te krijgen. De omgang tussen de pleegkinderen maakte de omgang met het pleegkind soms gemakkelijker (bij leuke dingen) en soms moeilijker (bij gemene dingen). De relatie met Z. is niet veranderd, hij heeft het gedaan voor Plo. Wat beter ging was dat hij leerde om zijn aandacht te verdelen (beurtverdeling).
230002	j	6;11	4;11	Naar de andere kinderen toe was hij uitdagend. Hij maakte onderscheid tussen de kinderen, het kind dat de meeste duidelijkheid gaf accepteerde hij. Luisteren naar de andere kinderen en gecorrigeerd worden ging moeilijk, activiteiten gingen leuk. Later ging hij meer accepteren. Hij was grappig, er werd veel om hem gelachen en hij was veel aan het woord.
230003	j	10;10	0;11	Veel spelen en lachen met pleegzus, als broer en zus samen. Ze waren altijd bij elkaar, ruzies duurden nooit lang. Zijn pleegzus was de baas, is ouder, dat gaf soms ruzie. Is uit huis gegaan.
230004	m	6;3	1;9	N.v.t.
230005	m	7;0	0;11	Deed pleegzus erg na, klampte zich aan haar vast. De anderen kinderen had ze weinig aandacht voor. Het na-apen wekte irritaties op, maar ze kunnen ook goed samenspelen. Nu minder na-apen en meer evenwicht. Het maakte het makkelijker, ongemerkt heeft pleegzus veel openingen gemaakt.
230006	j	6;8	3;3	N.v.t.
230007	j	10;2	3;7	Speelde de baas over de kleine kinderen, maakte verder geen onderscheid. Samen spelen was moeilijk. Maakte het wel gemakkelijker, er was altijd wel iemand bij hem. Nu helpt hij de kleintjes met plezier, het delen van speelgoed is nog steeds moeilijk.
230008	m	10;10	0;11	De omgang met haar pleegbroer is spontaner. Ze vertelde aan Pp dat ze het gevoel had dat hij haar niet mocht. Ze was gek op uitwonende pleegzus. Voor zoon van Plo moeilijk dat hij de aandacht moest delen. Het maakte het wel makkelijker. Nu is ze directer in plaats van afwachtend.
230009	j	11;9	1;8	Hij is naar de kinderen hetzelfde als naar volwassenen. Trok meer naar de jongere, dichter bij zijn leeftijd. Moeilijk was het contact, vanwege zijn geslotenheid. Het maakte het moeilijker, het vraagt begrip van de andere kinderen voor het gedrag van hem.
230010	j	10;0	1;0	N.v.t.
260001	j	6;3	3;11	Hij trok veel met J. op. Toen er een derde kind bij kwam begon hij te pesten. Met de anderen had hij weinig. Verder geen bijzonderheden. Lastig was dat hij niet luisterde wanneer de oudere kinderen op hem moesten passen. Hij kon geniepig uitdagend en sarren.
260003	m	6;4	1;10	Het contact met de overige gezinsleden verliep goed, ze beschouwde hen als eigen broer en zus. De naam van het gezin was ook eigen, dit waren de woorden die ze zelf zei. Na een half jaar zocht ze meer de broer op. Het zusje voelde wat concurrentie met haar en stond ook recht tegenover haar. Het pleegkind zocht veel aandacht en was jaloers Pm aandacht aan de andere kinderen gaf, ze was

				bang dat ze iets tekort kwam. Het voelde als een familie, het pleegkind werd volledig opgenomen. Doordat de kinderen elkaar accepteerden verliep het contact met het pleegkind voor de ouders gemakkelijker. Het contact verbeterde, ging steeds beter in de loop van de tijd. Daardoor kregen pleegouders wat meer ruimte voor henzelf.
260004	j	7;5	4;5	Het pleegkind zocht geen contact met het andere kind in het pleeggezin, stelde zich afwachtend op. Hij deed niet lelijk. De omgang tussen de kinderen verliep niet moeilijk, ieder leefde in zijn eigen wereld en ze lieten elkaar met rust. Na verloop van tijd meer contact.
260006	m	11;4	10;6	De andere kinderen maken het makkelijker, doordat plo ervaring hebben kunnen ze makkelijker onderscheid maken tussen dingen die "normaal" zijn bij het opgroeien en dingen die verder gaan. Met meerdere kinderen gaat het makkelijker, je bent niet zo gericht op het ene kind.
270002	j	10;6	9;0	
270006	j	7;2	1;6	N.v.t. Geen andere kinderen aanwezig.
320004	j	9;10	3;2	De andere kinderen in huis maakten het makkelijker door hem op handen te dragen. Er is geen concurrentie thuis. Alleen één pleegbroer eist aandacht en plaagt hem af en toe wat (niet pesten).
340001	m	9;2	3;5	Goed contact met de andere kinderen, ze kan daar erg van genieten, dat maakt het makkelijker. Er is wel rivaliteit met het andere pleegkinderen, wat het soms moeilijker maakt.
360001	j	7;0	2;7	Aanwezigheid van andere kinderen maakte het makkelijker door de opvoedingservaring van Pm. Het is voor Pm en het pleegkind zelf goed dat niet alle aandacht op hem gericht is. Moeilijker omdat Pm bepaalde verwachtingen heeft n.a.v. eigen kinderen.
390001	j	10;2	6;2	Het is makkelijker doordat hij zich kan optrekken aan zijn pleegbroer, goed voorbeeld. Veel gezelligheid. Ook de band met zijn biologische zus, en het hebben van dezelfde 'handicap', ze delen de uitzonderlijke positie. Dit is tegelijkertijd een conflict, ze vechten om de aandacht en zijn jaloers. Moeilijker omdat ze de aandacht moeten delen, er zijn aanvaringen en meer prikkels. Maar dat is ook leerzaam voor hen.

SL4. Hechtings- en opvoedingsrelatie. Indicator 8 – invloed andere kinderen in pleeggezin, zorgen over?

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Andere kinderen kunnen er chagrijnig van worden, maar duurt nooit lang. Zorgen over: Pm denkt dat het gezelliger zou kunnen zijn, komt niet alleen door R, dus zou zonder haar misschien ook zo zijn. Leuk: ze is behulpzaam.
060004	m	6;7	1;1	Nvt, geen andere pleegkinderen.
060005	j	6;3	1;11	Geen zorgen over contact tussen de kinderen. Als Pp weg is loopt het moeilijker.
060006	m	9;11	1;3	Andere kinderen vonden wel dat Pm veel aandacht

				besteedde aan haar, enigszins claimend. Geen zorgen over omgang tussen de kinderen. Leuk: kan leuk spelen met de kinderen, kan nu beter speelgoed delen.
060012	j	11;2	6;1	n.v.t. geen andere pleegkinderen.
110001	m	9;5	3;2	Geen zorgen over de relatie van de plo met andere kinderen in het gezin. Stel dat N terug moet: ook slecht voor eigen kinderen, vooral jongste ziet N echt als zusje. Voor hem, plo zelf en voor N grote negatieve gevolgen.
140005	m	6;4	3;6	Geen zorgen over contact tussen de kinderen.
140008	j	6;2	6;1	Geen zorgen over contact tussen de kinderen. Pp geeft wel aan dat hij zijn broer niet na moet gaan doen (In jeugdgevangenis en nu internaat wegens wangedrag, stelen, openlijke geweldpleging, in aanraking met politie. Nog wel contact, gaat goed).
200001	m	11;10	1;5	Wel zorgen over gehad, nu iets minder.
200002	m	7;7	6;4	Geen zorgen.
200004	m	10;9	1;5	Geen zorgen over het contact tussen de kinderen onderling. Ze hoort erbij.
200005	j	7;3	4;11	Geen zorgen over de omgang tussen de kinderen onderling.
200006	m	11;5	3;1	Ja, er is weinig verbetering in het contact. Er blijft een ongezonde rivaliteit, ze komt wel meer voor zichzelf op.
200007	j	7;0	3;10	Geen zorgen over contact tussen de kinderen onderling, hij is niet slecht, doet het goed naar de andere kinderen toe.
210006	j	8;0	1;0	Geen zorgen over het contact tussen de kinderen onderling. Behalve dat Pm denkt 'wat doe ik mijn dochter aan als pleegkind weer weggaat'.
210018	m	8;1	0;5	In het begin wel zorgen over de omgang van met de andere kinderen: de verhalen over masturbatie met jongere pleegdochter, het nemen van de moederrol, de concurrentie met de oudere dochter en de ruzies die hierdoor ontstonden. Dat is nu echter niet actueel meer. De mogelijke terugkeer van het pleegkind kan echter wel voor de andere kinderen in het gezin een enorme teleurstelling betekenen. Plo vinden het leuk dat de kinderen het zo goed met elkaar kunnen vinden en het jongere pleegzusje heeft zich ook duidelijk ontwikkeld door de komst van het pleegkind. Het is een puzzeltje waarbij alle stukken in elkaar passen.
210027	m	5;11	5;5	Geen zorgen om het contact/ omgang tussen de kinderen nu en in de toekomst. Pm had wel zorgen over het gedrag van de broer van pleegkind, hij vertoonde jaloers gedrag, maar Plo vonden het niet zorgwekkend (opmerking PZW: Hij heeft echter wel problematisch gereageerd, hij kon geen aandacht delen. Dit had gevolgen voor het pleegkind. Plo zagen dit niet in). Geen zorgen over het feit dat ze goed samen kunnen spelen. Ze vindt het leuk dat ze steeds meer samen doen, doktertje spelen, winkeltje spelen en spelletjes doen. Ze zijn echt broer en zus. Haar broer wordt steeds socialer naar haar toe omdat ze meer weet en kan.
210028	j	6;11	1;10	Geen zorgen om het contact/ omgang tussen de kinderen nu en in de toekomst. De kinderen spelen leuk

				samen, en hij speelt met zijn pleegzus met de barbies.
210029	m	9;7	2;8	Zorgen over dat ze zich erg laat beïnvloeden, ze gaat er helemaal in mee en kan zelf niet stoppen, alleen met hulp van een volwassene. Ze kan geen nee zeggen, is niet assertief. Plo zijn bang voor als ze negatief beïnvloed wordt.
210032	m	6;3	0;6	Geen zorgen over de invloed van de omgang tussen de kinderen. Het loopt zoals het loopt, ze gaan goed met elkaar om. Hebben normaal ruzie en komen voor elkaar op. Leuk: Oudste pleegbroertje zet twee extra schoentjes klaar voor Sinterklaas. Ze begroet haar pleegbroer als eerste.
210035	m	10;6	8;5	Geen zorgen over de invloed van de omgang tussen de kinderen onderling. Leuk: de plaatsing loopt op een prettige, gezonde manier. Genieten is de boodschap.
210037	m	8;0	2;2	Ja, ze blijft moedertje spelen over broertje, al is het wel minder geworden. Niet over: Leuk samenspel, het worden steeds meer broertje-zusje. Leuk: De relatie tussen beiden wordt steeds vaker ontspannen.
210045	j	7;0	1;0	Geen zorgen over de invloed van de omgang tussen de kinderen onderling. De contacten verlopen goed, eigen kinderen doen ook activiteiten met de pleegkinderen.
210046	m	10;3	1;1	Geen zorgen over de omgang tussen de kinderen onderling. Ze stemmen steeds beter af. Leuk: nu de vriend van Pm in het ziekenhuis ligt is ze zelfstandiger en geeft Pm meer ruimte.
210047	j	8;7	1;1	Nog een klein beetje zorgen over de ruzies. Niet over dat ze van elkaar houden en niet 5 minuten niet kunnen weten van elkaar waar ze zijn. Leuk: het samen spelen en de koosnaampjes die ze elkaar geven.
220002	j	7;11	1;10	Geen zorgen over het contact/omgang tussen de kinderen, nu en in de toekomst.
220005	m	9;1	7;6	Geen zorgen over contact tussen de kinderen onderling.
220007	m	11;3	6;1	Geen zorgen over de omgang tussen de kinderen onderling.
220008	j	9;5	1;0	Ja, zorgen over de omgang tussen de kinderen onderling: Z. valt er net buiten want J. en G. kunnen het samen goed vinden.
230002	j	6;11	4;11	Geen zorgen over de omgang tussen de kinderen.
230003	j	10;10	0;11	N.v.t., pleegzus is uit huis gegaan.
230004	m	6;3	1;6	N.v.t.
230005	m	7;0	0;11	Geen zorgen.
230006	j	6;8	3;3	N.v.t.
230007	j	10;2	3;7	Geen zorgen. Hij bijt meer van zich af en wil veel met anderen doen.
230008	m	10;10	0;11	Geen zorgen over de relatie onderling.
230009	j	11;9	1;8	Geen zorgen.
230010	j	10;0	1;0	N.v.t.
260001	j	6;3	3;11	Pm maakt zich zorgen om het contact/ omgang tussen de kinderen nu en in de toekomst. Hij luistert niet naar de anderen. Ze maken zich zorgen om het feit dat wanneer hij groter wordt, hij misschien J. mee zal slepen.

260003	m	6;4	1;10	Geen zorgen om het contact/ omgang tussen de kinderen nu en in de toekomst. Het gaat nu beter dan het lange tijd is gegaan. Het spanningsveld is weg, ze vertelt, vraagt meer uit zichzelf.
260004	j	7;5	4;5	Geen zorgen om het contact/ omgang tussen de kinderen nu en in de toekomst.
260006	m	11;4	10;6	Zorgen over de invloed van de omgang tussen de kinderen onderling. Door de hele situatie rond de dreiging van uithuisplaatsing is voor alle gezinsleden veel spanning. De oudere kinderen zijn zich daar erg bewust van en voelen zich betrokken bij de ouders en voelen ook veel verantwoordelijkheid. Hierdoor wordt het opvoeden van E. moeilijker. Ook plaatst ze buiten de groep, ze zoekt grenzen op, blijft niet natafelen. Niet over: ze leert veel van de anderen, dat is een verrijking. Bijvoorbeeld omgaan met dieren, relaties, delen van aandacht en spullen; het is voorbeeldgedrag. Leuk: Dat ze erbij hoort, het is één geheel.
270002	j	10;6	9;0	
270006	j	7;2	1;6	N.v.t. Geen andere kinderen aanwezig.
320004	j	9;10	3;2	Geen zorgen over de invloed van de andere kinderen in het gezin. Leuk: Hij heeft in de andere kinderen “het kind” weer los gemaakt.
340001	m	9;2	3;5	Niet echt zorgen, maar de rivaliteit is een aandachtspunt. Goed in de gaten houden of de aandacht wel in balans is.
360001	j	7;0	2;7	Geen zorgen over de omgang tussen de kinderen onderling, dit gaat goed en gezond. Leuk: dat hij wordt geaccepteerd als één van hen.
390001	j	10;2	6;2	Zorgen om de invloed van de omgang tussen de kinderen onderling omdat hij erg negatief beïnvloedbaar is. Ze vragen veel energie waardoor eigen kinderen soms tekortkomen in aandacht. Indirect laten zij dat soms zien. Geen zorgen over de verantwoordelijkheid voor elkaar, ze hebben interesse in elkaar en loyaliteit voor elkaar, voor alle vier. Leuk: wel één geheel, past goed, gezelligheid. Ze konden goed met elkaar opschieten. Het leeftijdsverschil en niveauverschil gaan nu een rol spelen. Eigen kinderen zitten op havo en atheneum en zitten in de puberteit.

Sl. Oudercontacten. Indicator 1

Paars = gedaan door Weeda

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Ja, contact met M. 1x per maand, 1,5 uur op het bureau of elders.
060004	m	6;7	1;1	Ja, contact met M. 1x per week op zondag van 12 tot 19 uur. M legt ki in bed. Er is ook telefonisch contact. M komt in pleeggezin, blijft de hele dag. Pp zou willen dat M vaker naar haar eigen huis gaat met ki.
060005	j	6;3	1;11	Ja, contact met M. 1x per 6 weken, 1 uur. Op het bureau van de instelling. (moeder is onbetrouwbaar, daarom geen contact in pleeggezin thuis, bang dat ze anders onverwachts langs zal komen).
060006	m	9;11	1;3	Ja, contact met M. 1x 2 maanden weekend logeren van vrijdag tot zondag. 1x 2 maanden belt P en M naar ki.
060012	j	11;2	6;1	Ja, contact met M. 1 per week slapen, 1 keer per 3 weken een weekend. Eerst 1 keer in de zoveel tijd omdat M verslaafd was, nu afgekickt en gaat goed met M.
110001	m	9;5	3;2	Ja, contact met M. 1x per 6 weken, 2 uur. Eerst 1 uur, verliep goed, dus uitgebreid naar 2 uur. Eerst bang bij de wisseling van locatie, nemen ze mij niet mee? Nu niet meer. Pp brengt haar, blijft er niet bij.
140005	m	6;4	3;6	Nee, geen contact met M. In begin wel paar keer, M heel koel en afstandelijk, zocht geen toenadering. Anderhalf jaar geleden zijn de contacten ophouden door conflict.
140008	j	6;2	6;1	Ja, contact met M. 1x per 3 maanden bij ouders thuis 2 á 3 uur. Ouders komen ook bij Plo thuis.
200001	m	11;10	1;5	Ja, contact met M. 1x per 2 maanden 1 ½ uur bij ouders.
200002	m	7;7	6;4	Ja, contact met M. 1x per 2 maanden, 2 uur.
200004	m	10;9	1;5	Ja, contact met M. 1x per 2 maanden in psychiatrische instelling.
200005	j	7;3	4;11	Ja, contact met M. 1x per 2 maanden, bij M thuis.
200006	m	11;5	3;1	Ja, contact met M. 1x per maand 3 ½ uur.
200007	j	7;0	3;10	Nee, geen contact met M. M is overleden in mei 1997. Ki kent M wel.
210006	j	8;0	1;0	Ja, contact met M. 1x 2 weken logeren van zaterdag op zondag, bij P en M.
210018	m	8;1	0;5	Ja, contact met M. 1x per 2 weken, bij M thuis, een middag. Eerst 1 keer per maand, sinds kort vaker, ivm onderzoek over mogelijke terugplaatsing bij M en observaties van de gezinsvoogd.
210027	m	5;11	5;5	Ja, contact met M.

				De frequentie is wisselend, bezoeken vinden plaats in het pleeggezin. Eerst 1 keer per maand op neutraal terrein, meer geworden omdat moeder van M veel steun van M nodig had, contact werd toen intenser. M komt ook vaak logeren. Er zijn geen vaste afspraken.
210028	j	6;11	1;10	Nee, geen contact met M. M is overleden (1,5 jaar geleden)
210029	m	9;7	2;8	Ja, contact met M. 1x per 2 weken, een ochtend, bij M thuis.
210032	m	6;3	0;6	Ja, contact met M. 1x per 2 maanden, 1,5 uur. Eerst om de twee weken, inclusief weekend slapen, veranderd sinds scheiding van de ouders.
210035	m	10;6	8;5	Ja, contact met M. 3x per 5 weken, 2 keer bij M: een weekend, 1x in pleeggezin: 4 uur.
210037	m	8;0	2;2	Ja, contact met M. 1x per twee maanden, 2 uur, in het pleeggezin. Was eerst 1x per maand, maar veranderd wegens onmogelijkheden M.
210045	j	7;0	1;0	Ja, contact met M. 1x per 4 weken, meer dan eerst. In speeltuin of bij oma (mz), 2 tot 3 uur. Samen met broertje.
210046	m	10;3	1;1	Ja, contact met M. 1x per week een middag en 1x per 2 weken een weekend. Eerst minder, uitgebreid met zicht op terugplaatsing.
210047	j	8;7	1;1	Ja, contact met M. 1x per week een middag en 1x per 2 weken een weekend. Eerst minder, uitgebreid met zicht op terugplaatsing.
220002	j	7;11	1;10	Ja, contact met M. 1x per 2 maanden 2 uur.
220005	m	9;1	7;6	Nee, geen contact met M. In begin van de plaatsing was er contact. M is nu weggebleven, drugsproblematiek en gevangenis.
220007	m	11;3	6;1	Ja, contact met M. In begin plaatsing was er contact, vervolgens 3 jaar niet. Nu worden de contacten weer opgebouwd.
220008	j	9;5	1;0	Nee, geen contact met M. M is alcoholist, contact is niet mogelijk.
230002	j	6;11	4;11	Ja, contact met M. 1x 6 weken 2 uur bij Plo. M is een periode niet geweest.
230003	j	10;10	0;11	Ja, contact met M. Alle vakanties en om het weekend. Bij M thuis en soms paar uur in pleeggezin.
230004	m	6;3	1;9	Ja, contact met M. 1x per 3 weken een dag van 9 uur. Ki logeert 1x per jaar bij M.
230005	m	7;0	0;11	Ja, contact met M. 1x per 3 weken bij Plo. Wordt onderling geregeld.
230006	j	6;8	3;3	Nee, geen contact met M. Ki is geboren bij Plo (ouders M). M is zelfstandig gaan wonen met NP. Deze accepteerde het ki niet, ki is terug gegaan naar Plo. Relatie M en NP laat geen ruimte voor ki.
230007	j	10;2	3;7	Ja, contact met M. 1x per 3 weken bij ouders (9 tot 18 uur). P en M.

230008	m	10;10	0;11	Ja, contact met M. 1x per maand komt M een dag en een nacht bij Plo. Ki gaat af en toe naar M.
230009	j	11;9	1;8	Ja, contact met M. 1x per maand een dag.
230010	j	10;0	1;0	Nee, geen contact met M. M is slecht bereikbaar, alleen via een brief. Maar daar reageert ze ook nauwelijks op. Ki is 1x gebeld, op verjaardag.
260001	j	6;3	3;11	Ja, was contact met M. Bezoek was 1x per 2 maanden. Is in april 97 gestopt. (Psi is van juli 97)
260003	m	6;4	1;10	Ja, contact met M. Ki gaat logeren 1x per 3 weken van zaterdag op zondag. Iedere zondag en iedere woensdag is er contact van 14 tot 19 uur.
260004	j	7;5	4;5	Nee, geen contact met M. "M heeft ki gedumpt en is spoorloos verdwenen".
260006	m	11;4	10;6	Ja, contact met M. 1x per maand, bij grootouders, 2 uur. Nu niet meer, moeder is uit beeld geraakt. Grootouders af en toe onaangekondigd op bezoek, plo zouden liever begeleid contact met M bij hen thuis hebben.
270002	j	10;6	9;0	Ja, contact met M. 1x per 2 weken een kort weekend, za 12u tot zo 20u. Extra met de feestdagen.
270006	j	7;2	1;6	Ja, contact met M. 1x per 2 maanden, op het bureau van de instelling. Vindt hij weleens lastig, hij wil zien hoe ze woont.
320004	j	9;10	3;2	Nee, geen contact met M. Wel telefonisch contact. Omdat M drankprobleem heeft en niet altijd aanspreekbaar is.
340001	m	9;2	3;5	Ja, contact met M. 1x per 8 weken bij M, 1 keer per 8 weken in pl.gezin. Plus de verjaardagen van de familie (M, zusjes en broertje). Eerst alleen in pleeggezin, nu ook bij M thuis omdat rechter vond dat M meer moederrol moest kunnen hebben.
360001	j	7;0	2;7	Ja, contact met M. 1x per 3 weken, 1,5 uur in het pleeggezin.
390001	j	10;2	6;2	Ja, contact met M. 3x per jaar, plus de 2 verjaardagen van hem en zijn zus. Bezoeken vinden plaats in het pleeggezin.

Sl. Oudercontacten. Indicator 2 of
Paars = gedaan door Weeda

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Nvt
060004	m	6;7	1;1	Nvt
060005	j	6;3	1;11	Nvt
060006	m	9;11	1;3	Nvt
060012	j	11;2	6;1	Nvt
110001	m	9;5	3;2	Nvt
140005	m	6;4	3;6	Geen contact lijkt ki niet uit haar evenwicht te brengen, het lijkt haar niet veel te doen. Ki praat wel over een andere moeder, maar die is 'kwijt'. Zou M wel willen

				zien, vraagt weleens wanneer M weer koffie komt drinken.
140008	j	6;2	6;1	Nvt
200001	m	11;10	1;5	Nvt
200002	m	7;7	6;4	Nvt
200004	m	10;9	1;5	Nvt
200005	j	7;3	4;11	Nvt
200006	m	11;5	3;1	Nvt
200007	j	7;0	3;10	Ki heeft moeite met gemis van M, benoemt dat naar Pm. "Hij noemt M nu tante Betsie, niet meer mama." Geniet ervan als Pm over M vertelt.
210006	j	8;0	1;0	Nvt
210018	m	8;1	0;5	Nvt
210027	m	5;11	5;5	Nvt
210028	j	6;11	1;10	Soms vraagt ki naar zijn moeder, dat ze is overleden, dat ze lief is, dat ze een glinsterende ster is. Verder praat hij er weinig over.
210029	m	9;7	2;8	Nvt
210032	m	6;3	0;6	Nvt
210035	m	10;6	8;5	Nvt
210037	m	8;0	2;2	Nvt
210045	j	7;0	1;0	Nvt
210046	m	10;3	1;1	Nvt
210047	j	8;7	1;1	Nvt
220002	j	7;11	1;10	Nvt
220005	m	9;1	7;6	Ki lijkt geen problemen te hebben met het ontbreken van contact met M. Het kind zegt er niets over. Ki geeft aan ook niet op bezoek te willen bij M. Plo krijgen niet het idee dat ze eronder lijdt.
220007	m	11;3	6;1	Nvt
220008	j	9;5	1;0	Ki is heel gesloten, praat er wel over als Pm er naar vraagt.
230002	j	6;11	4;11	Nvt
230003	j	10;10	0;11	Nvt
230004	m	6;3	1;9	Nvt
230005	m	7;0	0;11	Nvt
230006	j	6;8	3;3	Ki zou bij M op bezoek willen, M heeft aangegeven dat niet te willen. Ki praat er alleen over als hij er aan toe is. Ki neemt M in bescherming "M deed mij pijn omdat Marcel dat zei."
230007	j	10;2	3;7	Nvt
230008	m	10;10	0;11	Nvt
230009	j	11;9	1;8	Nvt
230010	j	10;0	1;0	Ki wil er niet over praten. Als Plo er over praten, reageert hij niet. Tijdens programma over verslaving en prostitutie, heeft hij gevraagd of zijn M ook zo is. Wanneer hij een kaartje krijgt van M, is hij bang dat hij terug moet naar M.
260001	j	6;3	3;11	Nvt
260003	m	6;4	1;10	Nvt
260004	j	7;5	4;5	Ki lijkt het heerlijk te vinden geen contact met M te hebben. Had angst weer bij M te moeten wonen.
260006	m	11;4	10;6	Nvt
270002	j	10;6	9;0	Nvt
270006	j	7;2	1;6	Nvt
320004	j	9;10	3;2	(Wel telefonisch contact. Omdat M drankprobleem heeft

				en niet altijd aanspreekbaar is) Ki vraagt wel naar zijn moeder, zeker als hij bij een vriendje gaat spelen die tegenover M woont. Hij kent zijn moeder wel, heeft voor hem gezorgd van 0-4 jaar. Soms zegt hij: ik zou naar M willen, een keertje. Hij weet dat ze vaak dronken is.
340001	m	9;2	3;5	Nvt
360001	j	7;0	2;7	Nvt
390001	j	10;2	6;2	Nvt

Sl. Oudercontacten. Indicator 4

Paars = gedaan door Weeda

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Verloopt goed. Ze vindt het heel fijn M te zien, wil wel vaker. Vooraf en achteraf thuis wel onrustig, gespannen en bedplassen. Ze zegt er niet zoveel over tegen plo, vraagt weleens om een briefje te schrijven aan M.
060004	m	6;7	1;1	M komt niet altijd bezoeksafspraken na, geeft dat ook niet van tevoren aan. M komt ook wel eens te laat. Ki wordt dan onzeker, denkt dan dat zij terug moet naar haar vorige Plo. Pm vindt dat het initiatief van M moet uitgaan.
060005	j	6;3	1;11	Verloopt goed, geen problemen. Minder goed als M vriend meeneemt, hij is bang voor hem.
060006	m	9;11	1;3	1x 2 maanden weekend logeren. 1x 2 maanden belcontact, hier houdt M zich niet zo goed aan.
060012	j	11;2	6;1	Gaat goed, soms wordt er geswicht.
110001	m	9;5	3;2	Verloopt goed. M. houdt zich aan afspraken, is op tijd, traineert bij afscheid. M mag ki niet verwennen, ingeperkt door BJZ, maar ki vraagt wel steeds om kado. M aan ki: "je wilt toch wel bij mij wonen?" Ki: "Ja." Paar dagen later moet ki huilen: "ik heb gelogen tegen M, want ik wil niet weg bij Plo."
140005	m	6;4	3;6	Nvt
140008	j	6;2	6;1	1x per 3 maanden bij ouders thuis 2 á 3 uur. Af en toe bij Plo, ouders hebben problemen met het vervoer. Plaatsers heeft overleg over de bezoeksregeling, dit loopt goed.
200001	m	11;10	1;5	Bezoek loopt goed, 1x 2 maanden 1 ½ uur bij ouders. Bezoek mag niet in pleeggezin.
200002	m	7;7	6;4	
200004	m	10;9	1;5	M woont in psychiatrische instelling. Ki gaat 1 x 2 maanden met grootouders (mz) daarheen. Is daar 2 á 3 uur. Het hele weekend staat in het teken van het bezoek.
200005	j	7;3	4;11	M komt altijd haar afspraken na. Is wel gespannen en nerveus. Wil graag met de volwassenen praten en ook komen als ki naar een feestje is.
200006	m	11;5	3;1	Bezoek in het gezinsvervangend tehuis 1x per maand 3 ½ uur. Bezoek wordt begeleid door groepsleiding GVT.
200007	j	7;0	3;10	Nvt
210006	j	8;0	1;0	Ki logeert 1x 2 weken van zaterdag op zondag bij ouders.
210018	m	8;1	0;5	M houdt zich aan afspraken als het haar uitkomt. Regeling is onduidelijk; de tijden, wie erbij zijn (vaak buurvrouw, nieuwe partner, buurkind), het doel en de

				eisen vinden plo.
210027	m	5;11	5;5	
210028	j	6;11	1;10	Nvt
210029	m	9;7	2;8	M houdt zich aan de afspraken.
210032	m	6;3	0;6	
210035	m	10;6	8;5	Regeling verloopt stroef.
210037	m	8;0	2;2	Bezoek is per kind, omdat de contacten thuis zijn ziet het andere kind moeder wel, maar mag er niet naartoe. Dit is lastig. Belafspraken komt M niet na en vaak te laat op bezoeken
210045	j	7;0	1;0	Halen en brengen gaat steeds minder goed. Hij is dan erg gespannen, trilt, is bang om iets niet goed te doen, ruziet met broertje.
210046	m	10;3	1;1	Soms komen zij en broertje te laat terug, M laat haar dan bellen.
210047	j	8;7	1;1	Soms komen hij en zus te laat terug, M laat zus dan bellen.
220002	j	7;11	1;10	1x2 maanden 2 uur. Gaat goed.
220005	m	9;1	7;6	Nvt
220007	m	11;3	6;1	Is lange tijd geen bezoek geweest. Zijn nu weer net proefbezoeken. In de tijd dat er wel bezoek was, was er regelmatig strijd over de tijden.
220008	j	9;5	1;0	Nvt
230002	j	6;11	4;11	1x 6 weken bij Plo. 1x per jaar komt NP mee. M is periode niet geweest, zegt bezoeken ook regelmatig af.
230003	j	10;10	0;11	
230004	m	6;3	1;9	1x 3 weken 9 uur. 1 week logeren per jaar. M wil meer bezoek.
230005	m	7;0	0;11	1x 3 weken bij Plo. Is voor iedereen goed. M belde veel, is nu genormaliseerd.
230006	j	6;8	3;3	Nvt
230007	j	10;2	3;7	1x 3 weken een dag bij ouders. Er is geen belcontact.
230008	m	10;10	0;11	1x per maand een dag en nacht bij Plo. M vraagt aan ki: "zal ik dan komen?" Ki beaamt. Af en toe contact bij M thuis. Is wisselend belcontact.
230009	j	11;9	1;8	1x per maand een dag bij M, gaat met haar zus. Blijft bij uitzondering een nacht slapen. 1x per maand belcontact.
230010	j	10;0	1;0	Nvt
260001	j	6;3	3;11	M heeft redenen om niet te komen, geen vervoer, problemen vriend. Pm moet bezoek regisseren. Pm moet M stimuleren activiteiten te doen met R.
260003	m	6;4	1;10	1x 3 weken logeren van zaterdag tot zondag. Verder iedere zondag en woensdag van 14 tot 19 uur. M legt ki op bed.
260004	j	7;5	4;5	Nvt
260006	m	11;4	10;6	
270002	j	10;6	9;0	
270006	j	7;2	1;6	M. houdt zich niet aan de afspraken, komt regelmatig te laat of niet. Hierdoor brengen de bezoeken spanning en onzekerheid met zich mee, je weet nooit hoe het verloopt.
320004	j	9;10	3;2	Nvt
340001	m	9;2	3;5	
360001	j	7;0	2;7	
390001	j	10;2	6;2	M. komt niet alle afspraken na, door vage redenen.

Sl. Oudercontacten. Indicator 5

Paars = gedaan door Weeda

Codenr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	M. doet spelletjes, praten, gezellig. Heel chaotisch, veel drukte voor iedereen, M laat alles toe.
060004	m	6;7	1;1	M is "niet altijd goed." Ze rookt folie en is dan niet altijd aanspreekbaar. Ki bemiddelt tussen conflicten Pm en M.
060005	j	6;3	1;11	De bezoeken lopen goed, behalve als M vriend meeneemt, daar is hij bang voor.
060006	m	9;11	1;3	Ki hangt aan M, "is dweepziek". M werkt als ki er is, ki is dan alleen. M behandelt ki als pop.
060012	j	11;2	6;1	Contact verloopt goed, ze gaan weleens samen weg, koken samen. Geen problemen. Als M in het pleeggezin is houdt hij zich in t.o.v. Pm en doet hij wat er van hem gevraagd wordt.
110001	m	9;5	3;2	M en ki zijn erg blij elkaar te zien, ki direct op schoot. M heeft altijd nieuwe kleren, dit gaat ze gelijk aandoen en de haren doen. Verder doen ze spelletjes, memory en kletsen ze. M vraagt wel regelmatig (als begeleider drinken gaat halen) of ki bij haar wil wonen, ki kan niet kiezen, maar zegt vaak ja tegen M. Thuis dan achteraf huilen en zeggen dat ze heeft gelogen, wil niet weg bij plo. Verder wel blij als ze geweest is. Communicatie met P loopt moeilijk. Ieder bezoek is hetzelfde. M mag met ki naar buiten, doet ze niet, neemt geen initiatieven.
140005	m	6;4	3;6	Nvt
140008	j	6;2	6;1	"Er zijn weinig regels, hij mag en krijgt veel." Contact is steeds anders, zijn vaak anderen (familie) bij.
200001	m	11;10	1;5	Ki vindt de bezoeken fijn.
200002	m	7;7	6;4	Contact verloopt goed.
200004	m	10;9	1;5	"Slecht. M speelt in op het sentiment van het ki." In periodes dat er geen contact is, wordt ingespeeld op het gevoel/ gemoedstoestand van het ki.
200005	j	7;3	4;11	M is erg dwangmatig, vraagt altijd naar resultaten van P aan hem. Maar heeft verder eigenlijk geen oog voor hem, meer op de volwassenen gericht. Ze onderneemt niets met hem.
200006	m	11;5	3;1	Bezoeken lopen wisselend. Begroeten gaat goed, ophalen wordt gerekt (thee nog niet op). Ki krijgt weinig aandacht van M.
200007	j	7;0	3;10	Nvt
210006	j	8;0	1;0	Plo hebben het idee dat er niet veel met ki gedaan wordt, in ieder geval niet als gezin. Wel af en toe iets met P of met M. Ki moet zichzelf voornamelijk vermaken.
210018	m	8;1	0;5	M en ki gaat met elkaar om als vriendinnen, niet als moeder en dochter. Ze vinden het leuk om elkaar te zien, knuffelen elkaar bij begroeting en afscheid. Ze rennen achter elkaar aan, spelen tikkertje, winkelen en wandelen en eten bij McDonalds. Ze praten wel wat met elkaar, maar dat zijn geen echte gesprekken, soms abrupt afgelopen.
210027	m	5;11	5;5	De contacten met M verlopen goed. Met troost zoeken heeft ki wel voorkeur voor plo. M neemt alles over qua verzorging van haar, alles loopt plezierig.

210028	j	6;11	1;10	Nvt
210029	m	9;7	2;8	Contacten verlopen matig, ki snapt M heel vaak niet. Het contact is erg kort, Pm is er niet bij en weet niet wat ze doen. Soms bij vriend van M in het bejaardentehuis eten. Dit is moeilijk, weer een plek om te wennen.
210032	m	6;3	0;6	M houdt zich aan afspraken omdat de gezinsvoogd haar ophaalt. Contact verloopt moeizaam, geen interactie. Gaan wel bijv. naar kinderboerderij. M komt opdagen en is lief, maar er is geen onderling contact. M kan knop van eigen verdriet (van de scheiding met P) nog niet omdraaien.
210035	m	10;6	8;5	Plo weten niet hoe de contacten verlopen, ze is alleen bij M en stiefvader. Plo ervaren dat M erg belangrijk is voor haar, ze spreekt hier niet over. Gaat graag naar M en ook graag weer naar pleeggezin. Plo weten niet wat M doet met haar, stiefvader speelt een dominante rol in de weekenden. Pm ziet haar ontspannen terug na weekend bij M en ki is ook blij als ze M in het pleeggezin ziet.
210037	m	8;0	2;2	Contact tussen ki en M verloopt goed. Ze confronteert M met het feit dat ze Pm 'mama' noemt, dit blijft ze herhalen. Ze vindt het leuk, maar ook heel eng om bijv. met M mee te gaan, kan zich er moeilijk aan overgeven. Ze doen wat de begeleidster verzint, geen initiatief van M. Goed dat de band er is, maar kinderen hebben niets aan M. Ki jent naar M toe, M heeft geen overmacht, kan haar niet corrigeren. Verder voelen de kinderen dat het niet goed gaat met M.
210045	j	7;0	1;0	Contact verloopt redelijk goed, hij toont zich blij M te zien, vliegt om haar nek. Hij loopt achter haar aan en gaat op schoot zitten. M neemt ook initiatieven, stelt vragen, samen spelen en eten. Na 1,5 uur is de sfeer minder gespannen en hebben ze meer contact. Het afscheid verloopt moeilijk, dan huilen en vastklampen Plo zouden liever lagere frequentie zien en op neutraal terrein.
210046	m	10;3	1;1	Het contact verloopt goed en rustig, ze vertelt alles aan M. Ze praten samen, kijken tv, gaan winkelen en naar de kermis. Alles loopt plezierig, alleen biedt M weinig structuur en zijn het te volwassen gesprekken die soms te lang duren.
210047	j	8;7	1;1	De contacten verlopen goed, soms is hij brutaal. Pm weet het niet goed, hij vertelt soms wel dat hij M mist. Ze gaan bowlen, zwemmen, naar het park en de kermis. Verder weet Pm niet veel, M en hijzelf vertellen het niet precies. Ze lachen, doen spelletjes en het eten gaat goed. Moeilijk dat M snel toegeeft, ook als hij iets wil kopen of hebben. Krijgt veel cadeautjes (o.a. spel voor Nintendo Ds, 18+)
220002	j	7;11	1;10	Ki kan zelf aangeven wat hij wil doen, op stap met M en begeleider. Het onderlinge contact tussen M en ki loopt minder goed. Ki voelt de spanning tussen Pm en M.
220005	m	9;1	7;6	Nvt
220007	m	11;3	6;1	In 1e periode toonde M geen belangstelling voor interesses ki (school, diploma zwemmen, vriendinnen). In de 2e periode (nu) weet M niet

				wat te zeggen tegen het ki. De sfeer is gespannen.
220008	j	9;5	1;0	Nvt
230002	j	6;11	4;11	Boekje lezen en tekenen gaan goed. Als M alleen is met ki gaat het niet goed, raar praten, stoer doen. Ki gaat over grens heen. M en ki zijn niet langer dan 10 minuten alleen.
230003	j	10;10	0;11	M ziet hem graag. Ze is vriendelijk, heeft wel haar buien, maar daar praten ze niet over. Wel vervelend dat M steeds om geld vroeg aan Pm, Pm heeft haar daarop aangesproken dus dat is nu hopelijk over.
230004	m	6;3	1;9	M praat over haar eenzaamheid en zieligheid, zadelt ki met haar problemen op. M heeft wisselende contacten met mannen.
230005	m	7;0	0;11	Ki kreeg lichamelijke klachten wanneer ze op bezoek ging bij M thuis. Bezoek gaat nu goed. Ki trekt tijdens bezoek naar Plo toe.
230006	j	6;8	3;3	Nvt
230007	j	10;2	3;7	Plo kunnen niet goed aangeven wat goed en niet goed gaat. Deels door verwarrende verhalen ki, deels doordat het hem ontgaat.
230008	m	10;10	0;11	Ki kijkt nauwelijks naar M om. Begroet haar nauwelijks. Geen positieve punten. M kan apatisch zijn. Als M blijer reageert, ki ook blijer. Contact wat er is, gaat van ki uit.
230009	j	11;9	1;8	M is afgestemd op ki. Pept zich op voor bezoek. M doet spelletjes. Soms komen opa en oma mee of gaan ze naar P. Soms teveel gepland voor een dag.
230010	j	10;0	1;0	Nvt
260001	j	6;3	3;11	M neemt weinig initiatief, doet ook weinig met ki. Ki moet gestimuleerd worden naar M toe te gaan. Hij krijgt veel snoep als hij bij M is.
260003	m	6;4	1;10	M is actief, doet allerlei activiteiten, knutselen, speeltuin, uitstapje. Ze zoekt gezellige dingen. M wil er iets van maken. M bespreekt met ki waarom ze niet bij haar kan wonen. M heeft moeite met probleemgedrag van het ki. M gaat niet naar haar eigen huis als ki er een weekend is, maar in huis bij een vriendin.
260004	j	7;5	7;4	Nvt
260006	m	11;4	10;6	Ze hebben echt contact, hebben wat samen, goede interactie. Ze knuffelen, kroelen, knutselen, tekenen, maken zich op. Dit verloopt goed, ze vertelt Plo over de dingen die ze samen met M doet. Wat minder goed loopt: M praat recentelijk zeer negatief over Plo, E heeft daar last van en valt Pm af.
270002	j	10;6	9;0	M. belast het kind tijdens de bezoeken door te praten over haar eigen problemen. Pm is bang dat er iets zal gebeuren vanwege de vriend van M. Het is moeilijk om de afspraken met M. te maken.
270006	j	7;2	1;6	M. houdt zich niet aan de afspraken, komt regelmatig te laat. Ze wil zelf aandacht hebben en zegt dat zijn zusje waarschijnlijk wel wordt teruggeplaatst. Toen de bezoeken nog bij plo thuis waren bepaalde M hoe het moest verlopen, dat gaf spanning.
320004	j	9;10	3;2	Nvt
340001	m	9;2	3;5	Contact is niet onplezierig. M heeft haar lief. Ze doen

				boodschappen, cadeautje kopen, cadeautje in elkaar zetten. Spelletjes om initiatief van Pm, vindt M ook leuk. Moeilijk is de spanning wanneer M over weer thuis wonen begint of als M schreeuwt naar de twee meisjes die thuis wonen. M gaat ervan uit dat ze weer thuis komt wonen, ki zegt dan 'je moet het maar niet te veel hopen'. Er is weinig invoeling. Er zijn positieve en negatieve ervaringen thuis, is wisselend. Er worden dingen besproken die voor haar belastend zijn.
360001	j	7;0	2;7	Contact gaat over het algemeen goed. M geeft kus bij aankomst, ki reageert daar spontaan op. Als ze er is is het ook echt zijn moeder, zowel voor hem als voor M zelf. M moet gestuurd worden dat ze voor hem komt en niet als vriendin voor Pm. Dan praten ze of doen ze een spelletje. Ze weten precies wat ze aan elkaar hebben. Hij is lief voor M, zal geen pijnlijke uitspraken doen of moeilijke vragen stellen.
390001	j	10;2	6;2	Tijdens het contact zijn M en ki klef en knuffelig, ze besteedt meer aandacht aan hem dan aan zijn zus, maar er is geen diepgang. Domme praat van M, geen pedagogisch inzicht. Pm wil ook bij de bezoeken zijn want M is een flapuit en anders alleen met zichzelf bezig. Pm 'dwingt' dan tot een spelletje (speelt zelf niet mee), maar dit gaat niet want M praat niet met de kinderen, maar met Pm. M is wel altijd vrolijk, ze lachen veel. Ze vindt het geweldig om te komen en geniet. Doordat Pm het met M nu leuk maakt vinden de kinderen het ook leuk. Moeilijk dat Pm het contact helemaal moet begeleiden. M zegt dingen die niet passen, over haar eigen problemen. Bezoek kost veel energie.

Sl. Oudercontacten. Indicator 6

Paars = gedaan door Weeda

Code nr.	j/m	Lftd.	Plts. duur	Antwoord
060002	m	6;0	1;6	Ki wil wel vaker bij M op bezoek, vindt het leuk. Wel gespannen vooraf. Vraagt weleens waarom M niet in de straat woont zodat ze vaker op bezoek zou kunnen. Tijdens belcontact (1x per maand) moet ze wel veel plassen. Ze laat moeder dan wachten, of voert gesprekken met anderen, terwijl moeder wacht.
060004	m	6;7	1;1	Ki wil M voor zich alleen. Ki bemiddelt in conflicten tussen M en Pm. Ki kijkt naar de bezoeken uit, ze omhelzen elkaar. Ki wil M graag vaker zien.
060005	j	6;3	1;11	Ki gaat graag naar M. Plo denken dat hij wel zou willen logeren.
060006	m	9;11	1;3	Ki is gespannen, voor en na het bezoek, slecht slapen, slecht eten, moeilijke stoelgang en onrustig.
060012	j	11;2	6;1	Het gaat goed, als het niet zo zou zijn zou ki het wel zeggen. Hij zoekt lichamelijk contact met haar, pakt haar vast. Luistert goed naar M. Hij gedraagt zich niet anders voor of na de contacten. Zegt uit zichzelf weinig over de contacten. Zit te wachten tot hij terug naar M kan gaan.
110001	m	9;5	3;2	Ki vindt het fijn, kletsen en lachen, M vraagt veel. Het tuten aan haar vindt ze vervelend, dit zegt ze niet tegen M. Zegt sinds kort wel dat ze bijv. een broek

				niet mooi vindt. Zoekt wel lichamelijk contact met moeder, kussen op wang wel, op mond niet. Contact komt van twee kanten. M corrigeert weinig. Moeilijk voor ki is dat ze in tweestrijd zit; vindt M lief, is echt haar moeder, maar vindt Pm ook lief. Maakt onderscheid bij bijv. moederdag; twee dezelfde cadeaus. Vindt Pm wel eens streng en zegt soms ook dat M niet zo streng zou zijn. Ze zou graag iets doen met M en vaker of langer.
140005	m	6;4	3;6	Nvt
140008	j	6;2	6;1	Ki heeft weinig contact met ouders. Speelt met ki die meekomen naar het bezoek (familie). Reageert gewoon, zoals bij ander bezoek. Wil absoluut niet logeren bij ouders.
200001	m	11;10	1;5	Ki is tevreden.
200002	m	7;7	6;4	Na het bezoek is ki een beetje dwarser en overdreven. Zou zelf meer contact willen. Als ze bij M is geweest vertelt ze erover uit zichzelf. Plo willen niet dat ze een lelijk woord over M zegt, want M kan er niets aan doen (is ziek). Na vele contacten met M, was er veel strijd met Pm, niet met Pp; ze had maar 1 vader, nu 2 moeders. 100 keer Pm roepen, niets doen.
200004	m	10;9	1;5	Situatie verre van ideaal. Ki reageert slecht op contact gezien in het licht van een weekend binnen zitten bij grootouders en wachten tot het tijd is naar M te gaan. Ki raakt er van in de war. Na contact soms terugval, dan weer claimend naar Pm, dwars en chaotisch door de onrust, onduidelijkheid en het niet nakomen van afspraken door anderen.
200005	j	7;3	4;11	Ki reageert ook gespannen op de contacten met M.
200006	m	11;5	3;1	Ki geniet van het bezoek. Heeft een uitzonderings-positie (ki tussen bewoners) en geniet daar van. Ki denkt er van tevoren over na. Ki wil vaker.
200007	j	7;0	3;10	Nvt
210006	j	8;0	1;0	Ki reageert enthousiast. Komt niet met grote verhalen thuis. Laatste tijd wat minder enthousiast bij thuiskomst. Zal waarschijnlijk wel vaker willen, is loyaal tov ouders. Soms weer terugval, geregeld vieze broek. Valt vaak samen met vragen over wanneer hij weer naar huis mag en kleine uitbreidingen in de bezoeksregeling.
210018	m	8;1	0;5	Ki daagt M uit achter haar aan te rennen, zit in haar portemonnee te kijken als ze de kans heeft. Ze lijkt M als een vriendinnetje te zien. Ze zoekt lichamelijk contact, met name bij begroeting en afscheid. Ze luistert niet naar M en probeert haar uit. Vooraf is ze opgewonden en zenuwachtig en achteraf probeert ze zo snel mogelijk de draad in het pleeggezin op te pakken. Ze praat er niet over, Plo hebben niet echt een idee hoe ki over de contacten denkt.
210027	m	5;11	5;5	Ki vindt het contact met M fijn, vliegt haar om haar nek en kan verder gewoon haar eigen gang gaan als M er is. Ze zoekt contact, bij binnenkomst, maar ook als M achter de computer zit. Ze laat zich gezeggen door M. De bezoeken zijn vanzelfsprekend, er is geen sprake van ander gedrag vooraf of achteraf. Ze vertelt er verder niet

				over, op school bijv., het hoort er gewoon bij.
210028	j	6;11	1;10	Nvt
210029	m	9;7	2;8	Pm weet niet veel over het contact tussen ki en M, is er nooit bij. Ook zegt ki weinig over het contact met M. Ki zou graag willen dat M haar begrijpt. Plo kunnen dus moeilijk inschatten wat ki vindt van de contacten met M.
210032	m	6;3	0;6	Eerst liet ze zien dat ze het leuk vond om samen met M te zijn, nu niet meer. Ze zoekt contact met M, maar laat zich niets gezeggen. Vertelt er niets over. Na contacten eerst zeer van slag; onrustig slapen, rechtop in bed. Na bezoek weert ze contact met Pp af. Gaat laatste tijd beter, na 1,5 past ze weer in het gezin.
210035	m	10;6	8;5	Ki laat zien dat ze contact met M fijn vindt, vertelt er achteraf over. M is heel belangrijk voor haar. Ze zoekt ook contact. Ze is nooit alleen met M, stiefvader is er altijd bij. Na de contacten is ze ontspannen. Ze zou zelf ook graag inbreng hebben in de bezoekenregeling, ze zou willen kunnen ruilen als er dat weekend wat leuks is in het pleeggezin of wil ze niet als ouders zelf een weekend ruilen.
210037	m	8;0	2;2	Ki vindt het leuk, wel heel spannend. Heel haar lichaam geeft aan dat ze het heel eng vindt, maar ze wil wel. Ze zoekt minimaal contact (oog- of lichamelijk) met M, doet ze met niemand. Laat zich niets zeggen door M. Voor contact: krijgt het pas 10 min. vantevoren te horen, omdat M afspraken vaak niet nakomt. Na contact: Drukker dan normaal, meer praten, bewegen. Niet meer agressief. Ki vertelt niets over de contacten. Ze zou het prettiger vinden als haar broertje mee zou gaan.
210045	j	7;0	1;0	Ki toont zich wel blij tijdens het bezoek, vliegt haar om de nek. Hij laat het niet merken als hij iets niet prettig vindt. Hij wil de baas spelen en probeert M uit. Zoekt contact met M, zit op schoot, omhelst, geeft kusjes. Laat zich niets gezeggen door moeder. Hij reageert zeer heftig voor en na bezoeken, vertoont veel negatief gedrag en terugval in ontwikkeling. Hij vertelt niets over de contacten.
210046	m	10;3	1;1	Ki vindt het contact met M fijn, bij het afscheid veel knuffelen en kusjes geven. Ze zoekt lichamelijk contact met moeder en laat zich gezeggen. Na het contact is ze chagrijnig, geeft ze geen antwoord en soms slaapt ze slecht of voelt ze zich niet lekker. (Echter, sinds vriend oma in het ziekenhuis ligt, laat ze dit niet zien). Ze vertelt niet zoveel over de contacten en vraagt soms zelfs waarom Pm zoveel vragen stelt. Ze zou graag bij M wonen.
210047	j	8;7	1;1	Hij laat zijn moeder alles zien en ze knuffelen en lachen. Hij zoekt contact en laat zich gezeggen door M. Achteraf is hij chagrijnig en geïrriteerd, duurt een dag. Hij zegt dan dat hij bij M wil zijn en haar gaat missen. Verder vertelt hij oppervlakkig over de contacten. Hij geeft aan bij M te willen wonen.
220002	j	7;11	1;10	Ki is van tevoren en na bezoek piekerig en gespannen. Is hier mee bezig tot een week na het bezoek. Ki kijkt uit

				naar bezoek M. Ki wil vaker bezoek.
220005	m	9;1	7;6	Nvt
220007	m	11;3	6;1	Ki was blij dat het contact was afgelopen. Nu gelooft ki M niet. M vertelt ki dat Pm rare dingen heeft gezegd, waar M ziek van is geweest. Ki voelt angst en twijfel.
220008	j	9;5	1;0	Nvt
230002	j	6;11	4;11	Ki wil bepalen. Zoekt grens van M en gaat er overheen. Ki is moeilijk en druk, onrustig en gespannen. Na het bezoek reageert ki niet meer, gaat weer zijn gewone gang.
230003	j	10;10	0;11	Hij gaat heel graag naar M. Terugkomen na het bezoek is moeilijk, hij heeft altijd tranen in zijn ogen als M weer weggaat met de trein. M wil hem graag zien en hij gaat zelf ook graag. Hij laat zich door M wel knuffelen, er is goed contact. Hij is dan meer tevreden en het gaat dan beter met hem. Als hij de keus had ging hij vaker naar M, hij is altijd gelijk blij als M er is. Hij wil graag over haar praten, ze komt regelmatig voor in gesprekken. Hij praat met Pm over teruggaan naar M, hij wil dat, mogelijk over een jaar, maar onzeker.
230004	m	6;3	1;9	Ki gaat enthousiast en komt weer enthousiast terug.
230005	m	7;0	0;11	Ki laat het gelaten over zich heen komen. In het begin veel schreeuwen en gillen als M wegging. Bij bezoek thuis veel lichamelijke klachten.
230006	j	6;8	3;3	Nvt
230007	j	10;2	3;7	Ki dag voor het bezoek onrustig, huilerig en nerveus, angst dat M niet komt. Na bezoek is ki 1 tot 5 dagen verward.
230008	m	10;10	0;11	Ki kijkt niet naar M om. Initiatief moet van ki uitgaan. Ki begroet M nauwelijks.
230009	j	11;9	1;8	Ki kan dwars reageren als hij iets niet mag kopen. Ki gaat graag naar M.
230010	j	10;0	1;0	Nvt
260001	j	6;3	3;11	Trekt niet naar M. Moet gestimuleerd worden.
260003	m	6;4	1;10	Ki is positief en blij. Ze vertelt spontaan en veel.
260004	j	7;5	4;5	Nvt
260006	m	11;4	10;6	Ze ervaart het contact met M als positief. M zoekt zelf uitgebreid contact, ki beantwoordt dit. Ze liet zich zeker dingen gezegd door M, nu is ze niet meer in beeld. Voor en na de contacten is ze gespannen, door negatieve verhalen over Pm en onverwachte ontmoetingen bij grootouders. Ze vertelt wel iets over de contacten, maar lijkt geremd. Plo vragen zich af of ze een spreekverbod heeft over het contact. Ze zou liever anders hebben dat er niet negatief over Pm gesproken wordt en dat M niet vaak bij grootouders op bezoek is want dan kan ze niet spelen.
270002	j	10;6	9;0	Het kind heeft ook kritiek op M. omdat zij zondags zo lang (tot 12 uur) in bed blijft. Hij zegt ook tegen Pm (oma) "mijn moeder vindt haar partner belangrijker dan ik". Er zijn ook ruzies tussen de moeder en haar nieuwe partner, waarbij de partner Pm (oma) uitscheldt. Het kind heeft wel problemen met het contact. Als M. te vroeg komt, zegt hij: "Je moet nog even wachten".

				M. belt om de twee dagen. Kind is dan eerste afwerend, daarna wel vriendelijk, maar hij kan ook aan Pm vragen om te zeggen dat hij er niet is. Hij vindt het slapen bij de moeder niet prettig. Hij kijkt wel uit naar de bezoeken.
270006	j	7;2	1;6	Hij wil M vaker zien, de cadeautjes zijn belangrijk. Hij praat bijna nooit over M, lijkt alsof hij het er moeilijk mee heeft. Was voorheen 1x per 2 weken, hij verwijt haar dat misschien. Problemen na contact. Na bezoek met M en stiefM + P in de put. (StiefM+P werden een keer achterna gezeten door mannen die nog iets af te rekenen hadden, hij was toen erg bang en durfde niet meer naar buiten. Hij at toen slecht, plaste in zijn broek. Bezoekregeling is toen veranderd, op heb bureau.) Terugval duurt nog steeds, eerst stijgende lijn, lijkt gestopt. Nu pieken en dalen, hij voelt zich zo rot.
320004	j	9;10	3;2	Nvt
340001	m	9;2	3;5	Ze is blij met de dingen die ze krijgt, ze spelen samen, maar de bezoeken zijn geen onverdeeld genoeg. Ze vindt het niet erg als de bezoeken voorbij zijn. Ze zoekt lichamelijk contact, kruipt op schoot bij M, ze laat haar nabij zijn. Ze laat zich niet zoveel gezeggen, M is meer volgend dan sturend. Voor en na de contacten lijkt het soms alsof ze het heel gewoon vindt, en soms met spanning en verdriet/teneergeslagenheid. Als het haar spanning geeft vertelt ze over de contacten. Pm helpt haar daarmee, door door te vragen. Ze zou de vraag van haar moeder of ze weer bij haar wil komen wonen liever niet. Ze antwoordt dan wel, maar komt dat zelf klem te zitten.
360001	j	7;0	2;7	Hij vindt het fijn om M te zien, vertelt veel, is enthousiast, laat dingen zien. Er is een kus bij binnenkomst en afscheid, komt nu ook van zijn kant. M heeft geen sturende rol, dit laat ze aan Pm over, dat accepteert hij nu, hij probeert niets meer uit nu. Er is geen spanning rond de contacten, op de dag zelf heeft hij het erover dat M komt. Het is goed als ze komt, maar ook als ze weer weggaat. Hij vertelt over wat M heeft gezegd. Hij zou graag bij M wonen, vraagt weleens aan Pm of hij bij M mag slapen. Pm zegt dan dat M daar in huis geen plek voor heeft.
390001	j	10;2	6;2	Ki kijkt naar het bezoek uit, omhelst haar, maar als het niet doorgaat is het ook oké. Het lichamelijk contact is er nog wel, maar niet meer zo overdreven knuffelig, kusjes op de mond en op schoot hangen. Hij zoekt meer gepaste afstand. Hij laat zich niets gezeggen door M, ze zegt ook niets. Hij neemt haar niet zo serieus. Voor en na de contacten gedraagt hij zich goed, gezond. Hij vertelt niet veel over de contacten. Hij zou wel bij M op bezoek willen, maar dan wel met Pm.